This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

MILITARY

August von Kageneck

PORUČÍK TANKISTŮ

MUSTANG

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

MILITARY

August von Kageneck

PORUČÍK TANKISTŮ

MUSTANG

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

„Bylo mi osmnáct let,
když jsem se dostal do Ruska
jako poručík tankistů . . .“

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Předmluva

Toto svědectví bylo publikováno v roce 1968 pod titulem „Poručík s umrlčí lebkou". Francois-Xavier de Vivie, ředitel vydavatelství la Librairie Académique Perrin, mi umožnil toto dílo znovu připomenout právě v době, kdy se rodil „Eurocorps," základ budoucí evropské armády, která bude sdružovat v jednotě pod jedinou vlajkou Francouze a Němce. Vydavatel měl dobrý důvod změnit původní titul díla, protože výraz „s umrlčí lebkou" zaváděl k představě SS. Zajisté, zařazen do motorizované armády, která se od podzimu 1940 stala obrněnou armádou známou pod názvem „Panzers," jsem skutečně čtyři roky svého života sloužil s odznakem umrlčí lebky a tento odznak se stal naším symbolem. Nosili jsme jej na výložkách, na našich černých blůzách, někdy byl i na našich tancích a někdy se objevoval na naší vlajce. Jednotky SS jej nosily na lodičkách právě proto, aby se odlišily od uniformy tankistů pravidelné armády. My, Panzers, jsme také velice lpěli na tomto odlišení a domnívali jsme se, že jednotky SS užívají tohoto symbolu zcela neoprávněně, neboť tento symbol patřil po právu nám a neměl nic společného s politikou, a tedy ani s touto jejich politickou armádou.

To však není to hlavní, o čem chci vyprávět. Má služba pod umrlčí lebkou byla výsledkem výchovy, kterou jsem dostal jak od svého otce, tak od svých bratrů, od svého okolí vůbec a nakonec i od své doby, od režimu, pod kterým německý lid žil dvanáct let. Většina těch, co mě vychovávala, nemohla vědět, k jakému zneužití a k jakému rozčarování jednou dospěje objekt jejich výchovy...

Smrt a její symboly měly vždy pro Němce zvláštní přitažlivost. Germáni nosili vždy lebku na korouhvích, němečtí sedláci ji nosili nasazenou na bidlech, když se v šestnáctém století vzbouřili proti světským a církevním pánům. V prvních pruských armádách se lebka stala odznakem husarů. A právě od slavných „Husarů-smrtihlavů," slavného elitního pluku sídlícího v Gdaňsku a v Brunswiku jsme převzali tradici tohoto symbolu. Ten byl striktně vyhrazen, alespoň pokud se týče pravidelné armády, obrněným jednotkám, a to výhradně osádkám tanků a obrněných vozů. Bylo to tedy naše rozlišovací znamení, na kterém jsme velice lpěli, byl to výraz způsobu života vyznačující se pohrdáním smrtí a podtržený černou barvou naší uniformy. Stavovská hrdost? Zajisté. Vždyť kdybychom nepatřili k motorizovaným jednotkám, těžko bychom se mohli považovat za „lepší našich bratrů" v biblickém smyslu tohoto výrazu. Protože jsme žili v režimu, který do krajnosti prosazoval kult elity a který dal světu první mechanizovanou obrněnou armádu ve velkém měřítku, byli jsme přirozeně hrdi na to, že jsme hrotem kopí této ar-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

mády moderní doby. Měli jsme „právo“ vyrazit první do útoku, Měli jsme „právo“ zemřít jako první. Odznak našich jednotek neznamenal ani tak to, že jsme připraveni smrt rozdávat, jako že jsme ji připraveni přijmout. Všude po celém světě, kam hitlerovské Německo zaneslo válku, to byli právě vojáci s umrlčí lebkou a v černé uniformě, kteří vypálili první výstřely. Je to tíživá a strašlivá sláva, sláva velice pochybná, kterou se není co chlubit ani padesát let poté. A přece to nebyli vojáci, kdo přivolal prokletí celého světa na naši vlast.

V padesátých letech jeden starý důstojník Luftwaffe udělal štěstí na jarmarcích a tržištích ještě zpola zničených německých měst s velice bizarním přístrojem, který zkonstruoval s pomocí jednoho ze svých bývalých mechaniků.

Ten přístroj se nazýval „rotor.“

Jednalo se o obrovský válec, který se otáčel okolo kolmé osy. Když tento válec dosáhl určité rychlosti, podlaha začala klesat. Ti diváci, kteří v sobě našli odvahu vstoupit do nitra tohoto „rotoru,“ byli okamžitě přitisknuti ke stěnám tohoto obrovského „hrnce.“ Země se jim ztrácela pod nohama.

Každý, kdo toto podstoupil, zůstal jako červ nebo moucha přitisknutý ke stěnám přístroje a ječel ať už potěšením, nebo strachem. Divákům zvenčí se nabízelo groteskní divadlo lidských tvorů vydaných napospas hrozné síle, loutek strnulých ve směšných pozicích. U zúčastněných pak převládaly smíšené pocity strachu, uspokojení a nadšení. Jak rychlost rotace klesala, postupně opadala i odstředivá síla. Sklouzávali tedy pomalu ke dnu a padali na hromadu na zem, která se proti nim zvedala. S obtížemi na vrávorajících nohách opět hledali rovnováhu, a vystupovali ven malým otvorem sledováni obdivnými zraky čumilů.

Všude, kde se „rotor“ objevil, ať už to byl Oktoberfest, hamburský „dóm,“ obrovská pouť ve Frankfurtu nebo v ruinách Mohuče, všude byli jeho provozovatelé doslova bráni útokem senzacechtivého publika. Mezi těmi, kteří riskovali „svezení“, byli lidé jakéhokoliv věku a všech vrstev.

Často jsem toto divadlo pozoroval. Jednou jsem dokonce sám podstoupil tuto neobyčejnou zkušenost: tehdy jsem si uvědomil, že přitažlivost, kterou měl „rotor“ pro davy Němců v těch postkatastrofických letech, je symbolická. Celý národ byl během dvanácti let vržen do jakéhosi obřího rotoru, který jeho příslušníky nemilosrdně rozmetal do všech směrů bez jakékoliv logiky. „Rotor,“ to byla „tisíciletá“ říše, která netrvala ani dvanáct let, ta fantastická, groteskní, opojná projížďka se strašným koncem. Celý národ ztratil pevnou půdu pod nohama a svěřil svou budoucnost neznámé síle, která vším mrštila proti zdi a nepřipouštěla jakýkoliv pohyb a odpor. A tentýž národ se nechal touto silou vést. Ten velký kolotoč jej doslova opil, zpočátku každý křičel nadšením, později údivem a nakonec hrůzou. Příliš pozdě nám všem došlo, že zatím co jsme se oddávali odstředivé síle veškerá vůle se vytratila.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

A tím malým východem, jímž pro nás byl rok 1945, jsme už pouze prolézali. Dostavilo se vystřízlivění a údiv. Znovu jsme nalézali půdu pod nohama, na kterou jsme zatím nebyli zvyklí a které jsme tedy nedůvěřovali.

Bylo pro nás zpočátku velice obtížné používat vlastních nohou, které už samostatnosti odvykly.

A publikum? Na rozdíl od skutečného publika na jarmarcích nebyli to obdivní čumilové, kteří přijímali vycházející. Zdaleka ne! U východu nás vítaly pohledy, se kterými by se člověk raději nikdy nesetkal, pohledy, před kterými jsme uhýbali zrakem. Člověk se před nimi stahoval do sebe. Záda se ohýbala před přívalem výčitek, obvinění, odsudků.

Nejprve bylo třeba vůbec pochopit, jak se to všechno mohlo stát, a pak bylo třeba vysvětlovat v naději, že se dokážeme omluvit, nebo že na to bude aspoň zapomenuto.

Nelehký úkol! Za třicet let života ve Francii jako korespondent německých časopisů jsem došel k názoru, že je naprosto nemožné, aby země, která měla tu čest pozorovat ty náhle „poblázněné" lidi a která byla podrobena následkům tohoto nakažlivého a ničivého šílenství, zapomněla. V nekonečných sporech s mými francouzskými přáteli, během dlouhých výměn názorů s mou manželkou, narozenou v Nantes a poprvé provdanou za francouzského důstojníka padlého v Alžírsku, u „kulatých stolů" zaměřených na odpor v Německu před televizními kamerami francouzské televize jsem se snažil vysvětlit fenomén německého nacionálního socialismu.

Snažil jsem se vylíčit jeho vývoj v zemi frustrované porážkou, u lidí zklamaných nevysvětlitelným selháním, pokořených mírovým paktem prohlašovaným ve všech školách a domácnostech po roce 1919 za „Diktát." U lidí, traumatizovaných finanční a hospodářskou krizí, která zničila materiální základy celé jedné společenské vrstvy. U lidí, vyděšených hrozbou komunismu, který se dral k moci v době, kdy všechno kolem se hroutilo. Snažil jsem se objasňovat genezi fenoménu sociálního nacionalismu u národa, který jako všechny národy v této době se zabýval mimo jiné i problémy národní hrdosti a cti, jejichž určitá úroveň je nezbytná proto, aby národ hrál svoji roli v souladu s ostatními. A konečně u národa, který vždycky měl a stále má svoji slabost, svoji „dědičnou vadu," ve svém přespříliš vyvinutém smyslu pro disciplínu, pro poslušnost bez odmlouvání, ve své velice snadné přizpůsobivosti. Což je souhrn všech velice špatných vlastností, který sám o sobě usnadnil cestu šílenému podniku, který národ vedl k jeho záhubě...

Nedokázal jsem však přesvědčit. Považoval jsem za svou povinnost poskytnout svědectví. Podobných důkazů a svědectví již byly stovky, ale málo Němců mého věku, mé „třídy," mohlo svědčit „živě" v zemi sousedů a dnes, díky bohu, přátel, v jazyce svých hostitelů a s možností konfrontovat během let své názory a vzpomínky s francouzskými přáteli.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Jsem ročník 1922. V Německu se traduje, že je to ročník, který během druhé světové války krvácel nejvíce. Snad je to pravda. U mého pluku nás v prosinci roku 1939 bylo šest mladých dobrovolníků – jen dva z „rotoru" vyšli. Bylo mi pět let, když jsem musel ve svém rodném Porýní-Falci smekat čapku před trojbarevnou vlajkou. Bylo mi jedenáct let, když se Hitler dostal k moci. Když mi bylo čtrnáct, němečtí vojáci opět zaujali postavení na našem levém břehu Rýna. V sedmnácti letech jsem vstoupil do jízdního pluku v Bambergu. Bylo mi osmnáct let, když jsem se dostal do Ruska jako poručík tankistů. A ve třiadvaceti letech jsem se z války ocitl v klidném zázemí statku mého otce v Eifelu.

Okolnosti války i mé známosti mi umožnily poznat salóny mocných v Berlíně i v Postupimi, dům císařova syna, Ribbentropovy podzemní kryty, mrazivé pusté ruské stepi, břehy Donu, zasněžené Ardeny, neblahý „lidový tribunál" v Berlíně, noci plné bombardování a požárů velkých měst mé země. Bylo to jako film, šílený a nezapomenutelný. Dva moji bratři padli, jeden před Moskvou, druhý nad Tobrukem. Já sám jsem byl třikrát raněn.

A koncentrační tábory a Židé? Co se o tom tehdy vědělo? Kdo proti tomu mohl co dělat? Nikdy nekončící zkouška svědomí bez odpovědi.

Patřím ke generaci, která prožila poslední velkou válku klasického typu v Evropě. Obě dvě, nebo chceme-li tři velké evropské války v letech 1870-1871, 1914-1918, 1939-1945, ty všechny byly rozpoutány nepřátelstvím mezi Francouzi a Němci za pomoci hlupáků a tragických a marných snah a ambicí na obou stranách Rýna. Ambice jsou ty tam a nepřátelství nemá smysl. Oba dva tyto národy, v tomto století poražené, nemají jinou možnost než spolupracovat.

Tento stav věcí již nemůže nic změnit. Hrdinové jsou unaveni, čas zbraní skončil. Je to snad nostalgie, která mě nutí svědčit a vyznávat se?

Tuto knihu jsem chtěl psát se svým francouzským přítelem, který bojoval na druhé straně, který byl námi zajat, mučen a deportován. Chtěli jsme vyprávět budoucí generaci o tom, o čem je třeba mluvit, abychom varovali před opakováním podobné tragédie. Náhle už to však nebylo nezbytné – smíření obou národů nastalo zcela samo, jako mávnutím kouzelného proutku. Po pravdě řečeno jsem to po mém příjezdu do Paříže roku 1955 jako žurnalista předpokládal. Když jsem sem jel, měl jsem určitou obavu, protože válka skončila teprve před deseti lety. Přijetí, kterého se mi dostalo, všechny mé obavy velice brzy vymazalo.

Napsal jsem tedy celou knihu sám, a jediným jejím účelem bylo, aby všichni pochopili, proč a jak se Německo během dvanácti let stalo hanbou lidského rodu...

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

1
Americký domeček

Posledního dne měsíce srpna roku 1922 bylo dusno a horko jako během celého tohoto čtvrtého léta od konce světové války. Slunce se prudce opíralo už od sedmi hodin ráno do celého úzkého údolí Mosely mezi starobylým městem Trevírem a neméně starou a hrdou Koblenzí.

Bylo skutečně úzké toto údolí tvořené skalami, lesíky a vinicemi. Řeka byla v létě mělká a na mnoha místech se dala snadno přebrodit. Ponechávala v údolí místo právě tak pro jedinou železnici a jednu jedinou hrbolatou cestu, která klopotně sledovala její zákruty. Od ní už zbývalo jen pár metrů rovné země k šedým, drolícím se, ostrým a hranatým skalám.

A všude, kam oko dohlédlo, se rozkládaly vinice. Byly doslova všude, někdy měřily sotva tři čtyři stopy, nacházely se i na skalních výběžcích nebezpečně vyčnívajících nad údolí nebo nad břidlicové střechy vesnice. Sem a tam brázdil řeku přívoz, převážeje vozíky vinařů z jednoho břehu na druhý a příležitostně vůz venkovských obyvatel nebo vesnického lékaře.

Toho posledního srpna 1922 jsem se narodil v sedm hodin ráno v jedné z šedesáti šesti místností zámku Lieser, velkého a ponurého sídla mojí babičky z matčiny strany, baronky von Schorlemer.

Vesnička Lieser se nachází téměř na polovině cesty mezi městy Trevír a Koblenz, nedaleko od malého, malebného městečka Bernskastel. V té době neměla více než pět set obyvatel, z nichž asi tak polovinu živilo velké vinařské panství mých prarodičů. To se od té doby nezměnilo.

Velký a impozantní zámek se svými rozlehlými střechami se jen stěží vtěsnal na úzký pruh země mezi řekou, cestou a skálou. Řekneme-li o jeho parku, že byl velký, nevystihuje to jeho rozlohu zrovna přesně, protože byl mnohem větší než obrovský. Malý vláček, který dvakrát denně tam a zpět projížděl kolem, aby spojil Bernskastel s Trevírem a Koblenzí, velmi nepříjemně pronikal svým hlasem do místností domu stojícího na březích Mosely.

Přímo za zámkem se pnula vinice, zelená, hustá, bujná. Okna místnosti, ve které má matka rodila za pomoci doktora Schmitta z Bernskastelu, vedla právě tam. To je důvod, proč si s oblibou představuji, že první pohled, který jsem vrhl na ten nízký, ubohý svět, padl právě na vinici. A snad už z toho okamžiku pochází má láska k vínu a náklonnost k těm, kteří ho pijí.

Do rodiny jsem nebyl nijak vítaným hostem. Moje rodiče měli čtyři syny a velice si přáli dceru. Ale co se dalo dělat! Bylo nutné se smířit s pátým mužským

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

přírůstkem a čekat ještě tři roky, než se jediný ženský příslušník rodiny konečně dostavil.

Můj otec se vrátil z války tři roky předtím, byl v zajetí v Anglii. Protože neměl odpovídající sídlo, uchýlil se do domu své tchyně, kde bylo místa dost. Do zajetí se můj otec dostal jako velitel jízdní brigády na západní frontě, kde s celým svým štábem padl do rukou kanadské hlídky během poslední velké ofenzívy na jaře 1918, která podle Ludendorffa a císaře měla rozhodnout válku. Porážka, pád monarchie, útěk císaře a povstání v Kielu a v Berlíně jej zastihly v táboře Donnington Hall u Londýna, který Angličané upravili pro významné zajatce. Propuštěn byl v roce 1919 a jeho návrat do Německa byl poznamenán celkovým rozvratem země. Ve vlaku, kterým se dopravoval z Brém do Bonnu, kde žila moje matka s jejich čtyřmi syny, jej opilí vojáci s červenými revolučními páskami uráželi pro jeho generálskou uniformu. Celou cestu strávil vsedě na svém zavazadle v chodbičce. Oddělení první třídy, kdysi vyhrazené pro důstojníky generálských hodností, bylo obsazeno soldateskou. Tato zkušenost ho velmi poznamenala.

Můj otec prošel tím, čemu se tehdy říkalo vynikající vojenská kariéra. Ta nebyla našemu rodu vlastní. Kageneckové jsou rodáci z města Strasbourgu, kde dnes ještě jedna z ulic v nejstarší části města nese jejich jméno. V rodině byla obvyklá profese úředníků, ministerských zaměstnanců a obchodníků, někdy muži z rodiny působili jako kněží, někteří dokonce jako biskupové. Armáda pronikla do naší rodiny až později, poté, co Alsasko přešlo pod suverenitu francouzského krále, kdy se rodina rozdělila na francouzskou a německou větev. Většina alsaských Kagenecků sloužila ve dvou plucích, které Alsasko dalo k dispozici svému novému pánu, v pluku Královském Alsaském a Královském Německém.

Ti z našeho rodu, kteří přešli Rýn a dali se do služeb císaře ve Vídni, získali značné statky v Badensku a od té doby se věnovali obdělávání své půdy, správě svých pozemků, ale také hrám, (což mělo za následek ztrátu značného počtu zámků) a prostopášnému životu na vídeňském dvoře. Jeden z mých předků se stal místodržícím provincie Vorder-Österreich (západní Rakousko). V roce 1630 postavil hrad v Munzingenu na cestě z Brisachu do Fribourgu v župě Breisgau, který vždy patřil naší rodině. Ludvík XV. tam strávil několik nocí a jak se říkalo, ocenil půvab jedné z vnuček stavitele hradu, jejíž sestra dala později život budoucímu kancléři Metternichovi.

Pokud jde o francouzskou větev, vymřela během Velké francouzské revoluce. Poslední Kageneck žil na dvoře versailleském, a zanechal po sobě zábavné líčení versailleských mravů ve svých Dopisech baronu Alströmerovi vydaných v Paříži v roce 1884.

Můj otec, druhorozený syn Heinricha Julia Kagenecka a Anny Gleichensteinové, opustil svůj rodný dům v Badensku v roce 1889, aby vstoupil do pluku gardových husarů císaře Viléma II. v Postupimi. Těžko říci, zda si to tento „přeběhlík"

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

dobře rozmyslel, když preferoval střídmé, strohé Prusko vůči půvabným, usměvavým, podunajským krajinám svých předků. První dopisy, které psal své matce – mimochodem psal je ve francouzštině – svědčily o jistém zklamání nad strohostí a tvrdým režimem královské pruské posádky, nad škrobeností postupimských a berlínských salónů a nad odříkáními vojenského života. Toto zklamání se však muselo nutně rychle změnit v nadšení po prvních pozváních na berlínský dvůr, což bylo od časů Bedřicha Velikého obvyklé pro mladé důstojnické aspiranty sloužící v gardových plucích. Tento mladý badenský jezdec exceloval v závodech na koních a dostavily se i první flirty se slečinkami z brandenburských panství.

A pak se dostavila jeho kariéra, daleko slibnější v Německu než Rakousku, kam vždycky toužil odejít...

V roce 1904 se stal kapitánem generálního štábu v Berlíně, kde sloužil pod Schlieffenem, a dva roky na to byl poslán do Bruselu, kde sloužil jako vojenský ataše při německém velvyslanectví. V roce 1907 se konečně dostal do Vídně, opět jako vojenský ataše. Tam zůstal až do vyhlášení války. Stal se důvěrným přítelem Františka Ferdinanda zavražděného v Sarajevu. Byl často zván do Schönbrunnu, a rychle se stal důvěrníkem starého císaře Františka Josefa. Ve stejné době byl jedním z blízkých důvěrníků Viléma II., který v roce 1912 jmenoval tohoto mladého badenského důstojníka „pobočníkem čekatelem". Stal se tak svědkem všech událostí, které neúprosně vedly k velkému evropskému požáru.

Později mi můj otec vyprávěl, že během těch dramatických let pravidelně pendloval mezi Vídní a Berlínem. Byl jedním z těch, kteří císaře zrazovali, aby se slepě přizpůsoboval svému rakouskému spojenci po dramatických událostech v Sarajevu: tento císařův postoj spustil osudovou řetězovou reakci mobilizací mocných armádních sil. Ale uvědomil také svoji vládu o štědrých dodávkách zbraní do Ruska z Francie, která podporovala nesmiřitelnost cara proti Vídni. On sám v červenci 1914 považoval válku za nevyhnutelnou, ale bral ji celý svůj život jako osudovou událost, jako určitý druh přírodní katastrofy, která se snesla na Evropu, ne jako uvážený akt ústředních mocností. To později vysvětlovalo jeho schvalování antiversailleské Hitlerovy politiky.

V roce 1910 se můj otec oženil s druhorozenou dcerou místodržitele provincie Porýní-Falc, který byl taktéž ministrem zemědělství Pruska, Clemense von Schorlemer-Liesera. Má matka byla velmi krásná. Po své matce z rodu Puricelliů (z rodiny italských emigrantů z XVIII. století) zdědila černé oči a černé vlasy jižanů, a po svém otci, potomku velkých statkářů z Vestfálska, pak řecký nos a nezkrotnou energii.

Můj dědeček z matčiny strany byl velmi vlivný člověk. Byl zodpovědný za dvacet miliónů rolníků obdělávajících germánskou půdu mezi lucemburskou hranicí a Němenem. Tento hluboce katolický syn Schorlemerů kdysi s Windthorsten vzdoroval Bismarckovi během „Kulturkampfu," v osmdesátých letech minulého století

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

byl přijat papežem Lvem XIII. v Římě, kde bránil po boku svého císaře práva katolíků. Jeho žena byla velká dáma. Své hosty přijímala v berlínských salónech, kde vlastnila dům, nebo v rozlehlém paláci místodržícího Porýní-Falce v Koblenzi či v Lieseru. Tam se někdy uráčil strávit několik dní odpočinku i císař za příjemného popíjení sklenky suchého bílého z moselských vinic. Jeho synové, mezi nimi i korunní princ a Marnivý Bedřich, kteří studovali v Bonnu, trávili své víkendy v Lieseru. První fotografie z té doby je ukazují v groteskních tenisových úborech, jak hrají tenis s mojí matkou a mými tetami na malém kurtu zařízeném mezi cestou a zámkem.

Moje babička, přítelkyně a důvěrnice císaře, se svými pěti dcerami velice cestovala. Paříž, Vídeň a Berlín pro ni byly téměř jako její domov v té Evropě před rokem 1914, kdy hranice neměly prakticky žádný význam a peníze se směňovaly tak snadno. Během jedné z těchto cest poznala malá Maria Schorlemer u Auerspergových ve Vídni vojenského atašé německé říše. Jedna lovecká vyjížďka do revíru rakouského císaře, několik večerů v opeře a jeden ples v Hofburgu stačily k tomu, aby byl zlomen odpor mojí přísné babičky. V listopadu roku 1910 se v Lieseru konal sňatek mladé rýnské baronky a badenského hrabětě o osmnáct let staršího.

O dvanáct let později jsem se tedy na úpatí těchto vinic narodil.

Tam jsem také prožil své první roky. Náš velký dům byl stále plný lidí. V naší rodině rozhodně děti nechyběly! Jedna ze sester mé matky jich měla jedenáct, moje druhá teta měla čtyři a jejich bratr osm. Když moje babička v roce 1936 umírala, měla třicet tři vnoučata a čtyři pravnoučata. Představte si to hemžení v malém parku během velkých letních prázdnin! Rozličným guvernantkám získaným „radou starších" naší rodiny se dostalo té pochybné cti hlídat tuto různorodou společnost, udržovat v ní zdání pořádku, rozsuzovat její spory a tišit její nářky. Naším nejmilejším rozptýlením tehdy byla houpačka, hromada písku a spousta schovávaček, z nichž jednou byla i obrovská vrba, v jejímž hustě splývajícím větvoví jsme se mohli snadno schovat.

Existovala tam pro nás velmi tajemná a rovněž pro nás zakázaná oblast. Bylo to za zámkem, za jeho stodolami plnými sena a slámy, za hranicemi jeho střech a zdí: pokud jsme se přes ně dostali, mohli jsme se vplížit do vinohradu a udělat si malý výlet na zarostlé pahorky. To byl svět Nikly, trochu jednoduchého starého uhlíře, po kterém jsme pokřikovali, když jsme mu chtěli nahnat strach, větu s podivným účinkem: „Komunisti – komunisti jdou!" Bůh ví kdo to tehdy vymyslel, ale pravdou je, že jsme to vykřikovali velice často. Bezpochyby to bylo jedno z mých prvních politických prohlášení.

Zvláště nás přitahoval jakýsi americký domeček, malá dřevěná stavba schovaná v koutě parku v houští. V každém rohu měl malé schodiště a ve středu jednoduchou plošinu. Nikdy jsem si nelámal hlavu nad tím, jak se tam ocitl, kdo ho

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

postavil, a zvláště odkud pochází jeho zvláštní jméno Amerika-Häuschen, které znělo v tomto odlehlém údolí Mosely směšně. Až mnohem později jsem se dověděl, že to je dar amerických jednotek, které se tu roku 1918–1919 nakrátko zastavily jako okupanti. Postavily tehdy malý dřevěný pavilon, ve kterém provozovaly koncerty pro obyvatelstvo i pro moji babičku, která přidělila americkému veliteli tak zvanou Kronprizenzimmer – tedy pokoj vyhrazený před válkou pro nejstaršího syna císaře.

Krátký průchod vítězů nikterak nenarušil klid a pokoj vesničky a jejího obyvatelstva. Na to jich toto údolí vidělo během staletí příliš mnoho, začalo to Římany, kteří byli následováni Huny a nakonec přišli Francouzi, zase ti Francouzi! Napoleon překročil Moselu v Lieseru v roce 1814, během návratu z velké bitvy u Lipska. V jednom ze zámeckých sklepení se zachoval starý obraz, zobrazující scénu, jak starosta vesnice nabízí tác hroznů dobyvateli.

Američané zde zůstali jen několik měsíců, viditelně málo zaujati touto zemí a jejími obyvateli, kvůli kterým poprvé v životě museli překročit Atlantik. O sedmadvacet let později sem museli znovu, a to znovu do Lieseru, protože od lucemburské hranice museli opět k Mosele a zde ji překročili, aby na levém břehu Rýna zlikvidovali poslední německé jednotky. Místo mého narození je skutečně místem historickým...

Ale ve svém ranném dětství jsem nebyl informován o tragické situaci své země, o tom, odkud pochází podivný název našeho domečku. Nic nekalilo radost těch dnů, kromě občasného pohlavku od naší guvernantky za umazané kalhoty nebo rozbité okno. Na vrcholku hierarchie naší rodiny byla „Oma," babička, kterou jsme viděli velice vzácně, jen v neděli při mši celebrované abbém z kláštera Maria-Laach v malé zámecké kapli a večer před spaním v jejím salónu v prvním patře. Po večerním polibku na dobrou noc jsem dostal trochu cukroví, pokud jsem byl poslušný.

Čas od času jsme se vydávali na výlety ve velkém mercedesu, získaném za zbraně Schorlemerů. Velmi zřídka, ale o to raději, jsem ve velkých kočárech tažených našimi koňmi s dospělými projížděl hustě zalesněné kopce Hunsrucku na pravém břehu Mosely, abychom se podívali do lovecké chaty Winterhauch (zimní vítr). Byl to takový malý kouzelný zámeček, ztracený v obrovském dubovém a jedlovém lese.

Tam naši otcové lovili jeleny a srnce. Byli to oni, kdo nám navždy vštípil během těchto dlouhých výletů lásku k přírodě, k zvířatům i samotě.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

2
Deutschlandlied

Na podzim roku 1925 můj otec získal Blumenscheidt. Toto malé panství o velikosti dvacet hektarů sousedí s městem Wittlichem, a je vzdáleno asi 18 kilometrů od Lieseru uprostřed pozemků na jižní hranici zalesněného, zvlněného masívu Eifelu. Obklopují ho lesy a pahorky, je úplně odříznuto od okolního světa. Můj otec se snažil dát svojí rodině, která momentálně čítala osm členů, odpovídající a definitivní sídlo. Moje matka neopouštěla ráda Moselu. Ustoupila sice, ale bezpochyby želela svého rodného Bádenska.

Stále jsme jezdili na víkendy do Lieseru, ale od nynějška jsme trávili velké letní prázdniny v Munzingenu, což bylo odsud asi 350 kilometrů. Tam jsme jezdili na zámek otcových předků. Museli jsme nejdříve proniknout do filozofie a způsobu myšlení lidí tohoto kraje, germánského v pravém slova smyslu – byli to přízemní „jižané," kteří se nám zdáli bizarní, protože pro nás bylo největším trestem porozumět jejich drsnému drmolivému akcentu.

Munzingen je pravým opakem Lieseru: původní hrad ze XVII. století, starý a okázalý, plný loveckých zbraní a trofejí, temný a studený, zevnitř všechno obloženo dřevem a zařízeno obdivuhodnými muzejními kousky nábytku (absolutní zákaz používat křesel!). Stropy některých salónů malovali italští umělci v XVIII. století. Mé první návštěvy Munzingenu jsou poznamenány přítomností mojí babičky z otcovy strany, staré, seschlé, autoritativní a úplně hluché dámy. Park – divoký a málo udržovaný – byl naším rájem, tam jsme trávili celé dny.

I zde byly vinice, ovocné sady a spousta všedních tajemství všedních dní. Velice rychle jsem se spřátelil se šafářovými dětmi. Můj strýček Heinrich, jediný bratr mého otce, žoviální, hřmotný venkovan, nikdy neopuštěl své pozemky a hovořil místním akcentem. Když někam vyjel svým starým opelem, nikdy nepoužil klakson, aby předjel káru plnou obilí nebo sena. Vždycky svým hlasem zařval na rolníka, aby mu uvolnil cestu, to stačilo. Lidé před ním smekali čepici, to na mě dělalo veliký dojem, protože jsem pocházel z země, kde francouzská revoluce a Napoleonův zákoník* už dávno odstranily tento projev pokory.

Ano, ta země mezi Sárou a Rýnem, kde jsem se narodil, byla krásná, a podléhala stále více vlivu země, které byla podrobena a stále jí byla podrobována. Vlivu jejímu i jejího národa. To jsem si začal uvědomovat velice záhy. Porýní bylo

* Původní fr. občanský zákoník (pozn. překl.)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

tedy okupováno Francouzi v důsledku I. světové války a versailleské smlouvy. Wittlich, naše nové hlavní město, mělo francouzskou posádku. Tu má ostatně dosud.

Jednou ráno jsem byl zabrán do hry v hromadě sena na louce u domu. Bylo mi snad pět let. Náhle jsem uviděl, jak ke mně přichází hrozivě vyhlížející obrovský cizí voják. Uviděl jsem ho na poslední chvíli, protože jsem byl zahrabaný v seně. Byl černovlasý nebo měl vlasy velmi tmavě hnědé a smál se mému úleku, odhalujíc přitom velké bílé zuby. Prošel kolem, aniž by se mě dotkl. Když jsem zvedl hlavu, viděl jsem vojáky úplně všude až k obzoru. Kráčeli ostražitě velice vzdáleni jeden od druhého přes naše pole. Nesli dlouhé pušky s nasazenými bajonety, měli francouzské přilby s chocholem a blankytně modrou uniformu, v rukách drželi jakési dřevěné nástroje, které vydávaly nepříjemnný hluk. Kdosi mi později vysvětlil, že se jednalo o řehtačky, kterých používali proto, aby imitovali zvuk kulometu – s největší pravděpodobností nedisponovali touto zbraní ve valném množství. A ještě později jsem slyšel, jak můj otec říká matce, že „oni zase zničili celé obilné pole svými manévry."

To byl můj první kontakt s okupací, který ve mně zanechal pocit strachu a znechucení. Zanechal ve mně vzpomínku na cizí lidi, kteří přišli do naší země, aby ničili pole a děsili děti. Lidi, kteří se nám nepodobali a kteří byli zvláštně oblečeni do dlouhých modrých plášťů a hovořili zcela nesrozumitelným a směšným jazykem. Zkrátka a dobře to byli určitě lidé, kteří přišli z jiného světa. Mezi námi jsme je pohrdlivě nazývali Franzmanner, což je odvozeno od slova Franzose a doslova znamená „francouzští panáci".

Rozhodně nebyla mezi okupanty a okupovanými ani stopa po nějakém bratříčkování nebo náznaky jakékoliv spolupráce. Nikdy jsem neviděl žádného francouzského důstojníka vejít k nám do domu. Dělali jsme všechno proto, abychom se vyhnuli kontaktu s vetřelci, kteří reprezentovali nenáviděný a nespravedlivý útlak. Trpěli jsme se zaťatými zuby. Byli jsme přesvědčeni, že okupanti přišli především připojit naši zemi k Francii. Byli jsme pevně rozhodnuti klást jim v tomto odpor alespoň pasivně.

O velikonocích v roce 1928 pro mě ten nejkrásnější čas svobody končil. Od nynějška bylo nutné jít do školy, jako chodili všichni ostatní.

Moji bratři byli už všichni v jezuitské koleji v Bad Godesbergu na Rýně, a já jsem se s nimi vídal pouze o prázdninách. Zůstala mi tedy dcera šafáře Kathrinchen a syn rentiéra ze sousední farmy Jupp, kteří se mnou každé ráno v zimě v létě pěšky nebo příležitostně na dvoukoláku, kterým se sváželo mléko do mlékárny, absolvovali dva kilometry, které nás dělily od města.

Cestou do školy jsme na kraji Wittlichu míjeli francouzské ležení. Vojáci rázovali před branou sto kroků sem – sto kroků tam. Dobře jsme věděli, že je přísně zakázáno zpívat nebo si pískat Deutschlandlied – naši národní hymnu, nebo ja-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

kýmkoliv způsobem dávat najevo vlastenecké cítění. Pokušení překročit tento zákaz však bylo pro šestileté uličníky příliš silné. Jupp tedy každé ráno v okamžiku, když jsme míjeli francouzský tábor, zahvízdal úryvek z Deutschland, Deutschland über alles... Kathrinchen a já jsme mu nesměle přizvukovali. Pak bylo ovšem třeba velice rychle utíkat před karabinami francouzských stráží!

Taktéž bylo třeba pečlivě se vyhýbat Markplatzu, což bylo tržiště, kde Francouzi umístili obrovskou tříbarevnou vlajku, před kterou se muselo zdravit smeknutím. Tuto ponižující povinnost nám Francouzi zopakovali ještě jednou o pětadvacet let později v roce 1945, a to na tomtéž místě, ale tentokrát to bylo mnohem obtížnější vyhnout se Markplatzu, protože Wittlich byl v ruinách a jediná sjízdná cesta vedla kolem jejich vlajky. Proto jsme nechávali klobouky doma.

Vzpomínka na tato drobná utrpení má v sobě cosi komického, když dnes uvažuji nad cestou, kterou oba národy urazily. Ale je důležité si připomínat, odkud to všechno vzešlo, kde se vztahy pokazily, že byly otráveny jenom díky tomu, že místní francouzský velitel ukládal svým poddaným stejně jako správce Gessler v dramatu Vilém Tell zcela zbytečné, ponižující a provokativní povinnosti.

Můj otec tímto stavem věcí velice trpěl. Do Wittlichu nejezdil nikdy. Dal přednost projížďkám na koni nebo pěším procházkám v rozlehlých lesích Eifelu. Vzdal se všech dosavadních aktivit a vedl mírumilovný život velkostatkáře bez jakýchkoliv vzrušujících událostí. Za to však velice četl, zejména knihy o současné historii, studie o dosud živé válce a názory německých diplomatů a vojáků na původ a počátek války, které začínaly být postupně publikovány.

Často jsem na jeho pracovním stole viděl malou brožurku, vydanou jedním berlínským nakladatelstvím, která se jmenovala Die Kriegsschuldfrage – Otázka odpovědnosti za válku. Vynikající profesoři historie z Německa, Velké Británie, Ameriky a v menší míře i z Francie se v ní zabývali otázkou, o které se v Německu urputně debatovalo, otázkou zodpovědnosti evropských mocností za rozpoutání světové války. Vítězové prohlašovali Německo za vinné ve všech bodech zcela bez diskuse. Nalézaje oporu v tomto odsudku, požadovala versailleská smlouva potrestání Němců v morálním i fyzickém smyslu, jejich téměř úplné odzbrojení a platbu reparací za všechny škody, které během války utrpěli spojenci, zvláště pak Francie.

Bylo tedy pro nás důležité studovat prameny a vycházet z takových dokumentů, abychom si potvrdili přesvědčení o naší nevině. Toto přesvědčení bylo hluboké a nezlomné u všech Němců, zejména u těch, kteří věděli, kteří prožili holocaust, a pak u těch nejmladších. Už od prvního roku ve škole nám říkali, že diktát z Versailles byl nespravedlivý, ponižující, nepřijatelný a urážlivý pro Německo. To byl úkol celého Německa, bojovat proti němu a nikdy jej nepřijmout. Můj první učitel, mladý dobrovolník z roku 1917, který bojoval na západní frontě, nám o tom nikdy nepřestal vyprávět, přestože jsme sotva uměli číst a psát.

Doma to bylo úplně stejné, ačkoliv se diskuse neodehrávaly v tak prudkém

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

a vášnivém duchu. Můj otec byl člověk klidný a vyrovnaný. Tehdy už překročil padesátku. Na průběhu událostí ho zajímala historie, ne politika. Byl velmi nadaným hercem i divákem mezi těmi, kteří to vedli ke světovému požáru. Co si přesně myslel? V té době jsem byl příliš malý, abych porozumněl politickým debatám mezi mými rodiči, které byly ostatně u nás velmi vzácné.

Později během války se náš otec uzavřel do naprostého mlčení, snad aby nevnášel pochybnosti do myslí svých synů, kteří všichni bojovali na frontě. Dnes je už mrtev, zemřel v devadesáti pěti letech čtyři dny po Adenauerovi, kterého si ve svém slábnoucím duchu pletl s maršálem Hindenburgem.

Nenáviděl Hitlera a druhou světovou válku. Byl přesvědčen, že odpovědnost za celý konflikt padá na Německo. Ale věřím, že vždycky uznával příčinný vztah mezi událostmi z roku 1914 a z let 1933–1945. Hitler byl pro něj stejně jako pro mnoho Němců následkem versailleské smlouvy a versailleská smlouva byla výsledkem mylného zhodnocení nebo příliš prudkého odsouzení německé zodpovědnosti za rok 1914.

Retrospektivně se mi zdá, že v nitru mého otce existovala pochybnost o této odpovědnosti. Jak jsem říkal, byl jedním z těch, co zrazovali císaře od mobilizace po Sarajevu. Historik Ritter z Fribourgu, který se s mým otcem často stýkal, se o tom zmiňuje ve své knize o první světové válce. Můj otec se obával, řeklo by se dnes, eskalace, která bude nevyhnutelně mít za následek válku. Znal slabé stránky rakouské armády a nebezpečí ruské mobilizace po příliš servilním zařazení se Německa po bok Rakouska. Tato ruská reakce měla okamžitě za následek reakci francouzskou. Můj otec věděl, že jediným prostředkem, jak udržet Rakousko na uzdě proti Srbům, je po nepřijatelném atentátu na arcivévodu moudrá zdrženlivost Německa. Této zdrženlivosti se však nedostávalo a můj otec již nebyl schopen sám zachránit mír, který byl vydán všanc stavům myslí v Petrohradě a Paříži.

Zdálo se, že později věřil, že Francie mohla zabránit, aby lokální konflikt z Balkánu nepřerostl v evropskou válku. Ale ti, kteří „tlačili na válku," nebyli jen v Berlíně, ti byli i v Paříži. „V které zemi," psal mi několik málo dní před svou smrtí „byl zavražděn Jaurés ?"

Zatím mě však historické úvahy zajímaly velmi málo. To nejdůležitější pro mě bylo napsat správně větu, kterou mi diktoval M. Kremer, můj profesor. Stále jsem dráždil francouzské hlídky, snažil jsem se vyhovět vlasteneckým nárokům M. Kremera, ale smířil jsem se s představou, že přítomnost vojáků v modrých uniformách v našem městě je nevyhnutelná a bude trvat ještě velmi dlouho.

Jednoho dne tato přítomnost náhle skončila. Jednoho krásného rána hlídky zmizely. Už jsme nemuseli kolem jejich tábora chodit oklikou. U Francouzů začalo velké stěhování. Kamiony opustily město směrem na Trevír a ještě třicet kilometrů za něj. Když jsem se s mojí matkou vydal do toho velkého města, abych tam podstoupil zubařova trápení, už jsem neviděl ty úžasné sipáhie zahalené do bur-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

nusů a usazené na malých bílých konících defilovat na Simeonstrasse mezi Porta Nigra a starým tržištěm. Zmizeli jako mávnutím kouzelného proutku.

Okupace skončila.

Naráz jsme zase v ulicích viděli německé prapory. A bylo jich spousta, vždyť bylo třeba oslavit historickou událost, vždyť bylo třeba oslavit ji důstojně a jak se patří. Bylo třeba manifestovat připojení k říši, která určitě nikdy nezanikne.

K jaké říši? K Výmarské republice, k té podivné zrůdě povolené tím versailleským ponížením a okupací, políčkem bez vzdoru? Nebo ke skutečné Říši, k té Bismarckově, která nikdy nepřestala existovat, té, pro kterou porážka v roce 1918, útěk císaře a revoluce nebyly nikdy ničím jiným než historickými epizodami, která jednou přece musí znovu povstat z prachu? Svou volbu jsme mohli manifestovat velice jednoduše: stačilo vyvěsit ten dobrý starý prapor s barvami Říše z roku 1871, černou, bílou a červenou, a ne tu oficiální vlajku republiky s černou, červenou a zlatou, které se říkalo černá, červená a hořčice pro její zesměšnění. Můj otec neváhal ani okamžik. Zarazil vlajkový stožár do východního cípu zahrady ve směru na Wittlich. Zazářily na něm Bismarckovy barvy. Ať o tom ví celý svět! Náš dům byl konzervativní, vlastenecký a věrný monarchistickým tradicím!

Okupace trvala dvanáct let.

Psal se rok 1930. Bylo mi osm let a začínal jsem chápat, co se kolem mne děje.

Jednoho dne se všechny třídy naší školy odebraly na velký stadion k městským hradbám, kde jsme se měli zúčastnit „svátku Osvobození." Vlajky, které se třepotaly ve větru, byly vlajkami republiky, protože to byly jediné vlajky oficiálně povolené pro státní svátky. Na tribuně zaujali místo primátor, Landrat (prefekt), Oberpräsident der Rheinprovinz a ředitel školy. Dav zpíval Deutschlandlied. Bylo to velmi dojemné. Vzpomínám si velmi dobře, že jsem byl dojat až k slzám jako spousta lidí kolem mě. Řečníci oslavovali věrnost vlasti, která nikdy během „hrozných let cizácké nadvlády" neochabla. Mnoho se hovořilo o Rýně, o té nešťastné řece, tolik zdecimované Francouzi. Mluvilo se o tom, že je „konečně osvobozen" a že staré francouzské plány ohledně levého břehu konečně ztroskotaly.

Ve zlaté knize Blumenscheidtu, kterou moje matka úzkostlivě vedla, tak jako se vedla ve všech německých rodinách, se nacházejí záznamy z té doby, vztahující se k této historické události. Náš badenský příbuzný Viktor Gleichenstein se na nás přijel podívat ihned po zrušení zákazu vstupu do okupační zóny a zmiňuje zde svoji „návštěvu na březích konečně svobodného Rýna." Jeden z přátel mého strýčka Augusta Schorlemera, vysoký funkcionář Ministerstva lesního a vodního hospodářství, který byl Francouzi vyhoštěn za své politické aktivity, se nezdržel a vyjádřil zde svoji radost z toho, že se mohl vrátit „do této země, která byla vždy německá."

Takové byly tedy nálady v létě roku 1930 na tom pruhu země mezi levým břehem Rýna a Lotrinskem, který se naši sousedé vždycky snažili získat už celá staletí a který hluboce poznamenali svým vlivem. Tato země byla kdysi dokonce

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

součástí revoluční Francie i Francie Napoleonovy, byla to stará země latinská, a německý ráz jí ubíralo i to, že byla hluboce katolická a ovládaná profrancouzským a antipruským klérem.

A přece ti lidé, kteří kolem mě zpívali Deutschlandlied v ten den „Osvobození," prolévali slzy radosti a vděku jako by se skutečně cítili osvobozeni z nesnesitelné zátěže a nadvlády odmítané v hloubi duše jako něco nemyslitelného.

Tento rok 1930 je pro mě poznamenán ještě jednou vzpomínkou, mnohem komičtější. Starý maršál von Hindenburg, prezident Říše, si neodpustil osobní návštěvu „osvobozených území," aby zde všemu obyvatelstvu mohl vyjádřit radost Říše z toho, že se jí vrátily její děti, které byly od ní tak dlouho odloučeny. Objížděl města i vesnice, kde ho lid vítal s jásotem. Hindenburg byl podle německých konzervativců, jako byl můj otec, zosobněním kontinuity Říše a jakýmsi nástupcem Viléma II. a za stáncem monarchistické moci. Byl pro ně garantem oné posvátné zásady, podle níž Německo nikdy nepadne do nečistých rukou, dokud se bude držet tradic Bedřicha Velikého, Viléma I. a Bismarcka.

Starý vítěz od Tannenbergu se pro tuto roli velice dobře hodil. Svojí vysokou postavou, autoritou patriarchy a tím, jak se stranil špinavé politiky, přesně odpovídal představě, kterou si Němci vytvořili o svém prezidentu republiky.

Trasa prezidentovy cesty vedla z Koblenze do Trevíru údolím Mosely. Bylo zcela přirozené, že hodlal udělat zastávku na zámku v Lieseru, tak bohatém na vzpomínky z uplynulé doby. Vilémův následník tedy zavítá do míst, která jeho předchůdce tak často navštěvoval! Vzrušení bylo obrovské. Samozřejmě jsme tam všichni spěchali, abychom mohli přijmout starého pána.

Našel jsem ještě malý školní sešit, kde jsem měl v kompozici zapsanou tuto příhodu. Stačí ho tedy jen citovat. Má reportáž je nazvaná: Jak jsem viděl Hindenburga.

„Odebrali jsme se do Lieseru, abychom uviděli Hindenburga. Měl přijet v pět hodin. Bohužel přijel až chvíli před šestou. Všichni jsme stáli v řadách. Když Hindenburg vstoupil, můj nejstarší bratr zvolal: „Pan prezident Říše, náš milovaný Generál-feldmaršál, hurá, hurá, hurá!? Všichni jsme opakovali toto trojité hurá. Pak Hindenburg prošel kolem nás a odebral se do salónu, aby si tam vypil šálek čaje. Bylo mi dovoleno složit mu poklonu. Hindenburg se zeptal: ‚Čím se chce stát tento chlapec?' Moje matka odpověděla: ‚Vojákem.' Hindenburg zamumlal: ‚Bravo' a podal mi ruku. Když odcházel, znovu jsme se seřadili podél schodiště a provolávali jsme mu opět ‚hurá.' Pak jeho vůz zmizel."

Má kompozice byla ohodnocena „gut." Byly v ní totiž dvě pravopisné chyby, dvakrát jsem napsal slovo „prezident" bez r.

„Tak to nebyl opravdový prezident," říkala mi moje matka se smíchem.

Tato předpověď mé matky byla naprosto nahodilá, ale o devět let později se ukázala naprosto přesnou. Jistě si v tom okamžiku přála, aby se byla mýlila!

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

3
Kdo je to Hitler?

Od „osvobození" se u nás začala věnovat pozornost politickým prohlášením jistého pana Adolfa Hitlera.

Tento pán do našeho kraje nikdy nepřijel. Jeho strana Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (N.S.D.A.P.) ještě neexistovala. Ostatně neexistovala žádná strana, všechny politické aktivity byly okupanty zakázány.

Hitler často mluvil v rádiu. Můj otec využíval tento nový zdroj informací jenom málo: u nás se jednalo o hrozný přístroj, který se skládal z přijímače a mikrofonu, které byly spojeny dlouhým drátem, za který se tato aparatura přenášela, podle potřeby z jedné místnosti do druhé. Daly se na něm přijímat jen dva druhy vysílání: Wagnerovy opery a zprávy vysílané stanicí Deutschlandsender z Königswuterhausenu u Berlína. Z tohoto vysílače k nám čas od času doléhal chraplavý, zanícený, vášnivý hlas šéfa strany, o které se stále více mluvilo.

Moji rodiče instinktivně nenáviděli tento hlas, způsob jeho mluvy a demagogii tohoto člověka. Nemohli však stále zůstávat hluší k některým jeho argumentům. Můj otec ho pozorně poslouchal a nezmeškal ani jeden z jeho proslovů. Nevynechal ostatně žádný projev vedoucích politických představitelů.

V Německu panoval obrovský zmatek. Výmarská republika zoufale zápolila se svými stále častějšími nepřáteli: mezi ně patřila jak extrémní pravice, tak extrémní levice, nezaměstnanost, devalvace marky a vlivné finančnické a průmyslnické kruhy. Zejména ti poslední ztratily veškerou důvěru ve fungování parlamentní demokracie a stále více se jim zamlouvala představa obnovení pravicové vlády, silné a autoritativní, podřízené jejich potřebám. Jedny volby stíhaly druhé v tak rychlém sledu, že plakáty jedné volební kampaně nestačily zmizet ze zdí a zemí už hýbaly další volby.

Velice dobře si vzpomínám na ten čas voleb, který mě velice bavil. Moji rodiče nás, moji sestru a mě, vždycky brali s sebou do hlasovací místnosti po nedělní mši. Chodníky, ulice i zdi byly pokryty plakáty s obrovskými hlavami Hindenburga, Hitlera, Thälmanna (všemocného vůdce komunistů), Severinga a Brauna, dvou socialistických předáků, Kaase a Bruninga, velmi umírněných předsedů strany středu. Takový ruch mírumilovné a klidné městečko Wittlich se svými 8 000 obyvateli nikdy nepoznalo, ale politické vášně se tady nikdy nikomu nepodařilo rozdmýchat. Obyvatelstvo se skládalo z rolníků, drobných řemeslníků a obchodníků, komunisté zde prakticky nebyli. Vliv církve byl velice silný a spousta lidí zde volila centrum, což byla katolická strana středu. Dost hlasů zde také dostala strana

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Deutschnational, což byla nacionální německá strana, která hlásala věrnost vlasti, Říši, tradicím předků a kázeň. To byla Hindenburgova strana, strana dobrých a zodpovědných lidí, strana starých důstojníků a statkářů.

Při odchodu jsme se nemohli zdržet otázky, pro koho naši rodiče hlasovali. Můj otec neodpovídal. Moje matka řekla po malém zaváhání: „Ale pochopitelně pro Deutschnational!" Bylo to jasné.

Jednoho dne řekl můj otec matce po tom, co zase jednou vyslechl Hitlerův projev v rádiu: „Velice obratně manévruje, aby zbavil spojence jejich argumentů." Tato krátká věta zůstala zachována v mých vzpomínkách. Neměla velký význam, ale vysvětluje zájem, jaký Hitler vzbudil u umírněných a přizpůsobivých občanů, jakými byli moji rodiče. Hitler svoji propagandu zcela neměnně zakládal na několika silných a jednoduchých ideích.

Na Německo byla nespravedlivě svržena odpovědnost za celou válku. Versailleská smlouva byla nepřijatelná (Hitler ji kvalifikoval jako Schand-Diktat, tedy diktát hanby – slovo hanba nakonec sehrálo velkou roli v politickém životě Němců!), měla být proto prohlášena za neplatnou, spojenci jej využívali, aby mohli Německo stále udržovat v porobě. Německo má stejná práva jako všechny ostatní národy (Gleichberechtigung). Bylo třeba obnovit svoji důstojnost. Je třeba mít vlastní armádu jako všichni sousedé. Německo se nikdy nesmí stát kořistí bolševismu. Dejte mi důvěru, končil Hitlera pozvednu naši zemi z bahna!

Moji rodiče však nebyli připraveni dát tuto důvěru, kterou rakouský desátník vyžadoval. Stále nedůvěřovali tomu agitátoru prudkých a zjednodušujících slov bez jakékoliv kultury, tomu uzvaněnému mýtomanovi, výstřednímu člověku, naprosté nule, hovořící silným rakouským přízvukem, která je schopna rozpoutat bouři.

Přece však v jeho ideích byly věci, které můj otec nezavrhoval. Hitler ve svých neměnných tezích dával do souvislostí versaillskou smlouvu jakožto nepřijatelný nátlak na Německo s požadavkem nového vyzbrojení Německa v rámci evropské konvence o zbrojení.

Můj otec nebyl zajisté tím, čemu se říká „militarista." Nehledě na jeho aktivní vojenskou kariéru, vždycky považoval za své pravé poslání diplomacii. Udržoval čilou korespondenci s vyslanci a vojenskými atašé, které kdysi poznal ve Vídni. Jeho vojenská aktivita se omezovala na podporu kandidatury syna chudého rolníka ze sousedství na post v Reichsweru, což byla malá profesionální armáda čítající zhruba 100 000 mužů, kterou spojenci nechali Němcům.

Občas nás v Blumenscheidtu navštěvoval starý přítel mého otce, se kterým se seznámil ve velice prestižním pluku Gardových husarů v Postupimi, kde můj otec procházel bojovým křtem. Tehdy se vždy na závěr hostiny odehrával stejný obřad, můj otec se slavnostně zvedl u stolu, pozvedl velkou stříbrnou číši ve tvaru husarské čáky, která trůnila uprostřed stolu, naplnil ji šampaňským, pozdvihl ji ve smě-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

ru ke svému příteli a vypil ji „na zdraví Jeho Veličenstva císaře a pluku." Jeho kamarád pak musel toto gesto opakovat. Číše byla obrovská, bylo na ni potřeba mít dobrý splávek! Vždycky jsme se velice dobře bavili, když starý princ ze Stolberg-Wernigerodů, bývalý plukovník od husarů, nedokázal vypít „na ex."

Na Blumenscheidtu jsme dostávali i jiné návštěvy.

Jednoho dne nám byla oznámena návštěva Franze von Papena. Papen byl vzdálený příbuzný mé matky. Jako Schorlemerové byl původem Vestfálec. Ale především se oženil se slečnou von Bochovou. Tato mocná sárská rodina založila na konci minulého století rozsáhlé impérium výroben kameniny s továrnami téměř po celém Německu, ústředí bylo v Mettlachu, což je půvabné městečko ztracené v údolí Sáry. V té době bylo ještě Sársko ekonomicky svázáno s Francií a Bochovi měli četné pří buzné v Lotrinsku. Mimo jiné byli jedna ruka s rodinou de Villeroy. Všichni hovořili plynně francouzsky, často navštěvovali Paříž a společnou měli i zálibu v nablýskaných vozech Bugatti a podobných. Ženy se oblékaly u Schiaparelliho. Bochovi byli viditelně spokojeni s jejich privilegovanými svazky se zemí, které nehledě na politickou nevraživost, která vládla, vyvolávaly u kultivovaných lidí dojem. Jestliže se říkalo, že generace mých rodičů hovořila francouzsky, berme to tak, že ten, kdo se nedokázal v tomto jazyce vyjadřovat, byl považován za „barbara."

Papen, kterého moji rodiče familiárně nazývali Franzchen (malý Franz), a který pro nás děti byl strýčkem Franzem, měl toho dne velké zpoždění. Zmýlil si totiž cestu: minul křižovatku, odkud vedla cesta na naše pozemky, ale když viděl zdálky náš dům, vystoupil z vozu a tu vzdálenost překonal pěšky. Byl z té cesty celý od bláta. Moje matka ho nejdříve pokárala, ale pak mi přikázala, abych mu vyčistil boty. „To je celý strýček Franz," řekla trochu pohrdavě.

Papen byl pro rodinu jakýmsi zázrakem. Udělal obrovskou kariéru v politice. Kdo by to do toho malého vestfálského sedláka řekl? Byl sice ambiciózní, ale jakékoliv výjimečné intelektuální kvality postrádal. Všichni si připomínali hloupost, kterou provedl během války. Jako vojenský ataše ve Washingtonu tehdy někde nechal válet aktovku plnou tajných informací. Ani to mu však nezabránilo v tom, aby se stal velice důležitým mužem: několikrát byl ministrem v berlínských kabinetech, byl důvěrníkem Hindenburgovým, Brüningovým, stejně tak Hitlerovým, vyznal se ve všech intrikách, které předcházely zformování nových vlád, a Bůh ví, že se to tak dělo! Mnoho cestoval, viděl kus světa a díky své ženě měl dobré styky s Francií. Zkrátka a dobře to byl pro domácké venkovany, jako byli moji rodiče, nevyčerpatelný zdroj informací, drbů i důvěrných zvěstí.

Padaly i otázky ohledně Hitlera. Papen se s ním velmi často setkával a často ho doprovázel na jeho cestách po Německu, kde mu otvíral dveře slovutných porýnských rodin. V této souvislosti jsem slyšel vyslovovat jména jako Schröder, Guillaume, Teichmann, Krupp. Otázky na strýce Franze jen pršely. Tyto otázky se

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

týkaly hlavně toho, jestli je možno Hitlerovi důvěřovat, jestli je třeba pomoci mu k moci. K moci, která se stále více vysmekávala z rukou zodpovědných osob v Berlíně, ale o které jsme si nebyli jisti, že by se dostala do nejlepších rukou, pokud by ji uchopil člověk, o kterém jsme vlastně nic nevěděli.

Padla i otázka, zdali by Papen nemohl zformovat vládu, v které by Hitler se svým obrovským stranickým aparátem a propagandou, která za ním stála, s masami, které ho následovaly, mohl zaujmout místo odpovídající jeho významu, ale kde by jej také bylo možno kontrolovat a v případě potřeby neutralizovat.

Další „významnou" návštěvou byla Bertha Kruppová, manželka Gustava (Taffi) Bohlena a majitelka známého impéria Kruppových z Essenu. Byla to dávná přítelkyně mojí matky. Jejich rodiče vždycky udržovali kontakty ve vile Hügel a v Lieseru.

Z jejich návštěv ve mně zůstalo přesvědčení, že němečtí vojáci, kteří během první světové války nazvali jeden z jejich velkých kanónů *dicke Bertha**, přirovnali svoji zbraň k dceři jejího konstruktéra dosti výstižně!

Madam Kruppová vždycky přijížděla ve velkém maybachu s odkrytou střechou, což byla obrovská limuzína, jejíž sedadla byla umístěna tak vysoko, že bylo třeba použít stupátka, aby se dalo nastoupit. V něm doslova trůnila. Měla stejný počet dětí jako moje matka, a to tyto dvě přítelkyně ještě více sbližovalo. Nejmladší syn paní Kruppové Egbert se narodil ve stejný den téhož roku jako já. Několikrát bylo dohodnuto, že pojedu do vily Hügel, abych si s ním hrál. Tento plán byl neustále odkládán a já jsem nikdy Egberta Kruppa nepoznal. Byl zabit během války.

Neúčastnili jsme se diskusí „velkých," ale zachytávali jsme z nich alespoň úryvky: padala tam slova o situaci v Berlíně a ve zbytku Říše, hovořilo se o nezaměstnanosti, o špatném stavu společnosti, o slabosti Brüningovy vlády, o nebezpečí zformování vlády komunistů a sozis (socialistů) a o krátkém komunistickém „puči." Tváří v tvář tomuto nebezpečí snad bude i jednoho dne nutné vybrat si menší zlo a dát šanci Hitlerovi, o kterém se hovořilo stále víc a víc.

Hitler bez přestání oslovoval masy národa. Fanaticky křižoval zemi. Zvláštní je, že nikdy před převzetím moci nepřijel na levý břeh Rýna. V každém případě jsem ho v té době neviděl. Vyhýbal se snad této zemi přesto, že byla vždy tak liberální a hluboce katolická?

V našem malém městečku Wittlichu se nesměle začaly objevovat „hnědé košile." Lidí, kteří ji nosili, nebylo mnoho, ale přesto čas od času vykonali propagandistický pochod městem. Obyvatelé, kteří neznali bídu ani politické vášně a kteří se mohli bez jakéhokoliv nátlaku zabývat svými věcmi, však stále neochvějně volili demokratické strany. Na lidi v hnědých košilích se zde hledělo jako na kuriozitu.

---

* Tlustá Bertha (pozn. překl.)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Samozřejmě, že Hitlerova hesla nepřátelská vůči vítězům a versailleskému paktu určitým způsobem v době okupace působila. Okupace však skončila a bylo třeba dále žít, sklízet obilí, seno i víno.

Přece však ať jsme se podívali na kteroukoliv část Německa, ať to bylo na jedné straně ve Frankfurtu nebo na straně druhé až ve vzdáleném Berlíně, všude byly vidět signály, že se něco připravuje.

Situace se stávala stále více výbušnou. Noviny byly plné líčení bojů na ulicích, kde se převážně střetávali Hitlerovi lidé s komunisty. Vystupování lidí na politických shromážděních bylo stále prudší. Počet nezaměstnaných bez přestání narůstal. A velmi dobře si vzpomínám na vážné pohledy mých rodičů, když hovořili o situaci. Na druhé straně Rýna se stále častěji schylovalo k bouři. Události začínaly pronikat i za hradbu mého malého světa luk a lesů, kde jsem se bez přestání toulal a hledal terč pro moji malou karabinu Flaubert, kterou jsem dostal k vánocům v roce 1932.

Jedním z našich sousedů byl Carl von Schubert, bývalý Stresemannův státní sekretář. V té době byl ještě velvyslancem v Římě a jím zůstal až do doby, kdy ho nacisté sesadili z jeho funkcí. Léto trávil na svém krásném statku v Grünhausu, blízko Trevíru, kde se pěstovalo nejlepší víno na Mosele. Stále držel své luxusní apartmá v Berlíně na Kurfürstendammu, aby neztratil kontakt s politickými a hospodářskými kruhy v hlavním městě. Protože se přiženil do rodiny továrníků Braun-von-Stummových, měl své zájmy v Sársku, a byl ve stálém kontaktu s průmyslnickými kruhy Francie.

Tento vzdělaný a kultivovaný muž byl úzce spjat s výmarskou diplomacií. Znal historii a pozadí smluv, které následovaly po konci první světové války, i jejich dopad na vnitřní politiku Německa. Byl velkým pesimistou, pokud šlo o vývoj v Německu a v Evropě. Věděl lépe než kdokoliv jiný, že národně socialistická vláda v Berlíně bude znamenat konec vyrovnané politiky, zvláště pokud jde o dobré vztahy s Francií, pro kterou vynaložil on sám mnoho sil za ta léta, která strávil po Stresemannově boku. To mu však později nebránilo v tom, aby po vřelém přivítání s několika anglickými důstojníky, kteří mu opláceli navštěvu na jeho moselském panství v srpnu 1945, neudělal několik peprných narážek na Francouze.

Věřil v nezbytnost vstřícné politiky vůči Paříži, ale dráždila ho francouzská politika, příliš šovinistická a skýtající mnohé cíle pro nacistickou a extrémně pravicovou propagandu. Hitler nepřestal veřejně pranýřovat francouzskou věrolomnost, jejich přání znovu obklíčit Německo a zvláště selhání takzvaných Erfüllungspolitiker – politiků připravených ustoupit jakýmkoliv požadavkům.

Jednoho dne jsem se vracel ze školy jako obvykle. Byl to krásný, chladný, suchý den. Když jsem stoupal po úzké cestě, která vedla k domu, potkal jsem Gretchen, dceru našeho pasáka. Její půvaby mě už dlouho nenechávaly v klidu. Když ke mně došla, uchopila mě za rukáv a vážně mi řekla: „Slyšels to? Hitler převzal vládu!"

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Nijak zvlášť mě to neudivilo. Tolik se o té možnosti mluvilo! A přece jsem měl pocit, že se stalo něco vážného. Bylo to neštěstí, kterého jsme se báli a které jsme považovali za nevyhnutelné.

Pospíšil jsem si domů. Moji rodiče už byli po jídle. Stáli kolem rádia v salóně.

„Je to pravda, že se Hitler zmocnil vlády?" zeptal jsem se matky.

„Ano," odpověděla vážně. „Ale doufáme, že Franz Papen může ještě něco udělat."

Všichni známe ty věci a věty, které nám zůstanou na celý život v paměti. Tuto větu svojí matky jsem si zapamatoval na celý život.

Bylo 30 ledna 1933.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

4
Učíme se pochodovat

Strýček Franz se v Berlíně stával stále důležitější osobou. Dokonce se ještě před Hitlerem dostal do kancléřského úřadu Říše. Během dlouhých jednání, která nakonec vedla k převzetí moci Hitlerem, se velice snažil zabránit nacistům v cestě k moci. Přesto jej Hitler udělal svým vicekancléřem. Papenovi se podařilo prosadit si k sobě několik přátel. Jejich jména nám byla důvěrně známá: „Oni" jim nedůvěřovali a zdálo se, že by měli vytvořit oproti „hnědým" dostatečnou protiváhu. Byla to jména jako Hugenberg, Blomberg, Seldte, Neurath a Schwerin-Krosigk. Přesto však naděje mojí matky hasly stále rychleji.

V první Hitlerově vládě byli pouze dva nacisté, Göring, hřmotný a vznětlivý generál letectva, a Frick, neznámý a velice nevýrazný profesor. Mnoho lidí, mezi nimi i moji rodiče, věřilo, že problémy, věčné volby a všechen ten zmatek konečně bere konce. Znovu bude nastolen pořádek a skutečná vláda národní jednoty vezme věci státu do svých rukou. Definitivně zahradí cestu bolševismu, tomu bolševismu, který děsil celý svět a který hitlerovská propaganda bez přestání líčila v těch nejchmurnějších barvách. Nadál by se někdo diktatury? V letních měsících roku 1933 rozhodně ne.

Ale „rotor" se začínal roztáčet, velice pomalu a neznatelně. Ta fantastická cesta, která musela skončit chaosem a potupou, právě začínala, aniž by si toho národ všiml.

Všechno bylo tak jednoduché! Stačilo jen držet krok, aby člověk nevypadl z rytmu. Zavál nový vítr, vítr čerstvý, někdy až mrazivý. Svět se měnil před očima.

Ve vládě byli jen dva nacionální socialisté, ale to nic neznamenalo. Daleko větší význam měl obrovský nezadržitelný rozmach aparátu, který začínal brát do svých rukou osudy německého národa. Jako podmořská vlna tsunami.

Hnědokošiláči, kteří byli až dosud v ulicích Wittlichu vzácní, se během několika týdnů nejméně zdvojnásobili. A pochodovali a pochodovali! Jejich „apely" se stávaly jakýmsi časoměřičem života. Apel ráno, apel odpoledne, apel večer. Obyvatelstvo hledělo na toto divadlo pobaveně i s úžasem.

Nacisté vyvinuli frenetickou aktivitu, aby zpracovali obyvatelstvo města, které nebylo příliš přístupné jejich agitaci. Jejich propaganda byla vyřvávána bez přestání jak v rádiu, tak v pouličním rozhlase. Jednoduchá a sugestivní hesla: nový řád, konec výmarského systému, konec prohnilé demokracie, konec ponížení. A všichni musejí pracovat pro blaho země. Židobolševická plutokracie si přeje záhubu Německa. „Náš Führer" přišel právě včas, aby zachránil zemi. Všichni mu

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

za to musíme být vděčni. A nejlepší způsob jak mu tento vděk můžeme vyjádřit, je připojit se k řadám strany. „Jeden národ, jedna Říše, jeden vůdce!"

Od nynějška se vyvěšovala nová vlajka, vlajka označená hákovým křížem. Přinejmenším musela být vyvěšena současně s černo-bílo-červenou vlajkou. Státní vlajka výmarské republiky „černá, červená a hořčice" byla jednoduše zrušena.

Můj otec se rozhodl, že v zahradě další vlajkový stožár vztyčovat nebude. U nás vlály na stožáru pouze barvy Bismarckovy Říše. Otec se neměl příliš čeho bát. Byl osobou v zemi velice respektovanou. Jako bývalý generál byl také předsedou spolku Kyffhäuserbund, což byla společnost starých válečníků přidružená ve slavném sdružení „Stahlhelm." Novodobí mocní si mu nedovolili cokoliv přikazovat!

Ze zvědavosti se moji rodiče jednoho dne vydali na manifestaci oněch novodobých mocných organizovanou na tržním náměstí ve Wittlichu. Vzali mě tehdy s sebou. Bylo to 1. máje 1933, tedy ve svátek práce zavedený socialisty. Nacisté ho dodržovali, ale dali mu charakter dne národního shromažďování, na kterých se halasně vyjadřovala podpora vlasti.

Na malebném náměstíčku bylo lidí jako much. Všude byly uniformy. Všechny školní třídy, všechny „organizace" byly přítomny. Ve středu se nacházel obrovský „májový" strom, který vztyčila hitlerovská mládež a který hlídali chlapci a dívky v černobílých uniformách a hnědých košilích. Všichni ještě nebyli získáni pro nové ideje, zdaleka ne všichni. „Civilové" byli daleko četnější než hnědokošiláči a dav se k zpěvu nacistů k slavné Horst Wessel Lied nepřipojil.

Náhle, aniž by si toho lidé všimli, se červená – jen červená vlajka vmísila do lesa vlajek s hákovým křížem. V tom byli zpozorováni odvážní nosiči tohoto emblému, nenávidění a úředně vypovězení již čtyři měsíce. Za pokřiku „Rudí! Pryč s rudými!" se tři nebo čtyři chlapíci v černých uniformách vrhli na nebohé chlapce, kteří se snažili uprchnout do sousední ulice. Marně. Byli rychle chyceni a zmláceni s krutostí dříve nevídanou, načež byli odvedeni zbrocení krví.

To bylo poprvé, co jsem viděl lidi v černých uniformách. Smutně proslulí SS byli v té době pověřeni „udržovat pořádek na politických shromážděních", posléze pak byli pověřeni udržovat pořádek nejdříve v Říši, později v okupované Evropě.

Byl jsem vyděšen a zhnusen. Moji rodiče tu scénu neviděli a já jsem se rozhodl, že jim o tom nebudu vyprávět. Ale ten obraz krve a brutálního zásahu na manifestaci lidí stejných jako všichni ostatní, kteří měli pouze jiný politický názor, mě rozrušil.

Náhle mi došlo, že bude lepší nešířit se příliš o těchto historkách o hnědokošiláčích, mezi kterými jsou lidé neváhající použít hrubou sílu, aby se prosadili. Bude lepší mlčet.

Pro nacisty byla vždycky důležitá organizace. Organizace měla přednost před vším ostatním, stávala se jakýmsi lékem na všechny neduhy a vírou.

Především bylo nejprve třeba rozškatulkovat lidi, aby je bylo možno lépe kon-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

trolovat. Začala se u těch nejmladších, kteří se sotva pustili máminy sukně. První „organizací", se kterou se mladý Němec setkal na své životní pouti, byl Jungvolk, nejnižší stupínek v hierarchii Hitlerjugend. Ve věku 14 let pak vstoupil rovnou do Hitlerjugend. Současně zde byla organizace pro dívky s názvem Bund Deutscher Mädchen (B.D.M.), což byl Svaz německých dívek. Tyto iniciály dávaly dostatek prostoru pro mnoho ironických a zlomyslných překladů. Nejjízlivějším byl bezpochyby Bund Deutscher Matratzen (Svaz německých matrací).

Pak následoval SA (Sturmabteilung) nebo, pokud tomu dotyčný dal přednost, SS (Schutzstaffel). Původně záviselo členství v jedné z těchto organizací na dobrovolnosti, povinností se toto stalo od roku 1935. Vyhnutí se této povinnosti záviselo na schopnosti odolat.

Všichni mladí Němci bez výjimky museli strávit šest měsíců v Arbeitsdienst, což byla národní povinná pracovní služba. Pluky a prapory Arbeitsdienstu stavěly silnice a opevnění na západě. Vysoušely bažiny v Holštýnsku a Frísku, snažily se vyrvat půdu Severnímu moři. Stavěly gigantické stavby režimu v Norimberku, tak zvané „město dnů strany" (Reichsparteitage), odkud měla v budoucnu vyjít ta nejstrašnější vlastenecká hesla plná násilí a rasové nenávisti.

Tři moji starší bratři zde sloužili před válkou. Vrátili se nadšení, veselí a opálení. Zapadli tam do společnosti mladých, kde se nerozlišovalo mezi intelektuály a dělníky. Díky tomu přišli na chuť zejména Volkgemeinschaftu (národní pospolitosti), která byla cílem vládců. Tam se pochodovalo a lopata se za pochodu nosila jako puška. Vládla tam železná disciplína.

A jakmile uchopili moc, starali se nacisté o to, jak vybudovat organizaci „německých žen" (Reichsfrauenschaft), která rozhodně nemohla chybět ve vybudované struktuře režimu. Za tímto účelem kontaktovali i moji matku. Chvíli váhala a nakonec přijala. Koneckonců to odpovídalo jejímu organizátorskému duchu, její přirozená energie tak mohla působit ve prospěch potřebných. Staraly se o chudé, rozdávaly mezi nimi potraviny, léky a peníze posbírané v „sbírkách zimní pomoci". Tyto sbírky se konaly každou sobotu v ulicích Wittlichu.

Tehdy se ještě jednalo o sesterské společenství, Volksgemeinschaft v původním smyslu slova. Ženy lékařů, obchodníků, právníků pracovaly bok po boku s manželkami rolníků, řemeslníků a dělníků.

Postupující vlna zasahovala zvolna všechny společenské kruhy městečka. Vlajky s hákovým křížem se stávaly stále početnější. Bylo možné potkávat stále víc lidí s odznakem strany v knoflíkové dírce. Bylo možno získat dojem, že nový vítr, který Německem vane, se národu zalíbil. Nové vlajky se nevyvěšovaly proto, že by měli lidé strach, aby nebyli podezřelí z distancování se od režimu, ale proto, že chtěli dát najevo svoji ochotu spolupracovat, a svoje vlastenectví. Všude se říkalo: „Dejme jim šanci." Náklonnost k režimu byla v prvních dvou nebo třech letech spontánní a upřímná.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Jednoho dne v létě 1934 jsem se zeptal matky, zda se mohu připojit k mým kamarádům v Jungvolku. Byl jsem již žákem lycea, a v naší třídě jsem byl prakticky poslední, kdo se k tomu ještě neodhodlal. Přátelé na mě naléhali, abych to udělal. Nejvíce Reinhold Bohlen. Byl to syn významného obchodníka s hudebními nástroji. Řídil malou kapelu, jejíž píšťaly, trubky a bubínky vždy předznamenávaly přehlídky Jungvolku v ulicích města. Tato kapela mě již dlouho přitahovala. Toužil jsem po tom, abych patřil mezi ně, a společně s nimi bubnoval v rytmu pruského nebo bavorského pochodu. Moje matka mě zavedla do obchodu s oděvy a prodavači, který se ptal, co si přejeme, jednoduše odpověděla: „Uniformu Jungvolku." Muž na to byl očividně už zvyklý. Trvalo mu několik vteřin, než mi vzal míry, a okamžitě nám předložil různé součásti mé budoucí výstroje: černé krátké kalhoty, hnědou košili, pásku na rukáv s hákovým křížem, opasek, malý nůž, který měl viset po levém boku, černou kravatu, kotníkové bílé ponožky a na hlavu černou lodičku. A to všechno bylo moje! Byl jsem šílený radostí. Okamžitě jsem si tu uniformu oblékl a nezapomněl jsem na žádný doplněk. Vyšel jsem z obchodu. Má matka na mě hleděla s hrdostí. Byla to první uniforma v mém životě.

Měl jsem dojem, že si mě lidé zvědavě prohlížejí, a nebyl jsem ve své kůži. Cítil jsem se *stiff**, jak říkají Angličani, v té zcela nové uniformě. Byl jsem zvyklý na věčné kožené tyrolské kalhoty, které jsem nosil do lesa, a nyní jsem si připadal jako někdo úplně jiný.

V každém případě jsem se musel vzdát své svobody. Bylo třeba chodit na „apel," pochodovat v ulicích, navštěvovat dogmatické přednášky partajních profesorů. Od roku 1933 se provádělo doslovné „vymývání mozků." Vůdcův „boj," čtrnáct let mocenského zápasu, historie Říše od dob Bismarcka viděná z pohledu nacionálního socialismu a zvláště zákeřná zrada Židů a komunistů spáchaná na armádě v roce 1918, zrada těch, kteří se snaží zničit Říši, to byly ideje, které nám byly náruživě vštěpovány.

Ve škole to bylo totéž. Prakticky všichni naši profesoři byli získáni pro nový pohled na naši historii. Vlna nadšení zachvátila všechny staré stejně jako mladé. Srdce bila jednohlasně.

Stal jsem se tedy částí tohoto „hnutí", které moji rodiče ještě nedávno tak zavrhovali, které mi vždycky připadalo jako ta nejodpudivější věc na světě. Ten večer jsem šel na schůzku s mými kamarády z kapely do jednoho z koutů městského stadionu. Naučil jsem se na bubínek pod taktovkou mého přítele Reinholda, kterého jsem tajně obdivoval, protože perfektně hrál jak na trubku, tak na píšťalu a na bubínek.

---

* Prkenně – angl. (pozn. autora)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

V den mého prvního defilé po městě bylo velké horko. Pochodovali jsme vzorně seřazeni s kapelou v čele. Následoval vlajkový oddíl, který kráčel před Jungbannem, standartou mládeže, který čítal okolo sto chlapců. Náš průvod se dával vždy stejnou cestou. Vycházeli jsme z místa, kde se konal náš apel, a procházeli jsme úzkými uličkami vykřičené nádražní čtvrti, abychom vyšli v centru, kde lidé ve vinárničkách popíjeli sklenku bílého moselského.

V mých představách byla nádražní čtvrť zalidněná komunisty a socialisty, kteří nám chtěli ublížit. Ve skutečnosti tam žili lidé, kteří jen dosud nevyvěsili novou vlajku, a zůstávali stát na prahu svých dveří a dívali se na nás buď neteče, nebo nepřátelsky. Naši vůdcové nám říkali, že účel těchto pochodů v ulicích je, abychom získali tyto nešťastné zbloudilce pro nové myšlenky.

Četl jsem o hrozných pouličních bojích, které v Berlíně, Mnichově a Lipsku předcházely příchodu nacistů k moci. Znal jsem zpaměti historii „národního hrdiny" Horsta Wessela, vedoucího jednoho berlínského oddílu SA, který byl zavražděn ve svém bytě komunistickým komandem ve stejnou noc, kdy Hitler v Berlíně triumfoval. Viděl jsem film o příslušníkovi Hitlerjugend Quexovi, velmi dojemné melodrama o konci ubohého berlínského chlapce planoucího pro Vůdcovu věc, který zaplatil životem své nadšení pro nový řád. Na konci filmu ho neviditelní komunisté zavraždí úderem dýky do zad v opuštěném cirkusovém stanu.

Moje představivost byla toho dne nabuzena na nejvyšší míru. Ozve se snad ze zálohy výstřel? Skončí snad můj život ranou nožem do zad? Zatímco jsem vířil paličkami po bubínku v rytmu Pochodu k vítězství Pruska, nenápadně jsem pozoroval okna a dveře okolních domů. Rozhodně, říkal jsem si, když někdo bude chtít zaútočit, zaútočí na vlajkový oddíl a ne na kapelu. Nebo v nejhorším případě zaútočí na Reinholda, který kráčel několik kroků přede mnou a točil svojí kapelnickou holí.

Reinhold nevypadal, že by ho v nejmenším obtěžovaly nějaké chmurné myšlenky. Kráčel s vztyčenou hlavou rovný jako pravítko s očima upřenýma na vzdálený cíl. Pochodoval tak, jako by byl vůdcem celého Německa, a ne kapelníkem malé venkovské kapely. Čas od času se obrátil k nám, kteří jsme byli jeho výtvorem, s pohledem plným pýchy a něhy zároveň. Byl to ten pravý typ mladého hitlerovského vůdce, nadšený a autoritativní. A hořel fanatickou a nezvratnou vírou ve Vůdce a poslání Německa. Zpívali jsme: „Dnes nás poslouchá Německo, zítra to bude celý svět."

Reinhold a jeho přátelé „z prvního sledu" byli přesvědčeni o svém poslání. O jakém poslání? Kdyby se jich na to někdo zeptal, opakovali by hesla své strany: osvobodit svět od židoburžoazní plutokracie, a od hniloby parlamentarismu dovést árijskou rasu, tu nejlepší ze všech na světě, k vítězství, nastolit bratrství a pospolitost mezi všemi sociálními vrstvami bez jakéhokoliv rozdílu, a hlásat podřízenost

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

všech lidí Führerprinzipu – zásadě podřízenosti jedinému vůdci, který sám zodpovídá za chod věcí.

Toho dne se nesťalo nic, co by ukojilo moji touhu stát se pouličním bojovníkem, hrdinou hnutí. To mi však nezabránilo v tom, abych vyprávěl rodičům, že jsem v čele „jednotky" sta Jungvolkjungen prošel nejnebezpečnější částí Wittlichu a že jsem mohl být velice snadno zraněn během komunistického útoku. Moji rodiče se těmto mým výplodům museli smát.

Přece však byla v Říši prolita krev. Německo poprvé poznalo skutečnou tvář nového režimu. 30. června 1934 Hitler drtivým úderem zlikvidoval celou opozici jak ve své vlastní straně, to znamená v řadách SA a SS, tak především mimo stranu, kde se ještě sem tam někdo vzpíral totální diktatuře. Svět se o tom dozvěděl z rozhlasu a tisku. Fotografie v novinách ukazovaly po zuby ozbrojené esesáky v ulicích Berlína a Mnichova. Úder byl veden zvláště proti příslušníkům SA... Jejich mocný vůdce Röhm se prý pokoušel zapudit Hitlera a převzít moc opírající se o miliony hnědých košil a armádu, která se chtěla osvobodit z Hitlerovy nadvlády.

Kolik bylo tehdy mrtvých? O tom se nikdo nedozvěděl. Pověsti hovořily o tisících, jeden z mých bratranců z Munzingenu, který byl osobním tajemníkem vicekancléře von Papena, nám po nějakém čase vyprávěl, jak příslušníci SS vtrhli do jeho kanceláří v Berlíně. Vstoupili bez vyzvání dovnitř hledaje podezřelé. Naprosto chladnokrevně zavraždili u jeho stolu jednoho z Papenových spolupracovníků. „Slyšeli jsme řinčení esesáckých zbraní za našimi zády v chodbách a očekávali jsme, že budeme všichni zlikvidováni," říkal nám.

Jaká hrůza! To měl být ten nový řád? Ale pro lásku boží, co se to s Německem dělo? Byl ještě čas změnit sled událostí? A armáda? Nemohla ještě něco udělat?

Armáda, Reichswehr, už nemohla nic změnit. A pravděpodobně neměla do toho ani chuť. Za nějaký čas Hitler obnovil Wehr-Hoheit možnost a právo Německa zřizovat svoji armádu podle vlastních možností a vlastního uvážení. Jinými slovy znovu vyzbrojil Německo. Zpřetrhal tak, jak sám říkal, poslední pouta versailleské smlouvy. Znovu zařadil Německo mezi národy, které samy ovládají svůj osud. Smazal tak ponížení a hanbu listopadové porážky roku 1918.

Když můj otec vyslechl tento projev v rádiu, vytáhl z kapsy velký kapesník a hlučně se vysmrkal. To bylo jedinkrát, kdy jsem ho viděl plakat. Schvaloval plně toto Hitlerovo rozhodnutí, ale držel si odstup vůči nacistům. Stále nedůvěřoval zahraniční politice režimu. Opakoval bez přestání, že neví, kam toto všechno Německo zavede.

Nedlouho předtím se vzdal veškerého veřejného života, protože to už nějaký čas vyžadovalo povinnou angažovanost. Během jedné vlastenecké manifestace na tržišti ve Wittlichu (a Bůh ví, že se o nic jiného nejednalo!), které se účastnil jako předseda spolku starých bojovníků, si jeden mladý darebák v hnědé košili

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

v řadách veteránů všiml dvou Izraelitů s hrudí pokrytou vyznamenáními, kteří byli ve městě dobře známí.

„Židi mezi námi už nemají místo, buď okamžitě svoje místa opustí, nebo je z nich vyženeme!" křičel ten mladík.

Můj otec to slyšel. Byl ve své uniformě generálmajora bývalé císařské armády a měl toho večera přednést hlavní projev z balkónu radnice.

„Buď se nikdo našich kamarádů nedotkne, nebo to budu já, kdo okamžitě opustí svoje místo," řekl klidně.

Nacistům tedy nezbylo, než se podrobit. Můj otec pronesl svůj projev. Když se vrátil domů, oznámil nám svůj záměr už nikdy se nezúčastnit veřejné manifestace v uniformě. Své slovo porušil jen jednou: když město připravilo ovace mému bratru Erbovi, letci, který byl dekorován Železným křížem za svých prvních dvacet leteckých vítězství.

Tak jsme byli kuriózním způsobem poprvé konfrontováni s jednou z nejodpornějších tváří říše hrůzy, kterou nacisté v Německu nastolili: s oním proslulým židovským problémem. Byli moji rodiče antisemité? Pokud se budeme řídit tezí, která praví, že antisemitismus je už to, že člověk v druhém člověku pozná Žida, pak nesporně byli. Často jsem doma slyšel hovory o tom, že ten nebo onen je Žid, ten nebo onen má matku Židovku, babičku Židovku nebo že ta či ona rodina je spřízně na s Židy. Mezi těmito rozhovory a tábory smrti byl obrovský kus cesty, který psychologové genocidy překonali snad za jediný den ... Ačkoliv se zdálo málo pravděpodobné, že by se jakýkoliv „antisemitistický" národ nechal vtáhnout do pekel stvořených hitlerovci.

Rodiče nebyli jakkoliv přístupni antižidovské propagandě bez ustání chrlené režimem. Podle nich byla ubohá, dětinská, směšná a nehodná jakékoliv diskuse. Vždycky měli hodně židovských přátel, zvláště pak ve Vídni, kde patřili mezi důvěrné přátele rakouských Rothschildů. Nikdy nepoznali nějakou rasovou nenávist. Nikdy nepoznali myšlenku nenávidět nebo dokonce likvidovat Žida za to, že je Žid. Jsem přesvědčen o tom, že tuto myšlenku nikdy nepoznala valná většina Němců, kteří však byli stále podrobováni systematické otravě.

Když se starý Doublon, náš obchodník s dobytkem, musel vystěhovat, protože byl Žid, pochopil jsem, že spravedlnost a rovnoprávnost už v Německu nemají místa. Už jsme nevídali malý bizarní průvod doprovázející zemřelého Žida na židovský hřbitov položený přímo u naší farmy v lese, kde jsem lovil sojky, straky a králíky. Malá židovská komunita z Wittlichu čítající kolem pěti set duší zmizela, aniž by z toho někdo skládal účty.

Brzy přišla řada na moji matku, aby ukončila ten krátký „flirt" s režimem, o který se pokusila na začátku jako tehdy mnoho slušných lidí. Stále byla předsedkyní spolku Reichsfrauenschaft. Jednoho dne se straně znelíbilo malé lyceum spravované sestrami voršilkami, které navštěvovala moje sestra. Církevní škola,

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

jak se proklamovalo, neodpovídala novému řádu. Škola jako všechny oblasti veřejného života musela také zapadat do Gleichschaltungu, jednotného systému na řizovaného Führerem.

Moje matka veřejně protestovala a pohrozila, že složí svoji funkci předsedkyně Ligy německých žen. Nebylo to k ničemu. Strana ji předběhla. Vypudila ji ze svých řad během zasedání „stranického tribunálu", který pro ni byl zvláště ponižující. Byla pobouřena a zraněna.

Toho dne, kdy Hitler převzal moc, si vzala za své heslo: *Try to make the best of it**. Jako spousta lidí „dobré vůle" si myslela, že bude moci extrémismus ovlivnit službou své vlasti. Toto heslo se ukázalo jako klamné a neúčinné. Pro mé rodiče to bylo důkazem, že s těmito „lidmi" není možné vyjednávat. Nezbývalo, než se zpátky zařadit. Nezbývalo, než očekávat bouřlivý konec. To je to, co bylo později nazváno „vnitřní emigrací".

Jejich „emigrací" byly pro ně víc než kdy předtím vyjížďky do lesa, lov na srnce a v létě procházky po polích s jezevčíky a s pointrem. Jejich životu udávaly rytmus žně a prázdniny jejich dětí.

* Snaž se pracovat pro dobro – angl. (pozn. autora)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

5
Opojný tanec

Po velikonočních prázdninách v roce 1936 jsem se musel vydat cestou mých čtyř starších bratří: vstoupil jsem do koleje „Svatý Alois" v Bad Godesbergu. Bylo to malé městečko na břehu Rýna nedaleko od Bonnu, který v té době ještě nebyl hlavním městem nového Německa, ale mírumilovným městem studentů a důchodců pyšných na svou univerzitu a na svého slavného rodáka Beethovena.

Kolej byla řízena – a to velmi přísně – jezuity, kterým se podařilo díky mocným přátelům na vysokých místech v říšské vládě udržet se u vesla navzdory Gleichschaltungu, který se stával stále fanatičtějším.

Tři z mých bratří se zde dopracovali k maturitě. Nejstarší začal v Bonnu vysokoškolské studium s mlhavou představou vstoupit do diplomatických služeb Říše. Dva další v té době prováděli povinnou pracovní službu. Čtvrtý – Erbo – byl jezuity z koleje vyřazen, protože těžce porušil kolejní řád tím, že udržoval příliš časté kontakty s jistou slečnou z Godesbergu. Byl vždycky prašivou ovcí rodiny. Musel ještě vytrpět dva roky v provinčních ponurých lyceích, než se na něj konečně usmálo štěstí ze světa, pro který, jak se zdálo, byl zrozen: ze světa letectví. Nová Lutfwaffe vytvořená Göringem byla pýchou národa, v každém případě pak to byl odrazový můstek pro toho, kdo se chtěl stát idolem dívek a lamačem srdcí citlivých dam.

Předtím, než jsem vstoupil do nového přísného a uzavřeného světa jezuitů, byl jsem svědkem vzrušující události ve svém rodném Moselsku: remilitarizace Porýní. Byla nařízena Hitlerem navzdory Francouzům. Byl to jeden z jeho neobyčejných hazardů. Konečně jsme u nás mohli vidět ty nové vojáky Wehrmachtu! Neměli nic společného s Reichswehrem, profesionální armádou, kterou libovůle vítězů omezila na sto tisíc mužů. Wehrmacht – to byli synové celého národa, masově zmobilizovaný „dorost národa" v dobrém slova smyslu tohoto starého pruského termínu. Jak nás učili v propagandistických filmech, pro Vůdce to byl „jeden z pilířů, na kterých stojí Říše, budoucnost nacionálně socialistické strany."

Toto ocenění se později zákonitě silně projevilo ve volbě mnoha mladých mužů, kteří se původně nechtěli příliš kompromitovat spoluprací s režimem. Tak tomu zůstalo až do osudového dne 20. července roku 1944, kdy byl spáchán atentát na Hitlera, jehož nezdar přivedl armádu definitivně do područí nacistického aparátu.

Ale toho březnového dne roku 1936 jsem byl od toho všeho daleko. Němečtí vojáci byli svým způsobem novými okupanty, ale Porýňané je očekávali s netrpělivostí. Měli dorazit odpoledne k městu Bernkastelu několik kilometrů od Lieseru.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Přítel mé matky Wim Spiess nám to zatelefonoval. Sloužil jako důstojník v záloze ve slavném 105. pěším pluku, který měl být ubytován v Trevíru.

Sotva jsme dojedli oběd, běželi jsme naproti „našim" Feldgrau, doprovázeným Wimem v jeho zcela nové uniformě nadporučíka pěchoty. Jeho rota už dorazila k branám městečka. Jeho muži se rozložili na palouku u cesty a právě dojídali. Nemohl jsem odolat, přiblížil jsem se k jednomu z vojáků a dotkl se jeho uniformy. Chtěl jsem se ujistit, že se mi to nezdá. Muž propukl v smích jako ten snědý francouzský voják před několika lety. „Jsem pravý, jsem opravdový německý voják z masa a kostí," řekl. Dotýkal jsem se součástek jeho výstroje, div, že jsem je nezačal ohmatávat. Srovnával jsem krátké a masivní pušky srovnané na kraji cesty s dlouhými puškami francouzskými. Musel jsem s uspokojením konstatovat, že jsou mnohem modernější. Vdechoval jsem s rozkoší pach řemení, oleje a potu, který stoupal z mužů, zbraní a koní rozložených u mých nohou.

Na strohý rozkaz Wima Spiesse muži vyskočili a znovu se chopili svých zbraní. Prapor se připravoval ke vstupu do města. Wim už byl na koni a zvíře hrabalo kopyty po asfaltu. O několik minut později se dlouhá šedozelená kolona dala do pohybu. Muži zpívali píseň O du schöner Westerwald, hymnu pějící o kráse zalesněného horského masívu na druhé straně Rýna. Na malém můstku, který se klenul přes Moselu, přestali zpívat i pochodovat, k mému velkému zklamání. Chybí jim snad výcvik, disciplína? „Ale ne," vysvětlil mi Wim Spiess později „ten most se nedalo překročit v pochodové koloně, protože by se probořil pod těma dusajícíma nohama." Toto vysvětlení mi nepřipadalo nijak vzrušující. Německá kolona, která nepochoduje, to ubíralo značnou část lesku této mimořádné události! O několik týdnů později se Wittlich stal posádkovým městem: sídlil v něm pěší prapor a jednotka protitankového dělostřelectva. Od té doby již vojáci patřili neodmyslitelně k mému životu. Vídal jsem je každé ráno pochodovat na střelnici. Žehral jsem na jejich chování v ulicích města, ale s vděkem jsem přijímal mnoho návštěv posádkových důstojníků u nás doma. Jeden z nich, Constantin von Geyr, mi jednoho červnového večera v roce 1937 asistoval u mého „prvního srnce" v lese u Blumenscheidtu. Získal jsem trofej, která je také vzpomínkou na toho mladého důstojníka zabitého v Africe, kde sloužil jako Rommelův pobočník.

V koleji byl život organizován podle pravidel svatého Ignáce z Loyoly, zakladatele jezuitského řádu. Vstávalo se v šest hodin ráno, mše byla v šest třicet, snídaně v sedm třicet. Vyučování začínalo v osm hodin. Odpolední vyučování bylo rozděleno do tří kategorií: povinné, doporučené a dobrovolné. To bývalo občas pro zpestření přerušováno fotbalovými zápasy nebo zápasy v házené. Po poslední modlitbě v kapli jsme uléhali. Vycházky ani nestály za řeč. Jednou za čtvrtletí jsme měli právo na volnou neděli, která začínala po velké mši a končila večerní modlitbou.

Napěchováni v obrovských ložnicích, které měly kapacitu až šedesát chovanců, jsme byli bez přestání hlídáni. Porušení pravidel disciplíny se trestalo všemi

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

druhy odříkání. V zimě jsme často našli na umyvadle tlustou vrstvu ledu, tolik se šetřilo na topení.

Sice jsme kolej z duše nenáviděli, ale jsem přesvědčen o tom, že jsme všichni cítili jakousi křehkou vděčnost vůči otcům za to, jakým hodnotám nás vyučovali. Nebyli to jen kněží, ale také vědci a moralisté. Ve vlaku, který nás odvážel do Godesbergu, si můj bratr Erbo už od Koblenze připravoval dávku slin, aby mohl pořádně plivnout po příjezdu na nástupiště malého nádražíčka. A přece jeden z posledních dopisů, které napsal na nemocničním lůžku v Neapoli, potom, co byl v leteckém souboji nad Tobrukem v lednu 1942 zraněn, byl adresován Otci Strasserovi. To býval hlavní představený koleje. Nacisté ho vyhnali z Německa jako všechny jezuity.

Po těžkém boji a zoufalém odporu vůči novým pánům museli nakonec v roce 1935 ve své koleji strpět malý oddíl Hitlerjugend. Těžko mohli jednat jinak, protože od roku 1934 jim nad hlavami visela hrozba uzavření jejich ústavu. Pro nás ostatní, pro studenty, členy této armády mládeže, to byl jediný závan čerstvého vzduchu, jediná brána, která se nám otevírala v těsných, přísných zdech domu. Směli jsme se účastnit přehlídek okrsku Bad Godesberg a „apelů" ostatních stranických organizací.

Tyto „politické" vycházky nebyly časově omezené. Většina se jich nakonec odehrávala v noci, protože nacističtí šéfové měli v oblibě velkolepá představení doprovázená reflektory, pochodněmi a velkými ohni, před kterými recitovali v nábožné atmosféře vlastenecké poemy. Jedním z novodobých pěvců byl sám šéf hitlerovské mládeže Baldur von Schirach. Sám složil melodii a slova hymny mládeže, „Naše vlajka vlaje před námi, naše vlajka je nový čas, vede nás k věčnosti, je silnější než smrti hlas."

Mnoho těch písní, které přišly ke cti během našich defilé, bylo působivých. Jedna z nich se nazývala „Je třeba prolít krev." I jiná, vypůjčená od socialistů byla velmi krásná: „Bratři vpřed ke slunci, ke svobodě." A jiná konečně prohlašovala: „Mladý národ vstává, připraven je k útoku, kamarádi vztyčme vlajku! Cítíme, že náš čas přichází, čas nových vojáků. Před námi kráčejí slavní mrtví naší vlasti s vlajkami roztrhanými bouří a nad námi se na nás dívají naši předkové. Německo, drahá vlasti, přicházíme..."

Nic moc to neříkalo, přirozeně, ale vlastenecké písně toho nikdy moc neřekly. Co na tom záleželo! Opájely a podněcovaly ty, kteří je zpívali. A nutno přiznat, že jsme byli skutečně opilí, zapálení pro věc a dojati až k slzám. Stopadesát let po Francouzské revoluci se nacistům podařilo udělat z Němců národ nabitý vlastenectvím a mesiášstvím. „Dnes nás poslouchá Německo, zítra to bude celý svět..."

V té době jsem poprvé v životě uviděl Hitlera. Vůdce často přijížděl do Bad Godesbergu. Vybral si jako svůj hlavní politický stan na Rýně hotel Dreesen položený na břehu této veliké řeky. Jeho majitel byl za první války posledním velitelem

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Hitlerovy roty. Ostatní „velcí" režimu přijížděli rovněž: Hess, druhý po vůdci, Göring, Ribbentrop, obratný ministr zahraničních věcí, a Porýňan Robert Ley, odpudivý vůdce fronty práce, která v rámci Gleichschaltungu nahradila demokratické odbory.

Byli jsme určeni k funkci čestného špalíru a uvítacího výboru před malým malebným nádražíčkem v Godesbergu. Měl jsem proto najednou příležitost obdivovat a studovat tváře těch polobohů, kteří bez jakéhokoliv odporu ovládli naši zemi. Znepokojující Hess, jehož černé oči pod hustým obočím vypadaly jako by doslova probodávaly svůj protějšek. Žoviální, obrovský a protivný Göring se svou tváří zlověstné energií nabité panenky. Ribbentrop, vždycky vlídný, zdvořilý, dobře vychovaný, jediný „pán" mezi tou tlupou parvenus. Předtím, než nastoupili do svých velkých mercedesů, které je odvážely do hotelu, bavili se mezi sebou před námi poté, co provedli přehlídku našeho malého oddílu a my jsme měli spoustu času je pozorovat. Na začátku podzimu 1938 přijel tedy do Godesbergu Hitler. Nacházeli jsme se v rozvinuté sudetské krizi a břehy Rýna překypovaly neustálou diplomatickou aktivitou. Toho dne jsme byli rozestavěni před nádražím. Stáli jsme sešikováni poněkud dále než jindy v zatáčce podél chodníku. Našim posláním bylo udržovat v patřičných mezích dav, který zaplavil celé okolí, okna, balkony, dokonce i stromy a přilehlé ulice. Hitler projížděl z nádraží velice blízko kolem nás. Podle svého zvyku stál ve svém mercedesu a zdravil vztyčenou pravou paží šílící dav.

Dnes vím, že Němci nejsou jediní, kteří se dostali do stavu šílenství před „velkým mužem". Proto popisuji tento den v Godesbergu bez toho, že bych cokoliv zamlčoval. Dav šílel jako by se ho zmocnila jakási forma nakažlivé hysterie. Zmocnila se i mládeže pověřené rolí stafáže. Hitler byl na vrcholu své slávy a bezpochyby i popularity. Přivedl „bez výstřelu" Rakousko „do lůna matky vlasti". Chystal se vyrvat ubohé Sudety krvežíznivému a ukrutnému Československu. Za tímto účelem přiměl premiéra mocné Anglie k tomu, aby přijel na břeh Rýna k jednání o „přechodu" k Říši. Vysvětlovali nám, že jde o napravení dalšího přehmatu versailleské smlouvy. Spojenci vytvořili zcela nový stát, který byl sám o sobě směšný, a jehož vznik byl sám o sobě kacířstvím, stát, který neměl žádné právo na existenci. A ke všemu si dovolil sužovat tři miliony Němců, kteří neměli žádné jiné přání, než si uchovat svoji „německou identitu".

Hitler projížděl kolem nás zpola skryt za lesem vlajek a korouhví. Usmíval se s očima jako by pronikajícíma lidskou zdí, která ho obklopovala, upřenýma zdánlivě na vzdálený cíl. „Sieg Heil! Sieg Heil!" A to už velký vůz černé barvy mizel ve stínu lip rostoucích podél Rhein-Allee, která vedla k řece. Za ním doznívál jekot davu.

Museli jsme si pospíšit, abychom včas zaujali pozice podél řeky naproti Siebengebirge. Za několik minut měl tudy projíždět jistý starý pán.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Byl to Neville Chamberlaine, předseda vlády Jejího anglického královského Veličenstva. Karikaturisté jej v časopisech nezobrazovali nikdy jinak než smutnou, ustaranou tváří pod obrovským deštníkem. Když jsme skutečně ve velkém neforemném autě britské ambasády spatřili muže s deštníkem dekorovaného Union Jackem, dostavila se jakási pobavená útrpnost. Přes Rýn se dostal na přívozu a nyní právě přijížděl k Vůdci.

V co může doufat? ptali jsme se. Čas, štěstí, moc, dynamičnost, to všechno je na naší straně. A přirozeně i právo.

Jednání trvalo celý den. Odpoledne se rozkřiklo, že věci nejdou tak, jak by se čekalo: starý pán z Londýna klade Vůdcově vůli nečekaný odpor. Byl to starosta Godesbergu Obersturmbannfuhrer SA Apel, který nám to objasnil během živé schůze svolané do sálu staré restaurace Zum Ännchen v podhradí Godesbergu. Nevole dostoupila vrcholu:

„Velkoněmecká Říše," řval pan Apel, „nemůže přijmout váhání pana Chamberlaina. Každým dnem, každou minutou, která uplyne, narůstá utrpení našich bratří v Sudetách. Jestliže se během několika hodin páni Britové nepodvolí, Vůdce začne jednat."

Godesberg byl toho dne doslova zaplaven zahraničními zpravodaji, kteří očekávali v hotelích sousedících s nádražím výsledek jednání. Odpoledne se jim náhle naskytl pohled na několik projíždějících vlaků naložených vojskem, tanky a děly na trati Koblenz–Kolín. Z oblohy se ozval pronikavý zvuk několika stíhaček Messerchmitt, který každého donutil zvednout hlavu. Já osobně jsem byl zvláště hrdý, když jsem je viděl, protože můj bratr Erbo, který se stal poručíkem Luftwaffe a sloužil v Kolíně-Ostheimu, se musel nacházet za řízením jednoho z těch ušlechtilých a rychlých letadel.

Později se říkalo, že Hitler zinscenoval malé vojenské představení, aby zapůsobil na svého anglického hosta. Je to možné. Vojenské vlaky v tom horkém, neklidném podzimu jezdily stále. Bylo tedy snadné odklonit jich několik z trasy a nechat je projet před očima zahraničních novinářů.

Demonstrovat svoji vojenskou sílu, vyděsit diváky, to bylo přesně ve stylu doby! Doby napjaté, nebezpečné, balancující stále nad propastí. Byla to doba železa a svalů, ve které naši vůdcové bez přestání opakovali slova z poemu, který začínal provoláním: „Bůh, pro kterého zvedáme zbraň, nechce lokaje." My – lokajové? Či lokajové?

Byl konec zotročení. Měli jsme znovu zbraně a byli jsme je připraveni použít, když to bude potřeba, když k tomu budeme donuceni. To už nebylo Výmarské Německo, Německo kejvalů, připravené ustupovat požadavkům vítězů. To bylo Německo naprosto svrchované a připravené použít zbraní, bude-li to vyžadovat svrchovaný zájem národa.

Je možné si představit větší kontrast než ten mezi touto vroucí atmosférou

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

a klidným disciplinovaným řádem života jezuitů, který určoval tempo valné části mého tehdejšího života? Stojíc na pahorku, který vysoko vyčníval nad „historickým" údolím, zůstávala kolej stranou politických vášní. Samozřejmě, že jsme v rádiu sledovali stále zběsilejší chod významných událostí, tak jak následovaly po sobě: Olympijské hry v létě 1936, válka ve Španělsku, rakouská a pak sudetská krize, bezpočet Hitlerových projevů, Mnichovská dohoda, okupace Československa.

Komentáře, které jsme museli k tomu vyslechnout od Otců, nebyly totožné s těmi, které jsme slyšeli na schůzích hitlerovské mládeže. Ty jejich byly plné zármutku a znepokojení. Kam to všechno zemi zavede? Kam se poděla svoboda projevu, svoboda vyznání, svoboda ducha? Caesar, Homér, Schiller, Goethe, Racine a Metternich i Bismarck: jak uvést do souladu jejich učení a jejich činy se šílenstvím, které zachvátilo německý národ? Copak všichni nevidí, že země směřuje k válce – ke katastrofě?

Za zdmi koleje bylo ještě možno se vyjadřovat svobodně bez obavy z udání. Otcové si byli jisti svými profesory laiky a svými žáky. Jeden z mých spolužáků byl Paul Adenauer. Byl to třetí syn někdejšího kolínského starosty Konráda Adenauera, kterého nacisté okamžitě odstranili z jeho funkce. Od té doby žil v ústraní ve svém malém domku na druhém břehu řeky. Paul nebyl členem hitlerovské mládeže, jeho přesvědčení mu to nedovolilo. Jeho otec za ním přijížděl na začátku prázdnin. Využíval toho k dlouhým rozhovorům s „Walli" Strasserem, obávaným hlavním prefektem koleje, který sdílel jeho chmurné vyhlídky na budoucnost.

Pár dní před velikonočními prázdninami roku 1939 se rektor koleje, bývalý mnohokrát vyznamenaný důstojník, dozvěděl od autorit z oblasti školství provincie Rheinprovinz, že kolej nesmí po prázdninách obnovit vyučování a že bude transformována na státní školu. Toto rozhodnutí nikoho nepřekvapilo. Pro jezuity to znamenalo, že bude nutno opustit svá místa a pokračovat v činnosti v ilegalitě. Jejich kolej bude od nynějška gleichgeschaltet, zarovnána do jedné řady s ostatními školami Říše.

Mocní ponechali studujícím možnost výběru: zůstat v nově zřízené státní škole nebo si vybrat jiné zařízení. Moji rodiče se ihned rozhodli ze školy mě vzít.

Těch pár dnů, které mě dělily od začátku prázdnin, jsem strávil loučením s Otci, kteří mě doprovázeli celé tři roky. Stále před sebou vidím velmi váženého Otce Hochgürtela, kterému jsme po zakoketování s francouzštinou jeho bizarní jméno překřtili na *„Korsettchen"* (korzetík)*. Dodnes vidím jeho jemný a oduševnělý výraz pod korunou stříbrných vlasů. „Nevím, kdy se znovu uvidíme Auguste," řekl mi, „ale věřím, že to bude brzy. Toto šílenství nemůže trvat dlouho, ale obávám se,

* Gürtel – něm. „pás" (pozn. překl.)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

že nás přivede do katastrofy, která nemá v našich dějinách obdoby." Byl mým profesorem matematiky, předmětu, ve kterém jsem nikterak nevynikal, a jeho samotného jsem upřímně nesnášel. V tom okamžiku jsem byl tak dojatý, že jsem se mu přiznal jak často jsem ho dráždil kapesním zrcátkem odrážejícím slunce, když si četl breviář na školním dvoře.

Znovu jsme se setkali o sedm let později na dvoře koleje, která znovu otvírala své brány. Zázrakem přežil bombardování a dělostřelecké přestřelky posledních potyček na Rýně. Připomněl jsem mu naši rozmluvu z jara 1939: „A neměl jsem pravdu?" odvětil prostě.

Společně s dvěma dalšími kamarády – trosečníky ze ztroskotavší koleje – jsem nakonec přistál v přístavu lycea „Kaiser Wilhelm" v Trevíru. Byli jsme na bytě u bývalého starosty penzionovaného a perzekvovaného nacisty jako Adenauer. Jeho malý dům trůnil nad Moselou. Byli jsme uchváceni nezvyklou svobodou, kterou jsme využívali zejména k neustálému okukování studentek dívčí koleje sídlící vedle našeho lycea.

Studium bylo v porovnání s výukou jezuitů snadné. Zde nebylo nutné vynaložit nemalé úsilí k tomu, abychom se přinutili chodit na přednášky.

Právě v těchto dobách nabraly události spád. Každým okamžikem mohla kdekoliv v Evropě, která se stala gigantickým obrněným táborem, zaznít první exploze. Hitler obsadil Prahu, čímž porušil mnichovskou dohodu, a vysmál se opět svým okázalým mírovým slibům. Na západní hranici Říše byly prováděny intenzivní opevňovací práce. Trevír ležel právě v zóně opevnění. Ve dne v noci míjely okna našeho příbytku nákladní automobily. Přivážely materiál nezbytný ke stavbě bunkrů, protitankových opevnění a hnízd protiletadlové obrany. Podnikatelé i dělníci vydělávali na tomto úspěšném programu spoustu peněz. Westwall, jak byla oficiálně nazvána tato opevnění, byla pro obyvatelstvo pohraničí očividným požehnáním.

Na samotné hranici výbušná situace hraničící s válkou panovala již měsíce. Jednou jsem byl pozván k jistému továrníkovi do Saarbrückenu. Jeho vila postavená na jednom z pahorků, které obklopovaly město, sousedila s francouzskou hranicí. Během celého oběda jsem nedokázal spustit oči z francouzských hlídek, které procházely kolem ostnatého drátu za zahradní zídkou. To byl konec světa, konec našeho světa, ta zeď a ten ostnatý drát! Nastávala éra nového světa, světa nepřátelského a cizího. Atmosféra se stávala nedýchatelnou. K rozpoutání válečného požáru stačila jiskra. Po obědě jsme se odebrali na terasu, kde jsme si vypili kávu. Francouzští vojáci nás pozorovali dalekohledy. Tento zvláštní pocit být pozorován ozbrojenci jsem zažil až později u berlínské zdi. I tam byla zeď, která až do roku 1989 dělila dva světy.

Separace nemohla být úplnější. „Jak se vyhnout další válce?" ptal se náš hostitel.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

V dubnu 1939 jsem si začal klást otázku ohledně mého budoucího povolání. Nebylo mi ještě ani sedmnáct let, ale přesvědčení, že je něco nevyhnutelného ve vzduchu, mě utvrzovalo v tom, že nejlepší volbou bude vojenská dráha. Moji rodiče mě v tom živě podporovali. Armáda pro ně byla posledním přístavem věrnosti starým zásadám, posledním útočištěm jisté svobody projevu. „Přinejmenší si tam ještě můžeš otevřít hubu a říct, co chceš, aniž bys přitom musel hajlovat," říkal mi můj otec. Dlužno říci, že toto smýšlení v té době mezi loajálním obyvatelstvem dosti převládalo. Volba armády jako poslední záštity proti všudypřítomnosti a všemocnosti strany se stala jakýmsi veřejným vyjádřením osobního postoje.

Můj nejstarší bratr volil stejně. Poté, co zakončil svá studia v Bonnu, stál před možností volby: pokračovat kariérou státního úředníka, což předpokládalo *membership**, nebo se zapojit jako záložní důstojník do činnosti jízdního pluku v Postupimi. Důstojníci Wehrmachtu neměli povinnost – a ani v budoucnu se tak nestalo – vstoupit do strany, zatímco pro všechny Němce, kteří si přáli vstoupit do služeb státu, to bylo nezbytností.

Můj bratr tedy oblékl důstojnickou uniformu. Můj druhý bratr už důstojníkem byl. Třetí končil svoji vojenskou službu a studoval zemědělství, protože na něm bylo, aby převzal panství. Čtvrtý byl poručíkem šestadvacáté stíhací eskadry v Kolíně. A já – pátý – jsem v podstatě neměl jinou volbu, než také obléci šedou uniformu. Byla zkrátka taková doba: celý národ žil v uniformě, záleželo jen na tom vybrat si tu lepší.

Ostatně mně se to docela líbilo. Obrátil jsem se tedy písemně na vrchní velení Wehrmachtu v Berlíně, na sekci důstojnických aspirantů, se žádostí o zařazení jako aspirant k sedmnáctému jízdnímu pluku v Bambergu. Nečekal jsem dlouho: dobrovolníků bylo potřeba. 20. dubna 1939 jsem se s pěti dalšími dobrovolníky ocitl před branami kasáren na předměstí starobylého bavorského města.

Tento pluk jsem si vybral ze dvou důvodů: jednak jsem si přál zpřetrhat tradici porýnských rodin, které vždycky vysílaly své syny k patnáctému vestfálskému pluku do Paderbornu, a pak mě mnohem více přitahoval jih Německa. Navíc sedmnáctý pluk zdědil slavnou tradici několika věhlasných královských bavorských pluků a říkalo se o něm, že je velice spřízněn s tradicí režimu, který padl v listopadu 1918. Netrvalo mi dlouho a přesvědčil jsem se o tom.

Nejprve jsme museli podstoupit rychlou prověrku našich tělesných a duševních schopností: jednalo se o běh na 3000 metrů uvnitř stájí, o sepsání našich curriculum vitae a o vysvětlení důvodů, které nás vedly k volbě důstojnického povolání. To všechno bylo zvláštně pojmenováno „psychotechnická prověrka". Pak jsme byli pozváni na oběd do důstojnické jídelny, kterého se museli zúčastnit vši-

* Členství ve straně – angl. (pozn. autora)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

chni velitelé pluku. Přichystali nám ďábelské menu: polévku s nepoživatelnými nudlemi a rybu plnou kostí. I to bylo součástí psychotechnické prověrky: zvládne aspirant chladnokrevně jíst za všech okolností, vysměje se problémům, zůstane v klidu, pokud mu bude předloženo nevábné jídlo? To byl náš případ. Všichni jsme zůstali v nejlepším rozmaru.

Všichni se tu dobře znali. Šlechtické rodiny z Frank, Bavorska, Württemberska i Rakouska posílaly své syny do Bambergu už celá staletí. A stěny kantýny byly vyzdobeny portréty princů, hrabat a baronů, kteří kdy pluku veleli. Uprostřed trůnil velký obraz posledního bavorského krále Ludvíka III.

První přípitek byl, jak bylo nezbytné, na zdraví Vůdce. Okamžitě však následoval druhý přípitek věnovaný vzpomínce na bývalého nejvyššího velitele pluku, bavorského krále.

Jeden z mladých důstojníků mi vysvětlil historii pluku. Jmenoval se Claus, hrabě Schenk von Stauffenberg. Do historie vstoupil jako jeden z nešťastníků, kteří pozvedli ruku proti diktátorovi a prohráli. 20. dubna 1939 u příležitosti Vůdcova výročí pochodoval v čele své eskadry v ulicích Bambergu, o pět let později on a mnozí jeho kamarádi usazení s námi u jednoho stolu zemřeli po nezdařeném atentátu.

Prázdniny v létě 1939 jsme strávili ještě jednou v Munzingenu u bratra mého otce. Bylo to léto plné bouří, ale bouře nehřměly jen po obloze. Šance na udržení míru se den ode dne zmenšovala. Ke konci měsíce se otec rozhodl vrátit se na Blumenscheidt dřív, než původně plánoval, protože právě Blumenscheidt by byl v případě války vystaven zničujícímu útoku Francouzů. Můj otec nevkládal velkou důvěru v opevnění Westwallu. Byl přesvědčen, že by Francouzi okamžitě obsadili levý břeh Rýna a že Wehrmacht donucený bojovat na dvou frontách by nevydržel dlouho odolávat útoku nejméně osmdesáti francouzských divizí.

23. srpna večer jsme byli ohromeni zprávou: německo-ruský pakt podepsaný Ribbentropem a Molotovem v Moskvě. „To snad bude ještě na nějaký čas mír," řekl můj otec. A okamžitě si začal balit zavazadla. Hitlerova vystoupení proti Polsku, den ze dne prudší, nevěstila nic dobrého.

Zpáteční cestu jsme byli nuceni podniknout na voze. Už se nám nepodařilo koupit benzín. Když jsme utrmáceni přijížděli k našemu domu, přeletěla nám nad hlavami německá válečná letadla, která letěla velice nízko a jako by se chystala přistát na louce u cesty. Byly to Henschely 126, průzkumné letouny, které byly už rozmísťovány do polních pozic za Westwallem.

Vraceli jsme se kvapně se srdcem sevřeným a tváří zachmuřenou.

O dva dny později Hitler vyhlásil válku Polsku. Uplynuly další dva dny. Nacházeli jsme se na rozhraní války a míru. Dva dny, kdy svět očekával reakci západních mocností.

Třetího září v poledne Francie a Anglie vyhlásily válku Říši. Večer jsme se

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

odebrali do kostela ve Wittlichu, kam nás, věřící, svolal náš přítel farář k poslední zoufalé modlitbě za mír.

Při návratu nás zastihla příšerná bouřka." To je boží znamení," řekla moje matka. „Ta válka je zločin, a za ten budeme platit."

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

6
Čas netrpělivosti

Po pravdě řečeno jsem příliš nechápal úzkost mých rodičů. Válka, no dobrá, na tu věc už se čekalo dlouho. Opět nám byla vnucena Angličany a Francouzi, kteří si nepřáli silné Německo rovnající se jim co do síly. A Polsko, co to je? Stát vytvořený z několika kousků vítězi v roce 1918: ke stvoření Polska došlo odtržením německých a ruských území od jejich otčin. Několik milionů Němců bylo tak připraveno o vlast a bylo přinuceno žít pod nadvládou polských utiskovatelů. Proč by neměli mít právo vrátit se pod ochranu Říše?

Škola už se po skončení prázdnin znovu neotevřela. Mnoho profesorů bylo povoláno k vojenské službě. Bylo třeba hledat náhradníky.

Trávil jsem v té době celé dny pozorováním úžasného divadla, které se dnem i nocí odehrávalo pod mým oknem: ohromné šikování armády Západ za opevněním Westwall. Celé Německo se přede mnou pohybovalo. Z rozkazů vyřvávaných poddůstojníky na podřízené jsem rozeznával rozličné „kmeny" germánské: Bavory, Sasy, Prusy z Východní marky, Berlíňany, Brandenburčany, lidi z břehů Severního moře a z Dolního Saska. Pěchota, dělostřelectvo, jízda, tanky, motocyklisté a železniční vojsko tvořili šedou řeku, vyhlížející jako nestvůrná stonožka pohybující se a lomozící tak, že otřásala základy našeho domu. Jako zvuková kulisa tohoto válečného divadla mi sloužilo rádio, z něhož zaznívaly fanfáry Sondermeldungen a zvláštní zprávy z východní fronty, kde Wehrmacht porazil v neuvěřitelně krátké době polskou armádu na hlavu. Velká polská města padala jako zralé ovoce jedno za druhým. Válka sotva začala a už jako by měla končit. Dva z mých bratrů, Clemens – nejstarší – a Erbo, se tohoto úchvatného vítězství zúčastnili: první jako poručík šestého berlínského tankového pluku a druhý jako stíhací pilot. Erbo zde dobyl svá prvá letecká vítězství. Oba dva byli vyznamenáni Železným křížem druhé třídy, kterýžto řád byl obnoven po vzoru let 1813, 1870 a 1914. Byl tam jen jediný rozdíl, uprostřed císařské korunky byl umístěn hákový kříž.

A Francie? Kde bylo těch osmdesát francouzských divizí, které měly podle předpovědi mého otce obsadit obratem ruky levý břeh Rýna a rozehnat nějakých patnáct divizí, které mohl Wehrmacht na podzim 1939 rozmístit podél západní hranice? Neukázala se ani jediná!

Jen jedinkrát v těch opojných dnech jsem se stal svědkem nepřátelské akce. Bylo to jednou v neděli odpoledne. Trávil jsem víkend u mých rodičů na venkově a moje matka mě vezla do Trevíru. Náhle se přímo vedle nás rozezněly výstřely malé protiletecké baterie. Seskočili jsme z vozu a vrhli jsme se do příkopu. Sledo-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

vali jsme svítící střely dvacetimilimetrových kanónů. Nad údolím Mosely, které se v oblasti Trevíru rozprostírá v rozlehlý kotel, kroužilo malé francouzské průzkumné letadlo: němečtí dělostřelci kolem něj rozprostřeli ohnivou síť, která, zdálo se, dohánělа letce k šílenství. Málem jsem začal cítit soucit s francouzským pilotem, ale jeho zručnost mu umožnila uniknout z pasti. Letadlo zmizelo přízemním letem v zapadajícím slunci. Ještě dlouho jsem měl v nose pach spáleného prachu, který unikl z kanónů. To je tedy ta válka, řekl jsem si. „Náš křest ohněm," zabručela matka.

Když jsem nejezdil do Blumenscheidtu, navštěvoval jsem naše příbuzné Bochovy v Sársku. Jejich pozemky se už nacházely v těsné blízkosti fronty. Můj bratr Franz-Joseph, nadporučík osmnáctého pěšího pluku z Detmoldu, obsadil se svou rotou pozici blízko Mettlachu. Zůstali opevněni v bunkrech Westwallu.

To bylo to, čemu Francouzi říkali na druhé straně „podivná válka". Franz-Joseph se jednoduše večer rozloučil se svým praporem a odebral se na starý hrad v Mettlachu, aby tam povečeřel a vyprávěl příhody dne. Nebylo ostatně zas tolik o čem vyprávět. Občas dělostřelecká přestřelka, sem tam zadržená hlídka. A francouzští zajatci, kteří všichni vypovídali, že oni válku nechtěli. V podstatě dobří lidé, kteří opravdu nevěděli, proč jsou věci tak, jak jsou.

Na tento spíše radostný obrázek padl jediný stín: nadporučík Kopjinsky, jeden z nejlepších přátel mého bratra, byl zabit jedinou kulkou do hlavy hned první den během hlídky. Byl svědkem na svatbě mého bratra v květnu v Mnichově. Bylo to poprvé, co smrt zasáhla mé bezprostřední okolí. Pro mě to byla první smrt za války. Přesnost zásahu přesvědčila nadřízená místa o nutnosti změny uniformy německých důstojníků. Museli okamžitě přestat nosit tenký kožený řemen, který nosili přes pravé rameno. Toto rozlišovací znamení jejich hodnosti bylo příliš snadno rozeznatelné nepřítelem.

Poslední týdny školy uběhly jako voda. V říjnu jsem obdržel povolávací rozkaz, který jsem očekával až na jaře. U pluku jsem se měl hlásit prvního prosince. Přesto nám však vedení udělilo jakousi maturitu nazývanou Kriegsabitur, která nám umožňovala stát se důstojníky podle obvyklých podmínek.

Moje matka mě doprovázela na nádraží. Viděla svého pátého a posledního syna odcházet do armády a bezpochyby i do války. Oba nás bolelo srdce. Bylo mi právě sedmnáct let. „Jsi přece jenom trochu mladý," řekla. „Lepší být příliš mladý než příliš starý," odpověděl jsem. „Nejsem jediný."

Celou noc jsem strávil vstoje na chodbičce ve vagónu a díval jsem se na zasněžené lesy, ubíhající za oknem. Nejprve to byl můj Eifel, pak Westerwald a Spessart, a nakonec s prvním ranním úsvitem vrcholky kolem Mohanu. Věděl jsem, že jedno období mého života končí. Netrpělivě jsem očekával seznámení s tím, co mělo přijít: čas mužů, čas válečníků. Konečně budu moci hovořit s bratry jako rovný s rovnými.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Z disciplíny, která mě očekávala, jsem neměl nejmenší obavu. Nemohla být tvrdší než u jezuitů. Mé předpoklady nebyly daleko od pravdy. Budíček byl skutečně téměř ve stejnou dobu: v pět hodin, místo v šest. Každodenní mše byla nahrazena službou ve stájích a vyučování vystřídal program daleko přitažlivější: ovládání střelných zbraní, jízda na koni, cvičení s chladnými zbraněmi.

Zima byla krutá. Strávili jsme celé hodiny až po kolena ve sněhu s botami plnými úlomků ledu, s rukama omrzlýma od kulometu. V noci jsme se pěšky vraceli do kasáren a strávili jsme tam ještě dlouhé hodiny čištěním oděvu a výzbroje. To byl během té dlouhé a chladné zimy náš denní chléb. A to nemluvím o povinnostech jezdce, který musel strávit polovinu svého času ošetřováním svého koně! Nepočítal jsem už noční hodiny strávené na službách ve stájích u koní naší eskadry. Každý, kdo neodolal touze zdřímnout si na hromadě slámy, riskoval tvrdý trest. „Es ist so schön Soldat zu sein, Rosemarie (Je tak krásné, Rosemarie, být vojákem)," zpívali jsme ráno v pět třicet na zasněžené cestě ke stájím. Když jsme se blížili k budovám, zpívali jsme ještě hlasitěji, abychom probudili kamarády, kteří se ještě možná nacházejí v náručí Morfeově!

Horečnatá doba hitlerovské mládeže byla pryč. Tady už nebylo žádné politické přesvědčování, žádná politická diskuse. Výjimky mezi důstojníky „podezřelé" ze sympatií s režimem, byly známy všem a izolovány od zbytku jednotky. Revoluční písně hnědokošiláčů byly nahrazeny mírnějšími a neškodnými zpěvy. Většinou nostalgickými. Téměř vždy se v ní zpívalo o lásce vojáka k dceři hajného nebo mlynáře. Mnoho „lidovek," které jsme zpívali, bylo v německé armádě známo už od třicetileté války. Buď jak buď, zpívat bylo svatou povinností. I ta nejmenší četa, když se odebírala za svým zaměstnáním, činila tak se zpěvem. Jestliže muži zpívali špatně, velitel jednotky rozkázal: „ Lied aus!" (dozpívat) a nařídil sto padesát metrů Achtung - Marsch - slavnostním krokem. Mohl si být jist, že po tom bude všechno v pořádku.

17. jízdní pluk by se provinil vůči své tradici, kdyby nepodrobil své Fahnenjunkers (důstojníky-čekatele) nejvyšší maturitní zkoušce důstojníka a jezdce: šlo o prokázání absolutní odolnosti vůči alkoholu. Pokud se dotyčný nedokázal naprosto ovládat pod vlivem alkoholu, mohlo to být důvodem, že se dotyčný aspirant jednoduše nedočkal dalšího povýšení. Bylo tedy třeba systematicky na sobě pracovat, stejně tvrdě jako na všech ostatních ctnostech bojovníka.

Systém byl jednoduchý. Jednou týdně jsme byli přizváni k důstojnickému večírku v kantýně. Ten začínal večeří, jejíž okázalost připomínala jiné časy. Alkohol samozřejmě nechyběl: víno, šampaňské, v nejhorším případě pivo a šnaps, ten odporný šnaps. Pokaždé, když nám někdo hodnostně vyšší připíjel na zdraví, museli jsme sklenky vyprázdnit „na ex," pak nám je důstojnický sluha znova naplnil, zatímco my jsme se vztyčili k tomu, kdo nám připil, a zvedli jsme znovu svoji sklenku s hlasitým deklamováním zaklínací formule: „Fahnenjunkers X. žádá

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

zdvořile o povolení vzdát poctu Rittmeistrovi Y.!" Rittmeistr (kapitán) se mohl na tuto žádost spokojit pouze se souhlasným pokývnutím hlavy. Netrvalo dlouho a my ubozí aspiranti jsme byli namol opilí. Ale běda tomu, kdo by podlehl! Bylo nutné zachovat stoický klid, dokud hodnostně vyšší důstojník neopustil svoje místo.

Velmi často jsme po takových akcích měli sotva čas vyměnit slavnostní uniformu za pracovní. O hodinu později už jsme museli nasedat na koně a trávit i dvě hodiny v nepřetržitém klusu. Bylo to tvrdé, ale nedbali jsme. Jen jednou nás k našemu velkému údivu nechal Franzi Perfall, náš poručík, v našich ubikacích, místo aby nás hnal na koně. Matka jednoho z mých kamarádů princezna Saxe-Meiningenová se dozvěděla o tomto velmi zvláštním výcviku a intervenovala u velitele eskadrony, který byl jejím bratrancem. Pobouřilo nás to.

Zima rychle míjela. Blížilo se jaro 1940: nádherné jaro. Náš výcvik spěl ke konci. Navenek se nic nedělo. „Válka vsedě" pokračovala.

První bomba toho památného roku vybuchla v dubnu: Hitler úspěšně obsadil Dánsko a Norsko. Boje netrvaly dlouho. Znovu se na německé armády usmálo štěstí, neuvěřitelné štěstí. Existovalo vůbec něco, co by bylo pro toho ďábla Hitlera nemožné, pro něho a pro jeho dobře vycvičenou armádu povzbuzovanou jistotou její neporazitelnosti? Všichni jsme teď očekávali velký útok na Západ. Cožpak nebylo nutné předejít spojenému útoku Francouzů a Angličanů? Nebylo třeba vytrvat v nastoupeném trendu vítězství u Narviku, kde byl poprvé vážně otřesen expediční sbor francouzských a anglických jednotek?

Hořeli jsme touhou po boji. Cítili jsme se dokonale připraveni pro boj. Báli jsme se, že válku zmeškáme. Poručíci, kteří nás cvičili, měli to štěstí, že směli být v Polsku. Vyprávěli nám své zážitky s polskými jezdci, které obdivovali pro jejich zoufalou odvahu, kterou prokazovali: cožpak neútočili kopími na naše tanky, jako by věřili, že jsou z papíru? Záviděli jsme jim jejich vyznamenání a měli jsme strach, že naše hruď jich zůstane prosta.

Na začátku května 1940 už nebylo k dni všech dní daleko. Byli jsme převeleni k frontovému praporu, který se měl zformovat v Augsburgu, a odtamtud měl co nejrychleji postupovat na západní frontu. Seděli jsme ve vlaku do Augsburgu, když nám rozhlas oznámil zahájení nepřátelských akcí na celé západní hranici mezi Cáchami a Basilejí. Vyrazili jsme nadšený výkřik. Konečně! Ještě několik dní a budeme s nepřítelem hruď na hruď.

Špatně jsme ale znali pomalý a přesný mechanismus záložní armády. Čerstvé posily nebyly očividně zapotřebí. Ztráty v Holandsku a Belgii byly daleko nižší, než se předpokládalo. Náš frontový prapor složený z vojáků všech jednotek pozemní armády byl ubytován v barácích na kraji města. To, co jsme si mysleli, že je dávno za námi, pokračovalo mnohem intenzívněji: výcvik ve střelbě a zvláště pěší pochody, nekonečné a vyčerpávající v tom horkém suchém létě.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Když se naše vlaky daly konečně do pohybu směrem na západ, Wehrmacht usiloval o prolomení poslední obranné linie Francouzů před Paříží, linie generála Weyganda. V Kolíně jsme se dozvěděli že je Paříž obsazena. V Bruselu pak, že Francie kapitulovala. Všechny krásy hlavního města Belgie, téměř nedotčeného boji, nám nemohly nahradit naše zklamání.

To, k čertu, neexistuje v Evropě žádná země opravdu schopná nám vzdorovat? Dokonce i Francie, ta obávaná Francie, největší vojenská mocnost kontinentu, kapitulovala ve lhůtě tak neuvěřitelně krátkých šesti týdnů! Co to mohlo způsobit? V čem tkvělo tajemství našeho vítězství, našeho Blitzkriegu? Bylo to v tancích, ve Stukách, ve výjimečnosti našeho štábu, nebo to bylo jednoduše zapříčiněno bojovým duchem a iniciativou našich velitelů, jako byli Rommel, Manstein, Guderian?

Tentokrát se šarvátek zúčastnili všichni moji bratři. Clemens se v čele své tankové jednotky dostal až na francouzskou hranici, a jak byla jednou překročena Loira, více nenarazili na odpor. Franz-Joseph se zúčastnil tvrdých bojů muže proti muži se Senegalci a marockými střelci na Weygandově linii, dobyl Abbeville, odkud přivezl krásného chrta nalezeného v hořícím zámku. Fritz-Leo, dělostřelec, se spokojil „s čištěním" Lotrinska od posledních francouzských pěšáků, držících se Maginotovy linie. Náš úžasný Erbo si připsal na své konto deset nových leteckých vítězství, byl vyznamenán Železným křížem první třídy a nepochybně směřoval k Rytířskému kříži.

V jednom z dopisů z fronty mi popisoval vzdušný souboj s francouzským stíhačem, který letěl na typu Morane-Saulnier, se kterým se utkal nad Aisne. Francouz se rozmlátil v poli. „Vzdušné souboje," vyprávěl mi, „to jsou poslední rytířské turnaje v dějinách. Jako ve středověku, i tady se střetávají dva rytíři se stejnými zbraněmi v gentlemanském souboji – gentlemanství jde tak daleko, že se při průletu kolem sebe zdravíme – a ten lepší vyhrává. U nás se nenosí nenávist nebo podlost." Ve svých vzdušných soubojích pak pokračoval nad kanálem La Manche proti Angličanům během operace Blitz. Dvakrát jej lovili z moře a nakonec si odnesl osmnáct vítězství. Scházela mu dvě pro Rytířský kříž, když byla jeho eskadra stažena z fronty. Utrpěla těžké ztráty v bojích o Anglii.

Německý génius pracoval tak rychle, že náš vlak mohl bez větších obtíží pokračovat ve své cestě na jih. Na Paříž. Cestou jsme si prohlíželi scénu, kterou po sobě zanechala blesková válka: dosud nepohřbené mrtvé, zdechliny zvířat, pobořené domy, vraky tanků, nákladních aut, letadel. Když jsme přijeli na Severní nádraží, byla noc. Uložili jsme se k spánku v obrovské hale na zem.

Nazítří bylo právě 14. července. Vůbec jsme si to neuvědomovali. Seznámil jsem se se slavným pařížským metrem, ovšem dosti nepříjemným způsobem: můj *Rucksack* zůstal vklíněn mezi dveřmi, které se za mnou příliš rychle zavřely, v kteréžto pozici si mě prohlížela nějaká stará dáma se soucitným výrazem. Na

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

nádraží Orléans jsme nastoupili do starých vagónů P.L.M (Paris-Lyon-Midi), které nás odvážely dál.

O tři dny později jsme konečně dorazili trochu unaveni na základnu naší jednotky, Aufklärungsabteilung 27 (průzkumný prapor 27. pěší divize). Byl velice idylicky rozmístěn po čtyřech vesnicích kraje Brie, poblíž jakéhosi hnízda Beton-Bazoches na silnici první třídy číslo 4, v jehož hradě se usídlil štáb praporu včetně jeho velitele barona von Lerchenfelda. Moje eskadrona, první a také jediná, která měla koně, dostala přidělenou vesnici Champcenest čtyři kilometry od Betonu.

Mám v této knize, která se obrací především k Francouzům, přejít mlčením tři měsíce „okupace," které následovaly, nebo naopak přiznat to, co se odehrávalo v těch dnech před sedmadvaceti lety ve vesničce ztracené v kraji Brie, kterou jsem si z celé Francie nejvíce zamiloval? Bylo mi osmnáct let. Měl bych asi přiznat, že to byly tři měsíce, na které mám z celé války nejhezčí vzpomínky. Jsem si jist, že by desetitisíce mých spolubojovníků, kteří také strávili několik „vynucených" měsíců ve Francii, udělaly stejné přiznání. Cožpak není tato zkušenost prožitá nesčetnými Němci navlas podobná zkušenosti prožité milióny Francouzů, ať okupantů nebo zajatců, na druhém břehu Rýna, kde i oni zapustili hluboké kořeny a byli u vytržení nad „zázrakem" smíření dvou národů? Toto všechno si troufám tvrdit přes ohavnosti, které se odehrávaly ve městech, a přesto, že se dopouštím svatokrádeže vůči obětem francouzského hnutí odporu. Poznaly by se tyto dva národy tak důvěrně a mohly by se pozorovat tak zblízka, mohly by se natolik promísit bez těchto tragických let, kdy se vzájemně setkávaly během vítězství i porážek miliony jejich synů?

V odpověď na můj dopis, který jsem mu napsal spontánně po přečtení jeho válečných memoárů, mi bývalý ministr Christian Pineau v roce 1961 napsal: „Chtěl jsem být objektivní, což nebylo jednoduché, a snažil jsem se dokázat, že nesmíme nikdy zaměňovat národy za jejich momentální tyrany." Strávil tři roky ve vězeních a táborech Německa, ale jeho kniha Prostá pravda neobsahuje ani stopu nenávisti vůči německému národu.

Trávili jsme tedy naše dny v blaženém klidu v malé „typické" vesnici, jakou je Champcenest ještě dnes. Koně jsme měli ustájené ve velkých stájích patřících k zámku, který sloužil za obydlí našim čtyřem důstojníkům. My ostatní aspiranti v počtu šesti jsme sídlili v jednom domě ve vsi jako ostatní příslušníci eskadrony. Čas od času nás náš kapitán Sauerbruch, jediný syn slavného lékaře, pozval ke svému stolu. Hostina byla vždy zcela stylová. Měli jsme dojem, že „Petr" jak jsme našemu veliteli říkali, vynaložil vždy mimořádné úsilí, aby dopřál desetičlennému mužstvu ten ceremoniál. Zámek nebyl ani nijak zvlášť krásný, ani velký, bylo to spíše šlechtické venkovské sídlo. Jeho majitel, starý samotář, žil v prvním poschodí. Nikdy jsme ho neviděli. My jsme ostatně dávali přednost malé hospůdce

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

na křižovatce u silnice z Provins, kde se podávalo výborné červené víno: bylo ho možné vypít neuvěřitelné množství, aniž člověk nad sebou ztratil vládu. Obyvatelstvo se zde chovalo rezervovaně, nikoliv nepřátelsky: poslouchali nás, tiše si něco drmolili ve svém jazyce a starali se sami o sebe.

Vzpomínám si na naše vyjížďky na koních po pokosených polích, kde se to jen hemžilo bažanty a králíky. Dodnes si pamatuji den, kdy můj kůň „Max", válečná kořist z Polska, ráno utekl k napajedlu, a já jsem strávil celé hodiny jeho pronásledováním, zatímco mi můj rotmistr sliboval ty nejhorší tresty.

Zvláště často si vzpomínám na den strávený v Paříži. Jednou týdně tam nákladní auto odváželo z praporu ty, kteří se vyznamenali ve službě. To byla ta nejvyšší odměna. Před odjezdem jsme dostali přesné instrukce: bezvadně se chovat, žádné kontakty s obyvatelstvem, zvláštně ne s jistými „dámami", nákupy omezeny na přesně určenou sumu. Z těch několika hodin, které jsem strávil v dobytém a obsazeném hlavním městě, si nejvíce pamatuji absolutní a skličující prázdnotu náměstí a ulic. Jediní lidští tvorové byli němečtí vojáci: procházeli se způsobně ve skupinkách pod vedením francouzského průvodce, který se vyjadřoval špatnou němčinou. Byli to v podstatě turisté v polní šedi. Eiffelova věž, náměstí Concorde, Tuileries, Louvre, Notre-Dame: klasický repertoár se nezměnil od té doby, co hromadná turistika existuje. Velkoměsto bylo zachmuřené jako ve smutku, okna a žaluzie byly zavřeny. Připomínalo bezvládné tělo pošlapané cizí armádou.

Pokud nám zůstala alespoň hodina do odjezdu kamionu, spěchali jsme na Montmartre, mekku zakázaných potěšení, pahorek Venušin. V kavárně za náměstím Tertre jsme konečně objevili to, co jsme hledali. „Dámy" už měly svoje léta, a dělaly, že nás nevidí. Každopádně, říkali jsme si, máme už moc málo času, abychom se tady potěšili. Tím hůř! Venku nám nějaký Arab nabízel fotografie. Koupili jsme je za směšnou cenu. To jsme ještě nevěděli, že tyto „výtvory francouzské dekadence" budou mít obrovský úspěch u našich dívek, až se jednou vrátíme do vlasti.

V prvních říjnových dnech jsme jeli vlakem zpátky domů. Cílem dlouhé cesty bylo malé město na Dunaji jménem Donauwörth. Tam jsme se dozvěděli, že naše pěší divize byla transformována v divizi pancéřovou. Vůdce rozhodl zdvojnásobit svůj počet obrněných divizí, které podaly tak jasný důkaz o své užitečnosti ve Francii. Museli jsme se rozloučit s našimi koňmi. Rozhodli jsme se udělat to v plném lesku. Rudi Lerchenfeld, velitel, nařídil přehlídku v hlavních ulicích měst a. Rychle nás naučil zacházet s těžkou šavlí, s kterou jsme se měli během přehlídky předvést. Všechno šlo celkem dobře až do okamžiku návratu. Na rozkaz „Säbel ein!" (K noze zbraň!) se mi nepovedlo trefit se do pochvy a až do kasáren jsem musel držet šavli u nohy v hrůze z případné křeče.

O několik dní později jsme obdrželi stroje, které nám měly od nynějška nahradit koně, po nichž se nám dosud stýskalo. Byly to malé obrněné vozy Horch, čtyř-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

kolové, rychlé, nehlučné s dobrou manévrovací schopností vyzbrojené kanóny ráže 20 mm a těžkými kulomety. Mohly pojmout osádku dvou nebo tří mužů. Tři tyto vozy tvořily takzvaný „Panzerspähtrupp" obrněnou průzkumnou hlídku, které velel poručík nebo četař. Existoval také těžký obrněný vůz s osmi koly a čtyřčlennou osádkou, který měl tu zvláštnost, že jezdil stejnou rychlostí vpřed jako vzad: to umožňovalo jeho rychlý ústup v případě protitankové palby. Říkalo se, že to byl Hitler sám, kdo vynalezl ten systém, ale to byla bezpochyby jedna z četných Landserparolen (latrínové povídačky), které po tisících vznikaly po vojenských leženích. Vzhlíželi jsme k našim novým bojovým druhům s hrdostí. Koně už byli zapomenuti. Po několika dnech intenzívního výcviku jsme byli s obrněnci spřáteleni: jejich chladná a šedá ocel se nám zdála hebkou a hodnou stejného polaskání jako kůže našich koní. Nedokázal bych si dříve ani představit, že bych v něčem takovém mohl podnikat tak dlouhé a vzdálené cesty.

Válka se mezi tím znovu zklidnila. Rozhoří se znovu? Kde a kdy? Invaze do Anglie se stále nekonala a my jsme tím byli tak trochu udiveni. Je to snad znamením vyčerpanosti? Neodváží se snad Hitler střetnout s britským lvem přímo v jeho doupěti? Doufá snad v dohodu s Churchillem, novým předsedou vlády? Že bychom neměli prostředky, my, pozemská velmoc, k přepravě invazní armády na druhý břeh kanálu La Manche? Boje ve vzduchu i na moři neustávaly. Rozhlas oznamoval fantastické množství lodní tonáže potopené našimi ponorkami. Východisko z nekonečné a nákladné operace „Blesk" zaměřené na Londýn se nenacházelo. Pozemní armáda zůstávala v tichosti ve svých pozicích na severním mysu v Pyrenejích. Armáda pěšáků se připravovala, posilovala, ale proč? Kam se Vůdce chystá udeřit? Vždyť teď už zůstávala jenom Anglie. Proč ji nezasáhnout přímo do srdce?

V lednu 1941 jsme si já a mých pět kamarádů sbalili svůj tlumok a rozloučili jsme se s praporem, který byl šest měsíců naším domovem a rodinou. Byli jsme poddůstojníky, a poslední etapa před poručickou hodností, válečná škola, měla začít.

Škola obrněného vojska se nacházela v Postupimi-Krampnitzu: kasárna byla nová a pohodlná a stála mezi nesčetnými jezery, která pokrývala brandenburské území obklopena rozlehlými borovými lesy. Bylo to ideální místo pro výcvik vojáků. Velká brandenburská písčina, která sloužila už kurfiřtům a pruským králům jako výcvikové středisko pro jejich armády, byla jakousi posvátnou zemí, zemí prosáklou potem generací pruských grenadýrů. Nikdy nám to neopomenuli připomenout, když nám docházely síly.

Výcvik trval tři měsíce, a byl mnohem tvrdší než ten pro nováčky v Bambergu. Nevyužívali jsme příliš často večerní možnosti opuštění posádky a víkendové dovolenky k návštěvám Berlína. Bylo sice velmi snadné překonat těch pár kilometrů, které nás od hlavního města dělily, rychlodráhou, která z Postupimi do Berlína vedla. Ale byli jsme naprosto vyčerpaní.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

A přece, jaké radosti nás v té zimě roku 1940-1941 v Berlíně čekaly! Válka byla na všech frontách vyhraná. Bída zmizela, protože celá Evropa byla Německu k dispozici. Bombardování se nás netýkalo. To v Londýně měli s bombami starosti, ne v Berlíně! Občas se jedno nebo dvě anglická letadla snažila odvážně prorazit palebnou přehradu flaků, která se táhla od pobřeží k samotnému hlavnímu městu Říše. Ale Göring na vrcholu své slávy stále ještě mohl hrdě prohlašovat, že se nechá přejmenovat na Mayera, jestli se jediné anglické letadlo dostane nad Berlín.

Ten hrdý a pošetilý Berlín se přes noc stal hlavním městem Evropy, nad kterou zavlála vlajka s hákovým křížem. Slavilo se vítězství a slavilo se štědře. Recepce, koktejly, stejně jako plesy nebraly konce. Nebylo výjimkou, že se konaly tři nebo čtyři v jeden večer. Jako za starých dobrých časů jsme se přemísťovali z jednoho na druhý autem. Prakticky neexistovalo omezení spotřeby benzínu, alepoň se vždycky nechal sehnat. Na mondénních společenských akcích se spolu setkávali v neuvěřitelné směsici nacisté, „vlažní" a antinacisté, frontoví důstojníci, funkcionáři, straničtí hodnostáři a zahraniční diplomaté. Byly tam také – a především – ženy: ženy všech tříd a každého věku, válečné vdovy i úřednice z vysokých správních míst.

Během této zimy, kdy se prakticky válka nevedla, v Berlíně muži nechyběli. Mnoho z nich mělo Železný kříž. Letci už nosili u krku i Rytířský kříž, který byl dosud velmi vzácným vyznamenáním. Námořníci vyprávěli o svých skvělých činech v dálavách Atlantiku. Hrdinství se stalo věcí denní spotřeby. A co víc – Rytířský kříž býval často vstupenkou do nocí rozkoší!

I šampaňské bylo tehdy laciné, protože se dováželo z okupované Francie. Teklo proudem, vždyť jedna láhev stála tři marky. Na čaj se zašlo do Adlonu na Unter den Linden, na aperitiv ke Kempinskému na Kurfürstendammu, a povečeřelo se v Edenu na Budapesterstrasse. Pokud byl náhodou vyhlášen letecký poplach, nikdo do sklepů ani neodcházel. Vědělo se, že to nebude trvat dlouho, že Berlín je velký a bomby vzácné.

A přece jsem během jedné recepce u přátel zažil, jak se stůl naráz zbortil a zhasla světla. Bomba zasáhla sousední dům. Vyřítili jsme se jako šílení do sklepa. Umírali jsme strachy. Od toho dne jsme se rozhodli říkat Göringovi „Herr Mayer."

Měl jsem to štěstí, že jsem se shledal se svým nejstarším bratrem Clemensem, který byl s posádkou nedaleko Berlína. Brával mě s sebou na večírky. A Bůh ví, že jich byla spousta! On a tři důstojníci jeho tankového pluku, kteří byli svými četnými přítelkyněmi nazýváni *Tiller-Girls**, byli přítomni všem oslavám.

* Narážka na slavnou skupinu anglických tanečnic, známou po celé Evropě pod názvem Blue-Bell Girls (pozn. autora)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

O čem se tam mluvilo? O válce, o jejím vývoji, o příští ofenzívě proti Anglii, o novém tankovém kanónu číslo 3, o smrti kamaráda, o posledním drbu ze soukromého života mihistra propagandy Goebbelse.

„Už jste to slyšeli? Herečka Lída Baarová vyšla ze své vily v Grünewaldu. Dalo se do deště. A tak zavolala na svou službu, která zrovna stlala v prvním patře postele: ‚Minno, nenechala jsem *knirps** na posteli?' – ‚Ne', odpověděla Mína, ‚pan říšský ministr odešel zadním vchodem.'"

Na jedné takové recepci jsem se seznámil s Fee Tschammerovou, velmi krásnou dcerou Reichssportführera (Říšského ministra sportu). Vyprávěla nám velmi odvážné historky o mocných režimu. Byla mimo dosah? Ale kdo byl tehdy mimo dosah? Vytvořili si snad „bonzové" uzavřenou společnost, v rámci které bylo všechno dovoleno? A nebyla snad pravda, že frontoví důstojníci začínali být pod dohledem? Jednoho dne jsem se na to Fee zeptal. „Nemyslím," řekla mi. „Ale asi bude pro tebe lepší, když moje historky nebudeš dávat dál." Byla velice neopatrná, velice bezstarostná a nesmírně krásná. Měla jenom jednu vadu, a to tu, že bydlela se svým otcem ve vile až v Reichssportfeldu, kde se odehrávaly olympijské hry roku 1936, což bylo 25 kilometrů od centra Berlína. Doprovázet ji tam v taxíku a potom jet zase zpátky představovalo pro chudého důstojnického aspiranta měsíční žold.

Jednoho dne jsem se odebral do kanceláře Carla Schuberta do prvního patra jedné budovy na Kurfürstendammu. Schubertovi, naši sousedé z Moselska, měli v Berlíně apartmá. Tam trávili zimu, aby mohli lépe sledovat události. Berlín byl a zůstal až do konce války neuvěřitelným informačním centrem. Byl zde akreditován neuvěřitelný počet spojeneckých i neutrálních diplomatů. Vojáci přicházející ze všech front procházeli právě Berlínem. Opozice v armádě, ve státní správě a ve straně měla vždy své nervové centrum v hlavním městě. Stresemannův státní extajemník a velvyslanec v Římě seděl za svým obrovským psacím stolem, obklopený podobiznami všech státních představitelů z období mezi dvěma válkami. Jeho oči anglického buldoka se mi zdály ještě smutnější než obvykle.

„Co říkáš, můj mladý příteli, na poslední iniciativu pana Hitlera?"

Ráno jsme se z rádia dozvěděli, že německé jednotky napadly Jugoslávii a Řecko. Zabrebtal jsem:

„Je to vynikající čin. Vpadneme Anglii do zad a jugoslávské a řecké jednotky porazíme snadno. Zvláště pokud Rommel současně útočí v Africe."

Schubert se na mě dlouze podíval a potom chraptivě, a tak trochu zle, pravil:

„To je začátek konce, hlupáčku! Tím, že útočí na Balkánce, nejde Hitlerovi o Angličany, ale o Rusy. Za několik měsíců z toho bude válka s Ruskem, a tu nemůžeme vyhrát."

---

* V němčině skrček a nebo deštník (pozn. autora)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Díky své perfektní znalosti spletitých zájmů odvíjejících se v této části Evropy měl starý politik pravdu. Jeho předpověď se ukázala naprosto přesnou o čtyřicet šest dní později. Hitler sám musel předvídat toto vyústění už dlouho.

My, vojáci povolaní k vykonání těchto démonických plánů, jsme nevěděli nic. Pokračovali jsme v naši písečné pustině v přípravě pro „všechny případy."

Když jsem nejel do Berlína, často jsem jezdil za dalším přítelem mých rodičů, který bydlel kousek od Krampnitzu v Postupimi, v ulici Grosse Weinmeisterstrasse (ulici velkého vinaře) – k Oskaru Pruskému, předposlednímu synu císaře. Strávil jako jeho bratři část svého mládí na univerzitě v Bonnu. Často přijížděl na Lieser, kde se spřátelil s mojí matkou. Oskar byl nepochybně jediný ze synů Viléma II., který nepřistoupil na kompromis s nacistickým režimem. Nenáviděl ho. Přerušil proto také styky se svým druhým bratrem Augustem-Wilhelmem, který příliš naslouchal „hnědým sirénám": „Auwi" šel tak daleko, že přijal hodnost Obergruppenführera (generála) SA. Jediný ústupek, který Oskar režimu udělal, bylo to, že v zimě 1939 přijal velení záložní pěší divize na západní frontě.

Na jaře 1941 bylo Vůdcovým rozkazem zakázáno všem příslušníkům bývalých vládnoucích rodin sloužit ve Wehrmachtu. Princ Oskar ukončil svoji funkci a odešel na odpočinek. Velice tím trpěl, protože byl přesným obrazem pruského vojáka, který postavil povinnost a lásku k vlasti nad své politické přesvědčení. Nicméně přijal svůj úděl s humorem.

Pokaždé, když jsem k němu přijel, hodil na telefon polštář a naznačil mi prstem na rtech, že není vhodné mluvit příliš hlasitě. Měl utkvělou představu, že je sledován Gestapem, a polštář na telefonu byla v té době věc, která byla po Berlíně často k vidění. Téměř se z toho stal snobismus. Nikdy jsem se nedozvěděl, jestli kvůli této obezřetnosti Gestapo skutečně neslyšelo rozhovor, ale zůstala mi na to vzpomínka jako na „typikum" té doby.

Aby nějak utloukl dlouhé chvíle, začal starý voják hloubit v zahradě protiletecký kryt pro sebe, pro svou ženu, služku a svého psa. Vždycky mě pozval na prohlídku s odborným výkladem.

„Vidíš," vysvětloval mi, „postavil jsem to podle vzoru našich opevnění u Verdunu v roce 1916. Můžeš si být jist, že tisícikilová bomba to nerozbije."

Kryt prince Oskara nemusel být nikdy použit. Rusové ho našli po svém příchodu do Postupimi v roce 1945 neporušený.

Na konci dubna 1941 jsme konečně získali hodnosti poručíků. Během dvou následujících dnů jsme tuto událost slavili totálním zpíjením se do němoty. Prvního května jsme byli připraveni připojit se k našim novým jednotkám na frontě. Ale před tím, než nastoupíme do vlaků, které nás odvezou do různých koutů Evropy, měli jsme se ještě představit s další omladinou pozemní, námořní, a letecké armády a zbraní SS Vůdci. Šlo o přibližně deset tisíc mladých poručíků. Po tuto gigantickou ceremonii byl vybrán Sportovní palác v Berlíně. Staří nacisté

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

tam svedli mnoho bojů s komunisty. Bylo to jakési svaté pole režimu. Goebbels tam promlouval k Belíňanům během zápasů o moc, Hitler tam hlásal své teze vnitřní i zahraniční politiky. Tyto vzpomínky vtiskly této slavnosti náboženský ráz tak typický mysticismem, v kterém režim prováděl všechny své velké manifestace, a s kterým jsem se mohl seznámit již dávno v Hitlerjugend.

Obrovská dřevěná rotunda byla zaplněna až do posledních řad muži v uniformách. Podle nich se tam dalo rozlišit několik skupin: námořníci v tmavě modré, muži od Luftwaffe ve světle modré, příslušníci pozemních jednotek v zelenošedé, muži od obrněných jednotek, kterých bylo nejméně, celí v černé.

A konečně pátá skupina, která byla oblečena do polní šedi, která přecházela do zelena: to byli junkersové zbraní SS. Stáli trochu stranou, zamlklí jako vždycky, s čímsi zpupným a fanatickým v očích. To byla Himmlerova soukromá armáda. Tato jednotka nelítostných a politicky naprosto spolehlivých žoldnéřů už tehdy čítala pět divizí a byla cvičena v železné disciplíně. Ke konci války tyto jednotky měly ohromující počet 350 000 příslušníků.

My sami jsme ze své válečné školy znali dva z těchto lidí, protože Waffen-SS měly ve zvyku vysílat některé ze svých důstojnických aspirantů do škol pravidelné armády. Byli dobrými kamarády, ale bylo pro nás nemožné zjistit jejich politické názory. Jednou se mi na střelnici podařilo vyzpovídat jednoho z nich.

„My odmítáme vaše buržoazní a zastaralé názory," řekl mi. „Podívej se, co je to ta vaše víra? Stalin má pravdu, když ji nazývá opiem lidstva. V tomto jsou nám komunisti bližší než vy buržousti. Ale my jsme silnější než oni."

„A Židi?"

„Židi jsou silná rasa, strašně silná. Jsou schopni Německo zničit. Musíme jim v tom zabránit, a to všemi prostředky."

Učil se očividně dobře tu látku, kterou jsem tak dobře znal. Často jsem to poslouchal na seminářích „doktríny" ve Wittlichu a Godesbergu. U SS se z tohoto učiva udělalo evangelium, které se systematicky vyučovalo v jejich „Ordensburgen." Tyto speciální důstojnické školy se podobaly spíše klášterům.

„A koncetrační tábory, o kterých se tolik mluví, existují doopravdy?" zeptal jsem se ho ještě.

„Ano, existují, a jsou nezbytné pro výchovu těch našich krajanů, kteří dosud nepochopili nebo nechtějí pochopit nový řád."

Bylo něco hrůzostrašného v té chladné odhodlanosti, s kterou vyjadřoval své názory. Nepoužil ani zkratku, která byla obvyklá pro označování koncentračních táborů „K.Z." Řekl „K.L." (Konzentrationslager), aby dal lépe najevo, že není žádný amatér, že je zasvěcen do tajemna těch táborů. Později na frontě se muži od Waffen-SS (nezaměňujme je se strážci táborů) projevili jako vynikající bojovníci. Žárlili jsme na ně, protože jejich vybavení a výzbroj byly vždy moderní a nikdy se na něm nešetřilo.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Hitler procházel středovou chodbou, která vedla k tribuně. Jeho blůza byla dekorována pouze Železným křížem. Ticho bylo naprosté. Deset tisíc mladých poručíků stálo nehnutě v pozoru.

„Heil, Leutnante!" vzkřikl Hitler.

„Heil, mein Führer," odpovědělo pět rozličných armádních skupin jako jeden muž.

Hitler hovořil krátce a úsečně. Připomněl disciplínu, tradice Bedřicha Velikého, velkou Říši, která se tvořila čtrnáct let, a kterou je třeba bránit proti nepřátelskému a zaujatému světu. Nežádal nic kromě poslušnosti jeho příkazů za všech okolností, a to i těch, které by se mohly zdát nesmyslné. V životě i ve smrti být příkladem pro své muže: to je nejvyšší povinnost důstojníka. „Heil, Leutnante!" Opustil Sportovní palác stejně jako přišel za naprostého ticha, s rukama v bok.

Neměli jsme moc času, abychom mohli komentovat dosti záhadný projev. Naše vlaky už na nás čekaly.

„Na shledanou, Christiane, na shledanou, Fritzi, na shledanou, Karle! Kam jedeš?"

„K druhé obrněné do Řecka."

„Veinarde! A ty?"

„K záložnímu praporu do Mnichova."

„A ty?"

„Čtvrtá obrněná v Polsku."

„A ty?"

„Štáb čtrnáctého armádního sboru v Norsku."

„Nešťastníku!"

Podařilo se mi vymámit několik dnů dovolené předtím, než jsem se měl hlásit u záložní jednotky 7. obrněné divize v Mnichově, kde jsem se měl dozvědět své konečné určení. Doma na Rýně se mi vdávala sestřenice a otec slavil 70. narozeniny. Bylo dílem náhody, na které ostatně byla tato doba bohatá, že jsem se v Blumenscheidtu ocitl společně z mými třemi bratry. Aby se neodlišoval mezi těmi mladými důstojníky v uniformě, oblékl si náš otec svoji starou blůzu generálmajora císařské armády. Bylo z toho krásné rodinné foto.

V den otcových narozenin jsme se večer dozvěděli senzační zprávu o útěku Hesse, což bylo číslo 2 našeho režimu, do Anglie. „Krysy opouštějí potápějící se loď," vyjádřil se stručně otec. Byl pesimista jako na začátku války. Porážka Francie ho udivila. Byl zkrátka jedním z příslušníků obrovské císařovy armády, které se nepodařilo zlomit odpor této země. Proto stejně jako Karl Schubert, jako Oskar Pruský a jako mnoho ostatních nevěřil v „konečné vítězství".

Nazítří ráno jsme se rozjeli na všechny strany. Clemens se vrátil na svou posádku u Berlína. Franz-Joseph nastoupil na svou základnu na Sicílii, odkud

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

útočil od ledna na britský válečný přístav na Maltě. Tehdy jsem ty dva viděl živé naposled.

V Mnichově jsem se konečně dozvěděl své určení. Skákal jsem radostí. Byl jsem vyslán jako velitel čety velet obrněné hlídce u průzkumného praporu 9. obrněné divize. Devátá byla jedna ze „starých" obrněných divizí. Původem rakouská byla zformována po anschlussu, a měla za sebou slavnou účast na tažení do Polska, do Francie a na Balkán. Zcela nedávno se vrátila z Makedonie a byla rozmístěna v městech a vesnicích v horách na východě Sudet. Můj prapor měl své velitelské stanoviště v malém městě Jagerndorf.

Tam jsem se také představil v polovině května roku 1941 svému novému veliteli majoru von Ohlenovi. Společně se mnou i čtyři noví poručíci, mezi nimi i můj nejlepší přítel Willi Christians, Vestfálec, ztracený, stejně jako já, v moři Rakušanů.

Byli jsme skutečnými bažanty: žádné zásluhy, byli jsme dobří pro všechno, ale pochvala žádná a vyznamenání jakbysmet. Nikdo nás nebral vážně. Bylo to období netrpělivosti, období hořkosti.

Co naplat! Utěšovali jsme se u četných hezkých děvčat ve městě, která si ještě nevybírala své rytíře podle tak hloupých měřítek, jako bylo množství vyznamenání. Seznámil jsem se se svými muži, kterým jsem ze začátku vůbec nerozuměl kvůli jejich dialektu, i se svou výzbrojí, která byla zbrusu nová a spolehlivá. Po večerech jsem se procházel s Gisi, dcerou ředitele místního divadla, podél řeky. Mezi dvěma polibky jsem si nechal vyprávět o hrdinských činech jejího oficiálního ctitele poručíka Fromma od tankového pluku naší divize. Měl Rytířský kříž z Francie. Byl jsem velmi spokojen s tím, že jsem přebral bez kříže na hrudi tu krásnou a oddanou dívku obávanému konkurentovi.

Na začátku června se věci konečně hnuly k ..., ne, k boji ještě ne! Ale bylo třeba opustit naše pozice, náruče děvčat a dobrou rakouskou kuchyni. Divize musela zaujmout svá nová postavení „někde na Východě." Pro kterého čerta? Na Východě nebyl žádný nepřítel. Rusové? Ale s těmi jsme podepsali smlouvu o přátelství, smlouvu, která byla během válek v Polsku a Francii dodržována. Rusové, že by využili naší zaneprázdněnosti na Západě k tomu, aby nám vpadli do zad? Ne. Tak co tedy? Dokonce nám říkali, že jsou pečlivě dodržovány hospodářské klauzule smlouvy, že nám Rusové dodávají slíbené uhlí, obilí a naftu. Že by ta svatosvatá věrnost Niebelungů, která byla ctí Germánů, už neměla ve Führerově říši místo?

Kombinovali jsme všechny možné hypotézy. Vůdce dojednal tajnou dohodu se Stalinem. Ta povolovala Wehrmachtu projít jihem Ruska přes Kaspické moře a Kavkaz, aby bylo Německu umožněno napadnout Střední východ ze severu. Tak budeme moci zasáhnout Angličany na citlivém místě, na cestě do Indie. To, co se Rommelovi nepodařilo v Libyjské poušti, se nám podaří ve stepích Íránu a Afghánistánu.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Anglie, pořád ta Anglie! To byla utkvělá myšlenka rozšířená v celé armádě, které bylo v roce 1940 podle jejího mínění odpíráno snadné vítězství. Nezdolaná Anglie tak blízko a přitom tak daleko od nás. Dokázali jsme jí uštědřit pár ran v Řecku, na Krétě, kterou naši parašutisté dobyli neuvěřitelnou akcí: doslova se sypali celé tři dny z nebe. Ale nebyly to smrtelné rány. Byly to jen útoky orlích pařátů proti osamělému, ale stále mocnému lvu. Teď se dokonce říkalo, že několik obrněných divizí umístěných na jihu Polska dostalo speciální výstroj pro horké země, stejnou jako má Afrikakorps. Samé neověřené fámy a Landserparolen.

Odjížděli jsme na Východ. Gisi doddržela slib a přišla mi diskrétně zamávat. Moji mizernou náladu částečně vylepšila radost z toho, že jsem konečně seděl ve věži obrněného vozu v čele své čety nových obrněnců na cestě za skutečným cílem, se skutečnými náboji v zásobnících. Viděl jsem přímo pod sebou Willyho, řidiče z Porýní. Vedle něj seděl Anderl, radista z Tyrol a po mé pravici ve věži byl Karl, číšník z vídeňské kavárny, střelec. Vzadu, kam až jsem dohlédl, byly tanky, náklaďáky, motocykly, transportéry a zase náklaďáky. Krajina kolem nás rychle ubíhala. Vysoké pece a šachty horního Slezska, přirozené pokračování severovýchodu Československa. A pole a lesy Polska. Krakov, kde vlajka s hákovým křížem vlála na starých palácích Jagellonců a na univerzitě Piasta Kazimira. Konečně Visla: německá řeka, polská řeka? Na konci naší dlouhé cesty les někde mezi Lublinem a řekou Bug. Ten tvořil demarkační linii mezi říší stalinistickou a říší hitlerovskou.

Před poslední etapou cesty jsme spali v malém ztraceném městě, jehož pány byli příslušníci jednotky Waffen-SS. Své kamarády od Panzers přijali královsky: pivo a šnaps tekly proudem. Mluvili jsme o všem a o ničem, o polských partyzánech, o Židech, o Rusech a o Polácích, kteří byli, jak nám řekli naši hostitelé, příliš hrdí na to, aby se nechali jen tak snadno Německem pokořit.

„Chcete vidět pravého Žida?" zeptal se náhle s pobaveným výrazem jeden z SS, který byl zjevně velitelem jednotky (neznali jsme jejich hodnosti). Aniž by čekal na naši odpověď, dal znamení jedné za spojek. O několik minut později se muž vrátil s drobným človíčkem okolo třicítky, oblečeným do světlého gabardénu s mírným vousem na bradě. Plaše se usmíval na všechny strany, trochu udiven tím, že měl kolem sebe takovou spoustu německých důstojníků, které předtím nikdy neviděl.

„Tak co, Herschel, kolik jsi dneska ošidil lidí?" uhodil na něj důstojník SS.

Muž hned neodpověděl. Díval se kolem sebe, a úzkostlivě zkoumal naše tváře.

„Protože nechceš odpovědět, musím to udělat místo tebe! Ošidil jsi dneska nejméně deset poctivých křesťanských obchodníků, slyšíš ? Tak, spojka, dejte mu deset pořádných ran přes hřbet."

Muž už sám padl na kolena jako beran a sklonil hlavu. Představení skončilo, udělal, stále se usmívaje, několik rychlých a mechanických poklonek kolem dokola a vzdálil se.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

„Nechal jsem si ho. Je to můj soukromý Židák!" uzavřel to za ohromného smíchu velitel.

Byli jsme ohrómeni. To tedy byla naše okupace Polska? Slyšeli jsme sice mlhavé historky o neuvěřitelných ukrutnostech, jakých se na Východě dopouštěli příslušníci policie a SS. Mluvili jsme o nich občas v berlínských salónech. Ale nikdo to nepodložil důkazy. Straničtí funkcionáři to popírali nebo se nepříjemným otázkám vyhýbali. Východ byl veliký a rozlehlý. Bylo nemožné vědět všechno, co se dělo v lesích Polska. Tato země se stávala zemí, o které se mlčelo, a na nových mapách Evropy už neexistovala. Tady jsme měli krátkou a krutou ukázku toho, co se s největší pravděpodobností dělo ve stovkách dalších míst této země. Tato zkušenost námi velice hluboce otřásla. Nevěděli jsme, že je to začátek genocidy, která se stala jedním z největších zločinů v historii. K tomuto zločinu jsme měli propůjčit, aniž bychom to tušili, svoji odvahu a své paže.

Hluboký les nás pohltil doslova schlíplé. Zamaskovali jsme naše nákladní auta a obrněná vozidla pod hustou klenbu smrků, a čistili jsme snad už posté děla a kulomety. Pro koho a pro co? Za to, abychom se to dozvěděli, jsme měli draze zaplatit. My důstojníci, jsme si vybrali jako rezidenci malou farmu, kde jsme spali na slámě rozložené na zemi. Ubytování a nocování v těchto zeměpisných šířkách rozhodně neodpovídalo hygienickým nárokům obyvatele západní Evropy.

Neděle 22. června byla dnem jako každý jiný. Začínalo se rozednívat do teplého slunečného dne. Byl jsem probuzen v pět hodin ráno poručíkem Mayerem, který byl v civilu architektem v Mnichově. Měl ve zvyku v tuto ranní hodinu ulevovat svému močovému měchýři. Mayer zůstal velmi, velmi dlouho venku. Za čtvrt hodiny se konečně vrátil. Postavil se do prostředka místnosti, silně tleskl do dlaní, až se i poslední z nás probudil. Potom nám naprosto klidně svým drsným bavorským akcentem oznámil do naprostého ticha:

„Můžete se připravit. Už čtvrt hodiny jsme ve válce se Sovětským svazem."

Vyslechl z rádia svého tanku první zprávy rádia Berlín a Hitlerův projev. Vůdce Velkoněmecké říše oznámil svému národu své neochvějné rozhodnutí skoncovat jednou provždy s bolševismem.

„Proč jsi pouštěl touhle dobou rádio?" zeptal jsem se Mayera.

„Měl jsem už od včerejška od večera takovou předtuchu. Hitler měl vždycky slabost pro neděli, pokud šlo o začátek ofenzívy."

Takže jsme byli ve válce s Rusy! Až do posledního okamžiku se všichni z nás vsázeli, že se tak nikdy nestane. Prohráli.

Nyní jsem tedy měl „svoji" válku. Čekal jsem na ni tak dlouho! Čas netrpělivosti skončil. Tak touženě očekávané zkoušky ohněm začínaly.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

7
Postup do nekonečna

„Rotor" se začínal točit stále rychleji. Odstředivá síla se stávala zřetelnější. Ve stejnou dobu se nám začala pod nohama ztrácet zem. Až do nynějška se mnoho lidí smálo nebo vyráželo pobavené výkřiky. Ale teď už to byly výkřiky hrůzy. „Zastavte! Zastavte!" řvali někteří. Jiní se ohlíželi po východu. Ten byl však uzavřen. Člověk, který určoval rychlost, byl neviditelný. Slyšel výkřiky těch, kteří měli strach? Nebo si všímal jenom těch, kteří neustále vydávali výkřiky potěšení a kteří hulákali: „Víc, rychleji!"?

Naše 9. obrněná se do víru nepustila hned. Jejím velitelem byl starý Rakušan, velmi vzdělaný, který kromě svých vojenských diplomů získal dva doktoráty, jeden z filozofie a druhý z filologie. Neměl žádnou pochybnost o tom, že je třeba šetřit naše síly na velká střetnutí, a nechávat drobné potyčky pěchotě. Tato taktika měla naprostý úspěch během jiných tažení. Výpady pěchoty nepřítelem otřásly a tanky pak vyráželi neohlížeje se napravo nalevo. Tímto způsobem jsme se dostali na Vislu, ke kanálu La Manche nebo na Peloponés během několika dní. Tak jsme si mysleli, že se dostaneme stejně rychle i na Dněpr, a kdo ví, snad i do Moskvy.

Ráno 26. června nám praporní spojka předala příkaz vydat se na cestu. Očekávali jsme ho každým okamžikem. Všechno bylo už dva dny připraveno. Motory dvaceti obrněných vozů a stejného počtu doprovodných vozidel se naráz rozeřvaly. Příkaz stíhal příkaz, palubní vysílačky byly v permanenci. Od tanku k tanku letěly signály, které byly už dávno předtím ujednány. Na poslední chvíli se obskakovaly motory, které odmítly naskočit.

Konečně jsme se vydali směrem k Bugu, směrem k frontě, směrem k hřmění hromů, které jsme v dálce slyšeli už od dvaadvacátého. Brzy jsme byli pokryti prachem. Prach ignoroval hranice: znovu jsme se s ním setkali v Rusku, kde neexistovaly ani silnice, ani asfalt. Ten všudypřítomný hustý prach byl příšerný, ať byl červený nebo žlutý, pronikal všude: do očí, do nozder, do úst. V noci jsme ho cítili na jazyku. Pokrýval všechno silnou páchnoucí vrstvou, ať to byly kulomety, zaměřovače kanónů, sedadla, bedny s municí nebo radiostanice. Bylo nemožné udržet to všechno v čistotě! Vzdali jsme ten boj během několika hodin. A během čtyř měsíců nás neopustil. Až sníh ho zahnal.

Bylo horko, veliké horko. Slunce pražilo naprosto nemilosrdně. Ihned jsme si sundali bundy. Nosili jsme ty černé bundy tankistů s výložkami, které jsme převzali od „Husarů-smrtihlavů" Viléma II. – s odznakem umrlčí lebky.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Cesta byla pokryta děrami a vozidla se houpala jako lodi na rozbouřeném moři. Bylo třeba se ve věži držet zuby nehty, aby to člověka nevyhodilo do příkopu.

Konečně jsme přijeli do první vesnice dobyté od nepřítele na východním břehu západního Bugu, který tvořil hranici až do 22. června. Vesnice byla v naprosto zuboženém stavu. Naše dělostřelectvo ji úplně zničilo. Mrtvoly zvířat lemovaly cestu nafouknuté jako balóny. Válka mě chytila pod krkem a už mě nepustila. Bylo si na to nutné zvyknout! Až do nynějška jsem neznal její skutečnou tvář. Těch několik koster, které jsem viděl z okna vlaku mezi Bruselem a Paříží v červenci 1940, se mě nedotklo. Ale tady to bylo jiné, tady to bylo blízko. Mrtvoly, které byly na slunci čtyři dny, vydávaly nasládlý mdlý zápach, který útočil na nozdry a pronikal pod kůži. Stejně jako prach.

Mému znechucení neměl ještě být konec. Za vesnicí se cesta vinula v serpentinách. Nahoře na náhorní rovině jsem viděl, jak si velitelé tanků, jedoucích přede mnou, náhle ucpávají nos. Co se stalo? Vpravo v příkopu ležela vyrovnaná celá rota Rusů. Všichni byli mrtví, skoseni naším dělostřelectvem, které je muselo překvapit na pochodu za zaměstnáním. „Evidentně," pomyslel jsem si, „nemohli ti ubožáci vědět, že Hitler to ráno zaútočí." Sto dvacet mrtvol spalovaných sluncem, černých a pokrytých myriádami much. Kolona tanků postupovala pomalu, místy velice pomalu, protože v cestě byla spousta překážek. Musel jsem v sousedství těch mrtvých a much strávit půl hodiny. Přišel jsem si na své.

Zatím jsem nedostal rozkaz k průzkumu pro svoji hlídku. Projížděli jsme Zolkiev severně od Lembergu – hořel. Viděli jsme první zničené ruské tanky – dosud se z nich kouřilo. Posádky v nich uhořely za živa. Zírali jsme na první hroby německých vojáků s ocelovou přilbou na špičce malého kříže z březového dřeva s nápisem: „Poddůstojník Schmitt 1/ I.R. 33, nar. 1.5.18, padl 22.6.41, Zolkiev, Rusko." Později jsme už neměli čas psát toto pietní připomenutí na kříže, spokojovali jsme se s jménem a dvěma daty. Na konci jsme měli právě tak čas zakrýt je sněhem nebo zemí.

Přeletěla nad námi letadla. Snažili jsme se rozpoznat jejich označení. Bylo to ale zbytečné: snadno jsme rozeznali naše Stuky podle bizarního tvaru jejich křídel. Německý kříž, černý a bílý, se leskl na jejich bocích. Pod podvozky měly jako v pařátech velké bomby. Co hledaly? Mosty přes východní Bug, které byly ještě v rukách Rusů?

Podél kolony uháněl motocyklista, otočil svůj stroj mým směrem a vyrazil k mému vozidlu:

„Pane poručíku, velitel praporu si přeje s vámi mluvit," křikl.

Jistě už se jedná o ten očekávaný rozkaz! Opustil jsem věž a skočil jsem do sajdkáry. Jeli jsme podél dlouhé hučící kolony. Úplně vpředu byl velitelův vůz se stahovací střechou. Ohlen seděl vedle řidiče, přilbu v týle a velké brýle proti pra-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

chu na čele, mapu na kolenou. Za ním stál Schorsch Schandill, další poručík mé roty. Stanul jsem vedle něj.

„Kagenecku, tady máte své poslání. Vyrazíte s vaší obrněnou hlídkou do vesnice Tomašov (tady na mapě). Najdete tam majora Schmalze od motocyklového praporu. Oznámíte mu, že budete v tom prostoru operovat. Potom budete pokračovat do těch rozsáhlých lesů na sever od Tomašova. Projedete jimi a budete pokračovat až k východnímu Bugu. Chci vědět: za prvé: jestli je na západním břehu ještě silný nepřítel, za druhé: kde se nachází náš levý soused, 3. pěší divize, za třetí: jestli je na východním břehu Bugu opevněn nepřítel. Je všechno jasné?"

Místo odpovědi jsem zasalutoval. O několik minut později jsem už vyváděl svá tři vozidla z kolony a vyráželi jsme k Tomašovu.

Vesnice byla přecpaná našimi střelci od 59. útočného motocyklového praporu (K 59). Byla to jedna z nejlepších jednotek divize. Jejich velitel Schmalz nosil Rytířský kříž u krku ještě od Loiry, a mnoho jeho lidí mělo na prsou Železný kříž. Oni už se s Rusy srazili. Jejich malá děla vrhala granáty ráže 75 mm na hluboký les na severu, který začínal ihned za vesnicí.

Schmalze jsem našel sedět na bedně s náboji, v kteréžto poloze jsem se mu představil. Byl to velmi pohledný muž. U divize mu říkali „von Schmalz" kvůli jeho aristokratickým způsobům a proto, že se oženil s princeznou z Hohenzollernů. Pobaveně se na mě podíval.

„Tak co, drahoušku, co vás přivádí?"

Informoval jsem ho o svém poslání.

„Vy nemáte strach pustit se do toho lesa s těmi vašimi otevřenými auty?"

„Nemohu jednat jinak!"

„No, tak tedy mnoho štěstí, drahoušku."

Naznačil mi cestu, která vedla z vesnice. Tam jsem objevil jednoho ze střelců za lehkým kulometem. To bylo naše poslední postavení. Dal jsem mu znamení a kopnutím jsem pobídl řidiče.

„Vpřed, jeď!"

Za mnou se rozeřvaly motory mých dalších dvou obrněnců.

Teď jsme byli sami. Okamžik, který jsem si stokrát vysnil v představách, který jsem už stokrát očekával, přišel. Za námi naši kamarádi. Před námi ukryti někde mezi stromy, v domech, v křoví, Rusové. Zaujal jsem místo v rádiovém voze, abych mohl rychleji předávat své zprávy praporu. Pokračovali jsme rychle vpřed v těsném sledu. Jak mě učili v brandenburských písčinách, není třeba nabízet snadný cíl nepřátelskému protitankovému dělu, „*Paku**," skrytému u cesty. Bylo nás osm mužů rozdělených na tři obrněná vozidla: četař Auflitsch, horal z Tyrol, starý

* Panzer-Abwehr-Kanone – něm. – protitankové dělo (pozn. překl.)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Z tažení na západ.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Panzer III a střední obrněné transportéry v útoku

Velitel Panzer III v otevřeném průlezu věže

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Zničený Panzer III. L s dělem ráže 3,7 mm

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Příprava Panzer IV k železničnímu transportu

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Panzer IV s kanony ráže 75 mm ve stepi.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Východní fronta – červenec 1942,
Panzer III německého předvoje.

Jihozápadně od Stalingradu – prosinec 1942
U Stalingradu byl August von Kageneck raněn.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

mazák, který byl ve válce už od Polska a byl dvakrát starší než já, velel palebnému vozidlu, ještě jeden o něco mladší poddůstojník a pět *Gefreite**. Byl jsem jediný z nich, který ještě neměl příležitost ucítit střelný prach. Před chvíli ve vesnici jsem nedokázal potlačit skrčení hlavy, když vedle nás dopadl granát. Moji lidé to viděli a usmívali se tomu.

Les nás pohltil, aniž bychom museli jedinkrát vystřelit. Nechal jsem zastavit vozidla a seskočil jsem z věže se samopalem v ruce. Chystal jsem se vyrazit na obhlídku zahrady malé skupinky domů, odkud se mi zdálo, že jsem uslyšel výstřel. Neudělal jsem ani sto kroků, když mi na rameno ztěžka dopadla ruka. Byl to Auflitsch.

„Jste blázen pane poručíku. To se nedělá, zříkat se ochrany svého pancíře. Když chodíte pěšky, každý imbecil vás může oddělat, takže se vraťte!"

Byl to on, kdo velel hlídce, ne já! Bylo to jeho osmdesátá hlídka. Trochu zahanbeně jsem se znovu vyšplhal na tank.

Pokračovali jsme v cestě, která nás vedla mezi dvěma obrovskými zelenými stěnami, a byla to cesta, která nutila člověka myslet spíše na lásku, než na válku. Byly v ní stopy po těžkém vozidle, které rozhodně nebyly starší než den. Zastavovali jsme se v každé zatáčce. Vypínali jsme motory a naslouchali jsme, tak jak nám to bylo doporučováno v rukovětích vynikajícího obrněného hlídkaře. Nic! Nic kromě ptačího zpěvu a šumění listů ve větru.

Jestli jsem měl strach? Na to jsem byl příliš nezkušený. Bylo to spíše obrovské vzrušení podobné tomu, které se mě zmocňovalo během prázdnin v Blumenscheidtu, když jsem pronásledoval v lese srnce. Rovněž to byla trocha zvědavosti na neznámo. Tím neznámem bylo i zahvízdnutí kulky, která mě minula, a štěkot automatického kanónu kousek ode mě, který nemířil na zvíře, ale na člověka.

Náhle bylo po klidu. Stříleli po nás ze všech stran, shora, zdola, zezadu. Skrčil jsem se za kulometem a hlavu jsem stáhl do věže. Po pravé straně jsem uvolnil pojistku zbraně. Levou rukou jsem zavřel mříž věže, která byla konstruována k tomu, aby nás chránila před granáty. Úzkou štěrbinou, kterou právě tak prošla hlaveň kulometu, jsem viděl divadlo, při kterém mi tuhla krev v žilách. Palebné vozidlo chrlilo jako o život dávky z kanónu ráže 20 proti sokovi skrytému za zatáčkou v příkopu. Vozidlo bylo nepřirozeně nakloněno a zdálo se být neupotřebitelné. Obklopil mě oblak kouře, protože jsem sám začal střílet. Střílel jsem jako šílenec, jedno kam, do velké zelené stěny před sebou. Náhle jsem uviděl Auflitsche a jeho dva spolubojovníky běžet ke mně skloněné před kulkami, které hvízdaly všemi směry.

„Obrat!" řval jsem na svého řidiče.

---

* Svobodníci – něm. (pozn. překl.)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Třetí vozidlo už se otáčelo prakticky na místě díky technické schopnosti otáčení všech čtyř kol současně. Tento manévr se stal osudným pro Auflitschovo vozidlo. Dvěma nebo třemi skoky se tito tři ztroskotanci dostali na můj tank a do věže. Smáčkli jsme se tam a ujížděli nazpátek.

„Je to divné," řekl jsem Auflitschovi, „nemáš pocit, že to museli být Němci, co po nás stříleli?"

„Ale ne, pane poručíku, to byli stoprocentně Rusové. Dostali nás, bestie! Přišel jsem o svůj vůz hned první den války."

Spěchal jsem, abych mohl co nejrychleji podat podrobné hlášení svému veliteli. Naši porážku jsem mu už ohlásil rádiem. Náhle se před námi na cestě vztyčil kapitán od tankistů.

„Stát!" řval. „Tudy nemůžete projet!"

Poznal jsem ho. Byl to kapitán von Flotow, pobočník velitele 33. tankového pluku.

„Nechte mne projet," žadonil jsem. „Ztratil jsem jeden ze svých obrněnců. Musím ho co nejrychleji získat zpátky. Jedu pro posily!"

Ale zůstal neoblomný. Vtom jsem pochopil, proč.

Mým očím se naskytlo úžasné divadlo. Takovou podívanou jsem už pak po celou válku nikdy nespatřil. Celý náš obrněný pluk se rozvinul po obou stranách cesty k prvnímu útoku v tomto novém tažení. Nezapomenutelný obraz! Sto šedesát tanků pyšných a obrovských jako válečné koráby vyplulo na žluté moře zralého obilí. Jejich velitelé ukrytí po pás ve věžích si předávali signály pažemi v přesně dohodnutém kódu. Oblak nažloutlého prachu stoupal k nebi. Jako by byly z řetězu puštěny tisíce a tisíce koňských sil. Dlouho jsem se od té podívané nedokázal odtrhnout. Vpálila se mi navždy do paměti.

Večer jsem se dověděl, že během tohoto prvního útoku utrpěli naši obrněnci těžké ztráty. Vjeli přímo do léčky, v níž číhal ruský Pak.

Ohlen mne přijal v typicky polském domečku, chatě, se slaměnou střechou a stěnami z vysušené hlíny. Stůl si nechal rozložit pod širým nebem. Vybreptal jsem svou historku o ztraceném obrněném vozidle. Jeho reakce mne ohromila:

„To nic, Schandill ho přiveze!"

Jak to, Schandill? Věděl jsem, že se pohyboval v souběžném směru jako já, ale mnohem více na sever. Podařilo se mu snad vyhnat Rusy z lesa a vyrvat jim mého obrněnce dříve, než byl zcela zničen? Nezbývalo mi, než vyčkat večerního Schandillova návratu, abych se dověděl pravdu. Lidé, kteří na nás stříleli, byli pěšáci od 3. pěší divize. Schandill se k nim připojil právě v okamžiku, kdy jim jejich průzkumníci ohlásili pohyb nepřátelských tanků v lese před nimi.

„Uslyšel jsem tě střílet a hned mi bylo jasné, že to střílí německý kanón a ne ruský. Za zatáčkou jsem potom uviděl tvoje krásné vozítko v příkopě. Přivezl jsem ti ho zpátky, támhle ho máš."

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Zůstal jsem tu první válečnou noc hodně dlouho vzhůru. Psal jsem dopis matce a popisoval jsem jí v něm můj první válečný den, který skončil tak neočekávaně. V podstatě jsem byl ošizen o skutečný boj, vždyť jsem se bil se svými spolubojovníky, a ne s Rusy! Ale střely, které kolem mne svištěly, byly skutečné. Poprvé v životě jsem pocítil tu zvláštní směsici strachu, vzrušení, rozčilení a pýchy. Ano, pýchy, pýchy na to, že jsme to těm druhým nandali, že jsem se stal svědkem té smršti a že od nynějška patřím také k válečnické „rase".

„Opravdové" boje na sebe nenechaly dlouho čekat. Postupovali jsme rychle. Rusové, překvapení a špatně připravení na náš náhlý útok, se bili sice statečně, ale nekoordinovaně. V té době, na počátku našeho nepřátelství, byly jejich tanky na nepoměrně nižší úrovni než naše Panzers III a IV a než náš Pak ráže 37 a 50. Naše letectvo je demoralizovalo. Naše Stuky se na ně vrhaly dnem i nocí a rozeřvávaly na jejich území sirény, v jejichž jekotu vybuchovaly bomby od pěti set do tisíce kilogramů váhy.

Jejich letectvo prakticky neexistovalo. Čas od času riskovali přelet nad naší *Rollbahn**, ale jejich bomby padaly daleko od našich vozidel. A nebo nepadaly vůbec, protože na to díky našim Messerschmittům neměly čas. Často jsme pozorovali grandiózní divadlo vzdušného souboje, ač nerovného, mezi formací tří Messerschmittů a roje ruských bombardérů: nakonec na nebi nezůstalo ani jedno z těch těžkopádných a zastaralých nepřátelských letadel. Za těchto podmínek nebylo nic udivujícího, že Erbo, který bojoval ve středním sektoru rozsáhlé fronty, už měl na svém kontě pomalu dvacátý *Abschuss***. Byl dekorován Rytířským křížem a zařadil se tak mezi vyvolené miláčky národa, který si v této době žádal hrdinů.

Před námi se na nekonečném obzoru východní Haliče nacházelo město Tarnopol. Kdysi bylo nejvýchodněji položeným městem habsburské říše. Dnes představovalo klíčovou pozici Rusů na polských územích, kterých se zmocnili v roce 1939.

Zaútočit ztečí nebo obchvatem? Počkat na souseda, obávanou divizi SS Wiking? Letecký průzkum nám oznámil, že město je doslova přecpané ruskými jednotkami, které dostávají stále více posil. Co dělat? Hubicki, náš generál, uposlechl svého instinktu starého lišáka, a přikázal zaútočit. Jedna rota pěšáků s obrněnou patrolou v čele předcházela hlavnímu voji divize. Mne Ohlen určil k patrole.

Bili jsme se celý den. Tentokrát to bylo vážné. Rusové byli desetkrát početnější než my. Podařilo se nám probít se mezi první domy města, ale naše ztráty byly velice těžké. Neviděli jsme nepřítele, skrytého na střechách a věžičkách, zatímco my jsme pro ně byli naprosto odkrytí.

Jeden ze svých transportérů jsem nechal přebudovat na ambulanci: transpor-

---

* Doslovný překlad – „rozjezdová dráha." Takto byly vrchním velením nazvány cesty, tvořené pouze pískem nebo kamením. (Pozn. autora)

** Letecké vítězství – něm. (pozn. autora)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

toval teď ty nejvážněji zraněné do zázemí. Palba už se nedala dlouho vydržet. Bylo nás deset skrytých za jednou zdí, a čtyři z nás byli zranění. Jeden dostal kulku do břicha. Ten tiše sténal a vysílal ke mně pohledy dobytčete vedeného na porážku. Proč, kčertu, nepřicházejí ostatní? Vytáhl jsem signalizační pistoli, abych už potřetí ukázal jádru divize naši pozici. Ale nedokázal jsem ani po řádně zmáčknout tvrdou spoušť pistole. Sklouzl mi po ní prst zmáčený potem. Velká bílá raketa vyletěla směrem ke zraněnému. Zvedl jsem oči: byl tam pořád a smál se mi. Světlice se dotkla pouze jeho boty.

Konečně dorazili kamarádi s tanky, obrněnými transportéry, lehkým flakem, což bylo dvacet vynikajících samohybných automatických kanónů, s kamióny naloženými granátníky, a vším dělostřelectvem. Vyskočil jsem na jedno z dvaceti samohybných děl a ukazoval jsem střelci cíle.

„Tamta věž, tam a támhle, támhleto okno!"

Svítící střely sršely vzduchem a zakusovaly se do kamene stejně jako do masa. Řval jsem v rachotu explozí radostí. Stál jsem vztyčený vedle kanónu. Žádné nebezpečí už pro mne neexistovalo. Byl jsem jako uchvácen ničením. Nepřál jsem si nic jiného, než jim oplatit naše mrtvé a raněné. Co na tom, že při tom vzplanul i kostel.

Začali jsme čistit ulice. Vzal jsem s sebou pár mužů a vrhl jsem se s nimi do labyrintu uliček. Přede mnou se náhle objevila skupina prchajících mongolských vojáků. Zvedl jsem hlaveň samopalu. Zamířil jsem, ne však příliš vysoko, protože jsem věděl, že zbraň má tendenci i při střelbě na krátkou vzdálenost se zvedat.

Poprvé v životě jsem se chystal chladnokrevně zabít člověka, který přede mnou utíkal. Kde jsem to vlastně byl? Na lovu v Blumenscheidtu, na naháňce? A co to bylo přede mnou? Lidé nebo divočáci? Stiskl jsem spoušť. Jeden z mužů padl tváří k zemi – jeho přilba se odkutálela daleko od něj. Veden loveckým reflexem jsem se šel podívat, jak jsem zasáhl. Nepochybně několika kulkami jsem ho trefil do spodní části lebky. Mozek se rozstříkl, a půlka hlavy byla pryč. Rozběhl jsem se za svými muži.

Ze všeho se stane rutina, i z války. Stal jsem se, aniž bych si to nějak uvědomil, „mazákem", zařadil jsem se mezi ostatní důstojníky praporu, uvyklé též válce. Už se neušklebovali, když mne potkali na ulici. Už nevysílali významné pohledy k našim blůzám bez vyznamenání.

Dva dny po Tarnopolu jsem byl povolán k veliteli praporu. Ohlen se usmál, když jsem před ním v pozoru srazil podpatky.

„Nehýbat se!" řekl mi.

Zvedl se, obešel stůl, vyndal z kapsy malý balíček a nešikovně ho otevřel.

„Jménem Vůdce, nejvyššího velitele Wehrmachtu, vám uděluji Železný kříž druhého stupně za vaši statečnost při dobývání Tarnopolu."

„Děkuji, Herr Major!"

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

„Je vám sotva osmnáct, můžete být pyšný."

„Jsem, Herr Major!"

„Jen tak dál."

„Jawohl, Herr Major."

Ještě týž večer jsem se měl dovědět, k čemu moje „statečnost" posloužila. Poslal jsem do Tarnopolu jednoho muže pro jedno z našich obrněných vozidel, poškozené během dobývání města. Když se vrátil, bylo na něm patrné silné rozrušení.

„Tak, co se děje, Hansene?" zeptal jsem se ho.

„Pane poručíku, viděl jsem dnes něco, na co nikdy nezapomenu."

„A copak?"

„Za dva dny ti od SS Wiking povraždili veškeré židovské obyvatelstvo Tarnopolu. Mluví se o více než patnácti tisících mužů, žen a dětí."

Byl jsem jako opařený.

„A viděl jste to na vlastní oči, nebo vám to někdo jenom vykládal?"

„Viděl jsem kupy mrtvol na ulicích a krev všude po zdech. Fotografoval jsem to, ale jeden esesák mi zabavil fotoaparát. Radil mi, abych o tom nikomu nevykládal. A taky mi řekl, že to udělali na žádost nežidovského obyvatelstva Tarnopolu."

Další vojáci našeho praporu, kteří byli očitými svědky masakru, vyprávěli, jak esesáci beze zbraní nařídili svým obětem, aby se pobíjely mezi sebou navzájem vším, co jim padlo pod ruku.

Podrážděnost mých mužů dostoupila vrcholu. Porušili i pravidla disciplíny, zakazující vyjadřovat osobní názor před důstojníky.

„Co to má znamenat, pane poručíku? Za tohle jsme bojovali? Bestie esesácký! Nechají nás dobýt město, aby v něm potom mohli zbaběle vybíjet obyvatelstvo. To kvůli nim vedeme válku!"

Ovládl jsem se a přikázal jsem jim, aby už o tom nemluvili.

Nazítří byli důstojníci praporu diskrétně informováni, že velitel jdnotky SS, Gruppenführer (generál) Eicke, byl odvolán Vůdcem z funkce. Bylo to snad proto, aby se uklidnily nálady, vyvolané touto zprávou? Nikdy jsem to přesně nezjistil.

O několik dní později se důstojníci na velitelském stanovišti sešli znovu. Tentokrát nenechal Ohlen v blízkosti nikoho, kdo by nepatřil k důstojnickému sboru. Když se zavřely dveře, řekl nám:

„Musím vám oznámit, že Vůdce nařídil okamžitou popravu každého politického komisaře nebo politruka, kteří nám padnou do rukou. Ale také mám výslovné odvolání tohoto rozkazu od generála, který mimochodem přijel z armádního sboru. Tento Kommissarbefehl se na jednotky deváté obrněné nevztahuje."

Od prvního dne války jsme měli rozkaz přísně oddělovat ruské politické komisaře od ostatních zajatců. Byli rozeznatelní podle jejich dlouhých vlasů. Několikrát jsem viděl mrtvoly dlouhovlasých mužů v příkopech. Byli na první pohled zavražděni. Takto se německá armáda snížila až k praktikám lovců čarodějnic! Ale na-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

štěstí se vyskytli i odvážní velitelé, kteří nevykonávali slepě šílené rozkazy svého nejvyššího velitele. Bohudíky to byl i případ mých velitelů.

Kolik kilometrů je to ještě na Dněpr? Kolik na Don, kolik na Volhu? A potom? Kde končí ta obrovská země?

Získávali jsme zajatce, kteří nám vykládali, že mají války po krk, stejně jako Francouzi v roce 1940, že mají po krk Stalina a bolševismu. Stejně tak i jejich důstojníci prohlašovali, jak jsou šťastní, že mohou s válkou skončit. Naši velitelé nás přesvědčovali, že ruská armáda je prakticky na kolenou a zničena. Naše druhé oddělení nám předalo výsledky výslechů zajatců. Dojem, který z toho pro nás vyplynul, byl jasný: úpadek morálky, nedostatek výzbroje, nedostatek vycvičených lidí. Divize, které byly nakvap zformovány na Dněpru, aby nás zastavily, už neměly ani jediná více než čtyři děla.

Zástupci všech národů rozlehlé sovětské říše se postupně ocitali v ocelových sítích, které jim nastražily naše Panzerdivisionen. Ukrajinci se nám ochotně vzdávali v představě, že konečně uvidí svou vlast osvobozenou od ruského útlaku. Během našich hlídek na rozlehlých pláních té mírumilovné a úrodné Ukrajiny – těch jsem denně vykonal až pět, a najeli jsme vždycky od sta kilometrů více – nám obyvatelé vesnic vycházeli vstříc s úsměvem. Ženy nám přinášely chléb a med, tradiční symboly pohostinnosti v zemi, která mlékem a medem doslova oplývala. Viděly v nás své osvoboditele. Stalinův režim nebyl ještě nejpevnější. A jako forma státního zřízení existoval teprve čtyřiadvacet let. Hrozné škody, způsobené hladomorem v roce 1930, zasadily moskevské vládě těžkou ránu zvláště v tak úrodných zemích, jakou je Ukrajina.

Ale Hitler neměl v úmyslu udělat si z porobených národů přátele nebo spojence. Jasně oznámil už v roce 1940 svým generálům, že chce jednou provždy skoncovat s bolševismem. Chtěl vyhladit ruské obyvatelstvo, nebo je přinejmenším vytlačit za Don a Volhu. Pak by z dobytých území udělal rozsáhlou říšskou kolonii.

„Chci vytvořit obranný val, sahající až k Volze, který navždy zamezí ruským bombardérům zaútočit na Berlín," mohli číst povolaní v tajném oběžníku generálního štábu v Berlíně, datovaném dnem 5. srpna 1940.

Suity stranických funkcionářů, SS a policie už přicházely. Byli pověřeni konsolidací poměrů v nových teritoriích a mezi jejich obyvatelstvem. Začínalo docházet k nejhrůznějším zločinům. Neměli jsme o nich potuchy, stejně jako celý svět, dokud válka neskončila.

Na konci srpna jsme dosáhli Dněpru, ohromného veletoku plynoucího líně k Černému moři. Naše devátá obrněná byla pověřena posláním vyčistit západní břeh od posledních zbytků rozprášených ruských divizí. Města padala jedno za druhým: Berdičev, Belaja Cerkev, Uman, Vinnica, Krivoj Rog se svými cínovými doly, Zaporožje, Dněpropetrovsk. Rusové vyhodili do povětří velkou přehradu

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

u Zaporožje na dolním toku řeky. Když jsme dorazili na břeh, který byl v těch místech dosti vysoký, z ohromného veletoku zbyla jen úzká říčka, tekoucí mezi dvěma rozlehlými písečnými nánosy. Obsadili jsme vesnice na západním břehu. Vysunuli jsme své přední hlídky až na písčiny zmizelé řeky, a očekávali jsme vývoj událostí.

Na Ukrajině se nám žilo dobře, dokonce velice dobře. Nic nám nechybělo. Vejce, máslo, ovoce, mléko ba i víno, výborné červené víno z břehů Černého moře – nemuseli jsme dělat nic, než brát to, co nám civilisté nosili. Vídeňští vojáci byli výteční kuchaři: zvláště se vyznali v přípravě všelijakých koláčů, zákusků a *Eierspeisen**.

Nechyběla nám ani věc pro vojáka na frontě nejcennější, totiž pošta. Jediné dopisy, které mě zajímaly byly ty, které přicházely od Gisi. A bylo jich spousta. Zvolila si rozkošný způsob, jak podepisovat svá psaníčka: přitiskla na ně rty hojně namalované rtěnkou, kterou jí nadporučík Fromm přivezl z Paříže. Večer, když jsem usínal z dopisem od Gisi na tváři, byl jsem šťasten.

„Panebože, jsem zraněn!" zakřičel jsem jednoho večera několik dní potom, co jsme se dostali k Dněpru. Byl jsem pověřen navázáním kontaktu s naším sousedem po pravici – s 14. obrněnou. Obrněné divize operovaly v této nesmírné zemi ve velkých vzdálenostech od sebe. Trvalo mi dlouho, než jsem našel jednu hlídku od čtrnácté ve vesnici, kterou protínala malá říčka. Most byl z poloviny zničen a já se rozhodl dostat se na druhý břeh pěšky, abych mohl stisknout ruku kamarádovi z druhé jednotky. Byl to můj spolužák z jednoho ročníku. Velice nerozvážně jsme se začali bavit stojíce na mostě. Náhle nám kolem uší hvízdla dávka vystřelená z houští na břehu. Čtyřmi kroky jsem se dostal do věže mého tanku. Na zpáteční cestě jsem náhle ucítil něco horkého a vlhkého na levém lýtku. Zajel jsem si tam rukou. Když jsem ji stáhl zpět, byla rudá od krve. Dostal jsem do nohy malou střepinu ručního granátu, které po nás ruští střelci házeli. Ať to bylo zranění sebemenší a krvácelo, bylo to zranění, a bylo mé! Byl jsem jako proměněn. Až nyní jsem si připadal jako celý voják. Zůstal jsem u praporu, ale na několik dní jsem vyměnil tank za pohodlný opel.

Odpočinek na Dněpru netrval dlouho: jen tak dlouho, abychom si stihli ovázat zranění, doplnit zásoby a opravit tanky a auta, která začínala vážně selhávat. Ruské cesty, prach a horko na tom měly velký podíl.

Jednou večer na začátku září přišel nový rozkaz pro naši divizi. Cíl: Moskva.

Bylo třeba spěchat, obávaná ruská zima se blížila, a my jsme měli pouhé dva tři měsíce na to, abychom zlomili ruský odpor. Jako Napoleonovi vojáci v roce 1812 jsme pátrali očima po velkém městě na severu, po mekce bolševismu, po doupěti

* Vaječný koláč, typická vídeňská specialita (pozn. autora).

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

zrůdy. Bylo třeba ji dobít, abychom rozdrtili zlo a zároveň s ním skončili s válkou. Nepochybovali jsme o své převaze. Věřili jsme ještě ve vítězství nad Rusy, přestože naše početní stavy se od doby, kdy jsme do této země vtrhli, snížily takřka na polovinu. Věřili jsme přesto, že řady hrobů, které lemovaly Rollbahnen, se prodlužovaly... Jen do toho, poslední nápor a budeme se moci vrátit domů!

Překročili jsme Dněpr v Kremenčuku o něco severněji. Byl tam jediný most schopný unést váhu obrněné divize. Byla noc, horká, krásná letní noc i s měsíčním světlem. Museli jsme u mostu dlouho čekat. Stovky vozidel měly malou šanci nepozorovaně proklouznout. V deset hodin jsme jako každý večer naladili rádia na stanici Bělehrad a poslouchali jsme „Lili Marlen". Byla to hodina večerky v kasárnách v dobách míru. „Vojáci musí teď jít spát, protože ráno musí brzy vstát," říkal vřelý a smyslný hlas švédské zpěvačky Lale Andersen. „Pod lucernou, před bránou..." miliony německých vojáků to poslouchaly ve stejnou dobu od Narviku po Benghází.

Putovali jsme nesmírnými lesy na východ od Dněpru, na východ od města Kyjeva. Chystali jsme se svést největší bitvu v historii, bitvu o Kyjev, která nám měla přinést fantastický počet 700 000 ruských zajatců. Na naléhání malé skupiny důstojníků svého štábu se Hitler rozhodl nezaútočit na Moskvu ihned. Chtěl nejdříve zničit celou ruskou armádu, které velel bývalý carský četař maršál Buďonnyj. Zůstávala téměř nezasažena na levém břehu Dněpru a tvořila tak ne-bezpečnou hrozbu našemu pravému boku.

Historici se dosud neshodli v odpovědi na otázku, jestli toto rozhodnutí nestálo Hitlera vítězství. Ať je to, jak chce, faktem zůstává, že jsme tímto novým a obávaným nepřítelem byli zadrženi až do konce září. Když se poslední ruští vojáci vzdali – jako dnes vidím nekonečné kolony zajatců – začaly podzimní plískanice. Ve stejnou dobu se přihlásil další hrozný sok: Schlammperiode, období bahna.

Bahno. Tvořilo přechod mezi prachem a sněhem. Představte si déšť, celý týden padající do prachu a mazlavé černé ukrajinské hlíny, přidejte k tomu teplotu kolem deseti stupňů, a dokážete si to bahno představit. Bahno beze dna, přilnavé, lepkavé, které udrží všechno a nepustí nic. Nepustí ani tank, ani nákladňák, koně nebo muže. Ochromilo všechen náš pohyb. Udělali jsme pět nebo osm kilometrů denně s největším vypětím sil, místo třiceti. Tahali jsme auta, děla, pojízdné kuchyně našimi tanky a tahači zabavenými Rusům. Udělat krok nás stálo nadlidské úsilí.

V říjnu 1941 byla vzdálenost prvního tanku od posledního zásobovacího kamiónu naší divize nějakých tři sta kilometrů. Tím bylo znemožněné rychlé zásobování municí, pohonnými hmotami a poštou. Válka tiše pohasínala. Naše obrněná armáda, pýcha Wehrmachtu, hrot kopí grandiózního útoku na Moskvu, byla náhle mimo hru. Patnáct Panzerdivisionen bylo náhle odsouzeno k nečinnosti. Modlili jsme se, aby už přišel mráz.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

My, ale ne Rusové. Byli náhle všude, všude kolem nás. S novým tankem, který jsme předtím nikde neviděli, T 34, který se stal noční můrou německého vojáka. Rychlý tank, kterým se dalo projet všude, i v bahně, díky jeho mohutným pásům. Tank vyzbrojený mocným kanónem ráže 76. A zvláště tank, který byl nezranitelný naším Pakem ráže 37 nebo 50. Jediné německé dělo, které ho mohlo smrtelně zasáhnout, byl flak ráže 88. Ale těch bylo málo, a těžko se s ním manévrovalo, navíc jeho vysoká silueta nabízela snadný cíl ruským zaměřovačům.

Křečovitě jsme se drželi vesnic, řídce rozmístěných podél našeho Rollbahnu, ale byli jsme vždy obklíčeni a odříznuti od týlu tanky T 34, které se na nás vrhaly jako vlci. Rusové rychle pochopili, že nezmůžeme nic proti pancíři jejich tanků, a útočili na nás zcela zjevně s pocitem převahy, jaký jsme dosud u nich nezažili. Celé kolony našeho vozového parku přišly nazmar, zničeny a rozbity v bahně těmito tanky. Vyřítily se náhle z lesa a drtily vše, co jim přišlo do cesty.

Vzpomínám si na osadu Ždanova ve vzdálenosti asi 120 kilometrů na západ od Kurska. Zůstali jsme tři týdny v nějaké osadě s deseti dřevěnými domy. Byly nás dva prapory s dvěma osmaosmdesátkami. Když jsme odjížděli, nezbylo z nás víc než jedna rota. Byli jsme zarostlí, ztratili jsme polovinu váhy, a měli jsme vši. Vši, kterých jsem jednou večer napočítal jenom v košili sedmdesát! Byly tak velké, že jsme jim přezdívali „T 34".

Až naše Stuky prolomily ruské obklíčení. Shazovaly bomby ve vzdálenosti pouze padesáti metrů před námi. Vedle mě se v díře jeden z mých mužů zbláznil.

Večer jsem se dozvěděl z rádia, že Erbo získal za svůj padesátý Abschuss od samotného Hitlera dubové ratolesti a Rytířský kříž. Byl to šestatřicátý voják Wehrmachtu, který dostal toto vyznamenání. Byl jsem příliš vyčerpán, abych dokázal být pyšný.

Mráz, za který jsme se tak modlili, přišel na konci listopadu. Nevěděli jsme, že je to pouhé předznamenání nejstrašnější zimy, jakou Rusko pamatovalo.

Nevěděli jsme ještě, že ta zima nám zasadí první smrtelný úder, úder, z kterého se už Wehrmacht nevzpamatuje. Nevěděli jsme, že Moskva pro nás bude navždy jen přeludem. Nemohli jsme vědět, že za tím obrovským městem přes nekonečné pláně Sibiře zatím přivážejí vlaky nové ruské armády naprosto nedotčené válkou a skvěle vyzbrojené pro zimní boj. Nemohli jsme vědět, že německý novinář jménem Sorge, atašé naší ambasády v Tokiu, vyzradil Stalinovi, že Japonsko nevstoupí do války proti Rusku, a Stalin tak mohl bez rizika uvolnit svou východní hranici. A nemohli jsme vědět, že naše vrchní velení vůbec, ale vůbec nepočítalo s delší válkou, dokonce s válkou ve sněhu a mrazu, který dosahoval rekordních hodnot okolo minus padesáti stupňů.

Pochybovali jsme však o věrohodnosti prohlášení, které udělal tiskový mluvčí Říše dr. Dietrich, podle kterého „ruský kolos byl poražen a již se nevzpamatuje". Věděli jsme o tom trochu víc. Viděli jsme tanky T 34. Byli jsme překvapeni novou

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

bojovností ruských vojáků, která se projevila během období bahna. Byl to jakýsi druhý dech, a my jsme se pomalu dusili.

Dosáhli jsme města Kursk, velkého a starého města ležícího na ose Moskva--Orel-Charkov-Rostov. Poprvé za toto tažení jsme viděli ulice a silnice vyasfaltované a bydleli jsme v kamenných domech. V noci útočilo na město ruské letectvo. Rusové využívali lest, kterou používali ve velkých městech, jež nám byli donuceni postoupit. Některé domy podminovali. Během noci pak bylo možno slyšet exploze doprovázené řevem raněných. Celé domy byly vyhazovány do povětří. Takto byl zlikvidován štáb armádního sboru v Kyjevě. Raději jsme si vybírali malé dřevěné domky, tzv. dači, které se krčily v postranních uličkách. Nacházeli jsme tam netušený komfort, třeba že trochu zaprášený a starobylý. Večer zpíval na ohni samovar, ta věčná a typicky ruská nádoba z mosazi, kde se vařil výborný čaj. Pán a paní domu byli kultivovaní lidé, oblečení po evropském způsobu, ne prostě navlečeni do hrubého sukna jako prostí ukrajinští sedláci, které jsme předtím znali. Jeden z našich hostitelů byl starý profesor v důchodu, velmi důstojný a velmi zdrženlivý. Mluvil plynně německy jako mnoho Rusů, ale využíval toho střídmě. Choval se k nám zdvořile, ale chladně. Jednou jsem se ho ptal na jeho názor na válku a na naše šance na vítězství. Podíval se na mě se soucitem a odpověděl:

„Pane, studoval jste dobře ruskou historii? Zkuste to. Najdete tam odpověď."

Hubicki, náš generál a rakouský profesor, ji jistě studoval lépe než já. Měsíc před tím připnul na moji blůzu Železný kříž prvního stupně v jakési vesnici na okraji moře bahna. Měl jsem to štěstí, že jsem jako první navázal kontakt s obrněnou armádou generála Guderiana, která operovala na severu. Toto spojení dvou armád znovu uzavřelo ocelový kruh kolem Buďonného divizí, a přivedlo téměř milión ruských vojáků do našeho zajetí. Nemohl jsem se přemoci a nepochlubit se generálovi tímto úspěchem. Ale on jen bručel, že Rusko je velké a že na nás čeká ještě pěkná dřina.

Ano, Rusko bylo velké! Začínali jsme to vnímat jako drtivé závaží, které leželo na našich ramenou a hrudnících. Kdy konečně, pro lásku boží, zastavíme ten svůj postup do nekonečna? Začínalo se to podobat noční můře, ve které se člověk snaží marně popadnout předmět, který mu pokaždé, kdy už ho má, opět uniká. Hovořili jsme na toto téma jen v malém hloučku mezi důstojníky a potichu. Nebylo to ještě poraženectví, to zdaleka ne. Důvěra v naše velitele, v naši výstroj, nebyla nijak otřesena. Ale věděli jsme, že budeme potřebovat ještě mnoho štěstí k vítězství.

V prvních prosincových dnech přišel nový bojový rozkaz. Úkolem bylo dostat se co nejdále na východ, abychom podpořili výpad Guderianovy armády na Moskvu. Na východě od osy Moskva-Orel-Kursk-Charkov bylo Rusko chudé a neobsazené. Nechali jsme za sebou Ukrajinu a její půvabný venkov. Země teď byla fádní, bez historie. Až k Donu jsme neminuli žádné město a silnice tam neexistovaly. Jenom

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

několik malých říček jako Tim nebo Čigry protínalo nesmírnou rovinu od severu k jihu. Byla zima, příliš velká zima pro Západoevropana, ale my jsme tím byli nadšeni. Mohli jsme znovu jet, aniž bychom se zneklidňovali stavem cest nebo stezek na udusané zemi. Noční můra jménem bahno byla zapomenuta. Počet našich tanků a obrněných vozů se citelně ztenčil, ale dokázali jsme sestavit čtyři nebo pět hlídek a dvacítku tanků na útok proti vesnici. Kde tedy byli Rusové? Zmizeli nám. Obsazovali jsme jednu vesnici za druhou, aniž bychom se setkali se sebemenším odporem. Setkávali jsme se s ženami a dětmi, které nerozuměly ukrajinsky, kterýžto jazyk jsme se naučili během léta, a kterým plynně hovořili naši vojáci českého původu.

Dostali jsme se na břehy Čigry, dosáhli jsme břehů Timu. Začal padat sníh. Teplota klesla na minus 20, pak na minus 25. Bylo už nemožné jet vztyčen ve věži tanku. Neměli jsme nic na obranu proti takovému mrazu. Naše vybavení, jak jsme je dostali na začátku tažení, bylo klasickým vybavením evropské armády: jednoduchá bunda, rolák (útulek vší), Kopfschützer, vlněná kukla, kterou jsme si navlékali pod helmu nebo pod lodičku, žádné rukavice, žádné boty ani teplé kabáty, žádné další pokrývky hlavy kromě Kopfschützeru. Byli jsme odkázáni na naprostou improvizaci. A tak Willy, můj řidič, vynalezl způsob, jak trochu vyhřát vnitřek našeho obrněného vozu. Motor byl vzadu, a tak obrátil transmisní pás ventilace. Teplo uvolňované motorem nyní vstupovalo do vnitřku věže.

Nebe bylo šedé, země bílá, obzor zmizel. Postupovali jsme prostorem bez hranic, bez obzoru, mrazivým, nepřátelským, nelidským.

Jednou ráno nám rádio oznámilo vstup Spojených států do války. Stěží jsme chápali, co to znamená. O jednoho nepřítele víc nebo míň, co nám to udělá? Malá hádankovitá fráze, kterou si muži opakovali, nám nešla z hlavy: „Kinder, genießt den Krieg, der Friede wird fürchterlich." (Děti, užijte si válku, mír bude strašný.)

Venku byl čím dál větší mráz. Kolem měsíce bylo stále kolo, a staří ruští sedláci si dýchali do dlaní a odříkávali: „cholodno, cholodno". Válka samotná ochladla. Stáhla se do vesnic, do domů, kde se dal rozdělat oheň. Bili jsme se o vesnice, věděli jsme dobře, že mimo ně je přežití nemožné. Naše vozidla byla v hrozném stavu, motory mlely z posledního. Museli jsme je zprovozňovat tím, že jsme pod motorovou skříní rozdělali oheň pomocí benzínu. Ale při minus třiceti stupních odmítala nejlepší Kruppova ocel a nejlepší baterie Bosch spolupráci. Na konci jsme disponovali čtyřmi tanky v celé divizi natřenými nabílo, které jsme hýčkali jako děcka.

Stali se z nás pěšáci, oblečeni jsme byli jako bandité do všeho, co bylo po ruce. Všechno, co dokázalo udržet teplo, se hodilo. Někteří z našich vojáků začínali okrádat mrtvoly Rusů o plstěné boty a pláště. Zpočátku jsme jim to zakazovali, ale nakonec nám nezbylo, než přimhouřit oči. Bylo třeba přežít, přežít! Ztratit vesnici znamenalo s největší pravděpodobností bezodkladnou smrt ve sněhu. Bylo tedy třeba dobývat je za každou cenu. Pouliční boje o každý dům byly urputné

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

a nelítostné. „Ty nebo já, jeden z nás musí chcípnout!“ Zranění neměli mnoho šancí, že se z toho dostanou.

Christians, můj starý přítel z ročníku, byl sražen dávkou vedle mě. Byla noc, ale hořící domy dávaly dost světla na to, aby se dalo mířit. Rusové byli na jedné straně ulice, my na druhé. Bojovali jsme granáty a pistolemi. Slyšel jsem Christiansův křik. Kulky mi trhaly plášť. Instinktivně jsem skočil do nejbližšího úkrytu, zanechávaje Christianse s dvěma kulkami na namrzlé cestě. Naši muži zmateně ustupovali. Vzduch rozervalo pronikavé „hurá“ ruských útočníků a praskot plamenů. „Bando sviní, přece mě tu nenecháte zdechnout!“ řval za mnou Christians.

Jeden z tahačů, který přepravoval náš poslední Pak, projížděl kolem. Popadli jsme Christianse a hodili jsme ho do vozu.

Přišly Vánoce, potom Nový rok. „Tichá noc, svatá noc“ nás zastihla před improvizovaným vánočním stromkem. Naše roty měly po dvaceti nebo pětadvaceti mužích. Většina ztrát šla na účet mrazu, nikoli Rusů. Naučili jsme se rozeznávat omrzliny prvního a druhého stupně. Teď už jsme věděli, že je důležité si třít ruce i tvář sněhem, pokud zbělí. Jediný delší pochod ve sněhu, a nohy byly v tahu. Boty už se nedaly sundat, musely se rozříznout. Naši mrtví se měnili ve ztuhlé sochy. Pokud se nám podařilo znovu vyzískat vesnici, kterou jsme před několika dny ztratili, nacházeli jsme vždy nejméně jednoho nebo i více našich mrtvých kamarádů s nohama uříznutýma u kolen. Rusové potřebovali kožené boty. Mrtvé nebylo možné pohřbívat. Spokojovali jsme se s tím, že jsme je zakryli sněhem.

Jednoho dne mne v sněhovém zákopu potkal Ohlen.

„Máte nějaké zprávy o vašem bratru Erbovi?“ zeptal se mě.

„Nové zprávy nemám,“ odpověděl jsem. Jeho poslední dopis byl z poloviny prosince z Afriky. Psal mi, že letecké souboje s Angličany nad pouští jsou stále těžší, blahopřál mi k Železnému kříži a dodal, že se musím při těžkých bojích vnitřně posilovat vzpomínkou na léta mládí.

„Byl zraněn a myslím, že to není zrovna dobré.“

Pochopil jsem, že je mrtev.

V bunkru mi moji muži stiskli ruku. Měli puštěné rádio, které oznámilo hrdinskou smrt stíhacího pilota Erba von Kagenecka. Erbo, enfant terrible naší rodiny, ztřeštěnec, blázen, hrdina! Připadalo mi divné, že rádio „Velkoněmecké říše“ šíří zprávu o jeho smrti na všechny strany. Byl sestřelen se svým Messerschmittem 109 nad Tobrukem v Libyi den před Štědrým dnem. Podařilo se mu nouzově přistát. Vyvázl s těžkými zraněními na břiše a na nohách a dokázal se doplazit až k italským pozicím. Lékaři maršála Kesselringa jej okamžitě operovali. Byl transportován nejdříve do Athén, pak do Neapole. Nebylo však možné jej zachránit. Fosfor z jedné svítící střely Spitfiru, která ho zasáhla do ledvin, mu otrávil organismus. Zemřel 12. ledna.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Luftwaffe vzdala grandiózní posmrtné pocty letci, který dosáhl dvaasedmdesáti vzdušných vítězství. Dvě roty – jedna německá a jedna italská – mu vzdávaly čest. Německý konzul a několik generálů přišli pozdravit ostatky na „campo santo" v Neapoli. Matka přijela z Blumenscheidtu speciálním vlakem, jeden z generálů Luftwaffe ji doprovázel. Hitler a Göring telegrafovali své kondolence.

Na zpáteční cestě se má matka zastavila v Římě, aby pozdravila manželku našeho velvyslance u Svaté stolice, která byla jednou z jejích starých přítelkyň, madam von Bergen. Ta jí zařídila audienci u Pia XII. Předtím, než ji tam odvezla, řekla:

„Rio, mám pro tebe něco velice vážného, co bys měla vědět. Další tvůj syn – Franz-Joseph – byl zabit 27. prosince před Moskvou."

Papež ji u sebe pozdržel půl hodiny.

Platila. Všichni museli platit, to bylo jasné. Národ se nemohl beztrestně svěřit do rukou jediného člověka a navíc mýtomana. Bylo ještě možné změnit chod věcí? Nezbývalo nic jiného než vtáhnout ramena a očekávat další ránu?

Franz-Joseph byl raněn do hlavy za stejných okolností jako Christians, obvázal se, a protože byl posledním důstojníkem praporu, musel zůstat se svými muži. Znovu vyrazil do boje, a v boji muže proti muži se sibiřskými pěšáky byl zasažen podruhé, tentokrát přímo do čela. Dvěma mužům se podařilo jej odtáhnout do zápolí do malé improvizované nemocnice. Zemřel v náručí kněze mumlajíc jméno své matky. Franz-Joseph patřil k velmi malé skupině německých vojáků, která dosáhla předměstí Moskvy. Jednou našel v kabině staré tramvaje dávno prošlé lístky na Rudé náměstí.

Velikonoce jsme slavili na sněhu. Na kraslice nám padal sníh. Jaro nabylo vrcholu až v polovině května: doslova explodovalo s prudkostí, která je charakteristická pro změny ročních období v Rusku. Přes noc se objevily květiny. Sníh se změnil v potoky, které nebezpečně rozvodnily řeku Čigry, na jejíž břehy jsme se nakonec stáhli. Slunce rozmrazilo mrtvoly ruských vojáků, kteří leželi někdy i po stovkách před opevněnými pozicemi, které jsme si do března zbudovali.

Kosili jsme celé vlny útočníků našimi automatickými kanóny a těžkými kulomety. Naše zbraně zas dobře fungovaly, protože jsme je za dočasného zastavení bojů chránili před mrazem. Sami sebe jsme se ptali, jak ještě dlouho budou trvat neustálé útoky hord, které se na nás s řevem valily bok po boku a které sbíraly zbraně svých padlých a zastavovaly se pouhých pět nebo deset metrů od našich linií. Dokonce ani takový národ jako ten ruský nemohl věčně snášet tak těžké ztráty.

Hitler přesto vyjádřil uznání vojákům, kteří své pozice udrželi. Udělil nám novou medaili „Zimní vyznamenání". Pohrdavě jsme ho překřtili na „Gefrierfleisch-Orden", „medaili zmrzlého masa", a přišli jsme na realistický výklad černé, bílé a červené barvy na úzké pásce, kterou nám upevnili na klopu: tenká černá nitka

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

uprostřed jsme byli my, bílá okolo, to byl sníh, a červená kolem dokola Rusové.

Válka nabrala znovu dech. Mluvilo se o nové velké ofenzívě, která nás měla přivést daleko na východ až k Volze, na Kavkaz a do Stalingradu. Proč ne až na Ural? říkali jsme si.

Přece však ti z nás, kteří začínali pochybovat o naší převaze, mohli být v současnosti uklidněni. Naše výzbroj byla zcela obnovena: tanků a obrněných vozidel jsme měli stejně jako na začátku bojů. Z Německa přicházeli zcela čerství rekruti. Naše výzbroj byla dokonce vylepšena: kanóny ráže 50 a 75 byly vybaveny dlouhými hlavněmi, které jim umožňovaly vzdorovat jako rovný rovnému obávanému T 34. A nyní jsme disponovali alespoň jedním Pakem ráže 75.

Vysmívali jsme se zvysoka zásilce, která v tom přílivu nemohla přijít nepozorována: obrovské bedny plné kožešinových plášťů černých, šedých a hnědých. Některé byly skutečně cenné. Byl to výsledek sbírky, kterou Goebbels, ministr propagandy, nařídil ve všech německých městech „na pomoc našim vojákům na východní frontě". Teď už jsme ji nepotřebovali.

Gorn, nový velitel praporu, nositel „Rytířského kříže" a jedna z nejznámějších tvrdých nátur divize, mě udělal svým pobočníkem. Udělil mi – ó Bože! – zvláštní čtrnáctidenní dovolenou. Na letišti v Kursku jsem se setkal s letci, kteří znali Erba. Byli šťastni, že mohou vzít jednoho z jeho bratrů v Junkersu 52 až do Lembergu šestnáct set kilometrů na západ. V Lembergu jsem viděl poprvé po dvanácti měsících Německo: první jeho představitelkou byla zdravotní sestra, která mě nechala projít výpary DDT. Byl jsem rázem oslepen.

Deset dní u mých rodičů uteklo jako sen. Rozdělil jsem je mezi procházky v lese, dlouhé lovy na srnce, návštěvy v Lieseru a rozhovory s rodiči, kde jsme se zdaleka vyhýbali tématům o válce. Poslední dva dny svobody jsem strávil v Gisině náručí. Užasla, když jsem před ní stanul v její kanceláři, kde pracovala jako „Kriegsdienstmädchen", pomocná válečná síla.

Další Junkers mě dopravil zpátky „domů", což teď už pro mě byla společnost mužů, kterou bych jen těžko dokázal opustit. Christians se vrátil a dostal zpátky svůj oddíl u Paku. Mladí důstojníci nahradili ty, kteří byli zabiti.

28. června 1942, 00:30. Začátek druhého velkého postupu je stanoven na 02:15. Byl to ten nejžhavější červenec v mém životě.

Pahorek. Je noc, ale nebe na východě se už pomalu barví. Přede mnou rozlehlá pláň okolo Timu. Odsud na Don, náš první cíl, je to 220 kilometrů stepí protínaných úzkými vodními toky a „balkami", hlubokými průrvami, vytvořenými během staletí tajícím sněhem. Stojím na věži jednoho obrněného transportéru a pozoruji východ slunce. Čas od času zvednu veliký dalekohled se zvětšením deset, abych se podíval na druhý břeh Timu, kde se Rusové od konce zimy zakopali. Hodina mine, vracím se do věže a začínám psát dopis Gisi. Druhý své matce. Člověk nikdy neví. Jsme divize stojící na severu, nejvíce vlevo z celé ohromné 6. armády gene-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

rálplukovníka Pauluse zformované zcela nedávno. Je to sbor o síle 450 000 mužů a 2000 tanků.

Druhým cílem je Stalingrad, Stalinovo město, druhé hlavní město Ruska. Ale naše 9. obrněná je pověřena ochranou levého boku armády proti eventuálním vpádům Rusů do našeho týlu. Náš letecký hloubkový průzkum odhalil velké soustředění tanků v lesích na východě na sever od Voroněže. Je třeba počítat s T 34.

Z rozjímání mě vytrhla hrozná rána. Vyskočil jsem na střechu vozidla a zvedl jsem k očím dalekohled. Venku už byl téměř den. To, co jsem uviděl, mi vzalo dech. Kam až oko dohlédlo obzor vzplanul. Nad ruskými pozicemi, které zmizely pod závojem černého a rudého dýmu, byl vzduch tak horký, že bylo vidět, jak se tetelí, jako kdybyste hodili kámen do rybníka. Kvílení granátů, které mi svištěly nad hlavou, bylo ještě silnější, než hluk jejich výbuchů na zemi. Čas od času jsem rozeznal v tom pekle ďábelský řev našich „Nebelwerferů" – nových raketometů, které vypálily během několika sekund 36 raket ráže 380 k nepřátelským zákopům. Bombardování trvalo už dvacet minut, když nám nad hlavami přeletěly bombardéry a Stuky. Viděli jsme, jak se střemhlav vrhají zdálky na neviditelné cíle, jak se vracejí pro doplnění pohonných látek a znovu se vrhají na svou kořist. Může být v té výhni ještě nějaký živý tvor?

Dělostřelectvo a ženisti už se dostali na druhý břeh za hřmění našich salv. Následovali jsme je v závěsu. Naše vozidla sebou házela v dírách po granátech. Ruské zákopy nejsou už ničím jiným než lehkými terénními nerovnostmi v této měsíční krajině. Žádné mrtvoly. Byl to zase další výstřel do prázdna? Že by „Ivanové" věděli o našem chystaném útoku?

Dny, které následovaly, nás v tomto dojmu jen utvrdily. Ve vesnicích jsme naráželi jen zřídka na slabý odpor. Naopak letecká aktivita byla nezvyklá. Rusové měli spoustu nových nejmodernějších letadel, z nichž některé americké modely již neměly nic společného s těmi starými krámy z léta 1941.

Slízli jsme takové bombardování, jaké jsme ještě nepamatovali. V noci jsme prakticky nezamhouřili oko. Abychom si byli jisti, že nás to do rána nerozmlátí na kaši, spali jsme pod tanky. Ale kde byly ruské tanky? Zkoumali jsme balky, malé lesíky ztracené v nedozírné stepi, okraje vesnic, které mizely v záplavě uschlého plevele. Postupovali jsme nejistě vpřed s flakem ráže 88 připraveným k palbě těsně za velitelským obrněným vozidlem. Měli jsme vpředu obrněnou hlídku, jejíž stopy po kolech obrněného transportéru se ztrácely v nekonečném Rollbahnu.

Jednoho krásného rána se svobodník Gustl Benz, který velel hlídce, přiřítil na svém transportéru jako velká voda, a už zdálky mával rukama.

„Herr Major, T 34! Za mnou! Je jich nejmíň osmdesát!"

Gorn nebyl člověk, který by ztratil hlavu.

„Osmaosmdesátka vlevo na pahorek naproti! Rota tanků napravo na druhý

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

pahorek! První rota kulometníků rozptýlit po obou stranách cesty! Pak zůstane tady vedle mě!"

Ale nestihli jsme se ani podle jeho rozkazu rozvinout, když T 34 dorazily k nám. Doslova se do našich tanků i mužů opřely stejně jako do naší krásné osmaosmdesátky, která ihned schytala přímý zásah ráže 76. Viděl jsem létat kusy lidského masa. Ohromen jsem se díval na T 34, který pronásledoval jako králíka jeden z našich Panzers III do kukuřičného pole. Shrbený jako stařec před granáty jsem sledoval další T 34, který zastavil jeden z našich tanků a zapálil ho. Viděl jsem muže proměněného v živou pochodeň válet se v prachu. Viděl jsem jeden z našich Paků prasknout jako dětskou hračku pod pětačtyřiceti tunami dalšího T 34, který ho prostě přejel. Slyšel jsem poslední chroptění poručíka Hundta, kterému střepina granátu rozervala hrdlo.

Byli jsme překvapeni a museli jsme se bít, jak nejlépe jsme dovedli. Za hodinu se Rusové stáhli stejně záhadně jako se objevili, zanechávajíce po sobě několik dýmajících vraků. Naše ztráty však byly daleko těžší. Kapitán Huebner, velitel roty kulometníků plakal jako dítě, když podával majoru Gornovi hlášení. Jeho rota, s kterou přešel před několika týdny Tim, už neměla víc než čtyřicet mužů. Všichni jeho důstojníci již byli zabiti.

Během následujících týdnů byly tyto srážky na denním pořádku. Bojovali jsme bez přestání, útoky přicházely zleva, zprava, zepředu i zezadu. Podobali jsme se účastníkům křížových výprav napadaným Alláhovými bojovníky. Už jsme nerozlišovali mezi dnem a nocí. Jak nám mela dopřála oddechu, usínali jsme jako zabití. Kde jsou hranice lidských schopností? Mysleli jsme si, že podlehneme bahnu, potom sněhu. Nyní jsme se ptali, jak dlouho ještě můžeme bojovat tímto způsobem beze spánku a bez jídla. Christians byl znovu zraněn. Willy, můj řidič, byl zabit. Auflitsch byl roztrhán výbuchem šestasedmdesátky. Šest velitelů praporu bylo zabito, velící generál divize těžce zraněn. Luftwaffe nám na pomoc nepřicházela, měla naléhavější úkoly na jihu, na Donu před Stalingradem. Přesto bylo třeba se udržet. Na udržení našich pozic závisel úspěch našich kamarádů na jihu.

Večer 25. července přišla i na mě řada s placením. Dosáhli jsme vesnice nedaleko břehu Donu na sever od Voroněže, která byla dobyta o dva dny dříve sousední divizí. Vesnice se jmenovala Bolšoje-Verejka. Zase jsme jednou vyhnali Rusy a usídlili jsme se v očekávání v zemljankách, které po nich zůstaly. Gorn mne požádal, abych se šel podívat na okolní kopce, jestli naše ostatní roty přicházejí za námi. Když jsem se vracel k velitelskému stanovišti, náhle jsem spatřil šik osmi tanků T 34 na kopci před sebou. Zjevně se připravovaly k útoku na nás. Gorn už je uviděl také.

„Nemůžeme udělat nic, pokud skutečně zaútočí," řekl mi, „potřebovali bychom Stuky. Jděte, Kagenecku, a pošlete zprávu rádiem na divizi. Snad tam pro nás nějaké budou mít."

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Vytáhl jsem zápisník rádiových zpráv a začal jsem psát.

„Od K 59 9. obrněné – žádáme naléhavě podporu Stuk na jižní okraj Bolšoje-Verej ..."

Zbytek zprávy nebyl nikdy dopsán. Granát ráže 76, vystřelený prvním T 34 na kopci, vybuchl na okraji jámy, v které jsme byli schovaní. Gorn a jeden ze svobodníků nebyli zasaženi, ale já jsem dostal „salát" naplno. Střepina prošla pod mým pravým uchem, roztříštila mi čelist a vyrvala na pravé straně zuby. Jako boxer zasažený K. O. jsem sklouzl na dno jámy v bezvědomí, ztráceje krev, jak se říká „v hojném množství". Gorn, který válku přežil, mi pokračování vyprávěl o dvacet let později v Mnichově.

Dostal se z jámy a vykročil přímo k ruským tankům, aby se pokusil přesvědčit je na chvíli, že střílejí na své vlastní lidi. Rusové vskutku zastavili palbu. Během té doby mě dva muži zvedli a hodili do sajdkáry.

Nepatřil jsem nějaký čas tak docela mezi živé. Houpal jsem se klidně a zlehka na klidném moři bezvědomí a pohyboval se mezi životem a smrtí. Mnoho těch mrtvých ubožáků padlých za války „hrůznou smrtí", (nebyl na mě hezký pohled, řekl mi později Gorn) muselo skončit také tak, bez bolesti a bez žalu.

Ale smrt mě ještě nechtěla. O šestatřicet hodin později jsem znovu nabyl vědomí. Ležel jsem pod stanem na hromadě slámy, ztracený v nedozírném Rusku, kterému jsem už v bezvědomí dával sbohem. Hlavu jsem měl pokrytou turbanem obvazů. Úporná bolest, kterou jsem ani nedokázal lokalizova, mě svírala.

Pro mě ruské tažení skončilo.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

8
Pochod k jistému konci

Dva roky téměř na den přesně uplynuly ode dne, kdy v Bolšoj-Verejce ruský tankista udělal tečku za mými válečnými nájezdy na jeho zemi. Lékaři ve třech nemocnicích se devět měsíců snažili dát moji čelist do pořádku a zalátat obrovskou díru pod pravým uchem. A také naučit mě používat aspoň těch zubů, které mi zůstaly, abych spolkl hořké sousto válečného chleba. Bylo to devět měsíců zarmucující nečinnosti, která byla pro mladého člověka dosud zvyklého na rušný život nesnesitelná. Putoval jsem po celé Říši: z Lublina v Polsku, kde se horlivě třináctkrát snažili spravit mou rozbitou tlamu, do Met ve Francii, kde jsem se poprvé dokázal usmát na krásnou Lotrinčanku na ulici (ale nebyl na mě asi hezký pohled). Nakonec jsem se dostal do lázní Ems na Lahnu, odkud pocházela slavná Bismarckova depeše.

Tam jsem se dozvěděl o smutném konci naší 6. armády v ruinách Stalingradu. Měl jsem mnoho času na přemýšlení. Úzký svět bojovníka se náhle surově otevřel realitě. Světu, který se velice změnil od doby, kdy jsem vyrazil dobývat Rusko. Německo už nemohlo vyhrát válku, to bylo zřejmé. Pokoušel jsem se odhadnout jak ještě dlouho může trvat tato noční můra a jak se národ osvobodí od režimu. Goebbels ve Sportovním paláci v Berlíně vyhlásil totální válku za ovací příležitostných roztleskávačů. Běda! Totální válku jsme neprovozovali my, ale Spojenci. Jejich bombardéry drtily naše města jedno za druhým. Na východě se naše armády ve zmatku valily zpět k hranicím Říše. Všechen jejich heroismus nezmohl nic proti stále narůstající převaze Rusů, rozvášněných a opájených jejich vítězstvími. Clemens dostal nejdříve Rytířský kříž, potom dubové ratolesti. Velel tankovému praporu vyzbrojenému „Tigry", nejmocnější obrněnou zbraní, která vyšla z našich továren. Byl pětkrát zraněn, v těle měl nejméně tolik kovu jako měl vyznamenání. V Africe už Američané a Angličané skoncovali s Rommelovými vojáky. Ve Francii se spojenecké armády snažily zničit před Paříží poslední bašty německé armády.

Jakmile jsem se uzdravil, byl jsem propuštěn ve Vídni do zálohy. Nepočítal jsem s tím, že zůstanu v tomto šťastném městě, kde moji rodiče tak dlouho žili (v salónech, které jsem čas od času navštěvoval, bylo stále možno slyšet jejich jméno), příliš dlouho. Chtěl jsem se připojit, jakmile to bude možné, k mým kamarádům, kteří opět bojovali na Dněpru jako v létě 1941. Ale jakási zřejmě výše postavená dobrá duše v Berlíně podlehla diskrétnímu naléhání, které bezpochyby podnikla moje matka, a zabránila mi v cestě na frontu. Ke svému údivu jsem se jednoho dne ocitl v tankistické škole jako instruktor důstojníků-aspirantů.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Život vojenský, život tulácký: východní Pomořansko jako první štace, pak Drážďany se svými dosud nepoškozenými skvosty, a konečně Vyškov kousek od Brna. Vyškolil jsem tři aspiřantské kursy. V té době už produkovali poručíky stejně jako tanky na běžícím pásu. Bylo jich třeba stále víc. „Ganz egal, wo wir verheizt werden" – „Nezáleží na tom, kde nás spálí", zněla jedna z četných průpovídek, které kolovaly kantýnou. Oheň byl všude, ale dřevo začínalo scházet. Morálka byla ještě železná, ale víra se vytrácela. Bojovali jsme, protože to bylo třeba pro Německo. A stále méně jsme tomu věřili.

20. červenec 1944 začal stejně jako předcházejících 720 dní, které mě dělily od doby, kdy jsem naposledy ucítil střelný prach. Budíček v sedm hodin, výuka od osmi do dvanácti, oběd, výuka od čtrnácti do sedmnácti hodin. Rutina. Nové tanky, nové Paky, nové pušky, přístroj, díky kterému se dal řídit tank a střílet kanónem potmě. Němečtí inženýři v podzemních továrnách měli stále ještě nápady. Právě jsem předváděl plynovou masku (jednu z pomůcek, kterou jsme nikdy během této války nepotřebovali) svým žákům, když jeden z důstojníků přiběhl, sotva popadaje dech.

„Slyšel jsem, že bomba nebo něco takového vybuchlo před hodinou ve Vůdcově stanu ve Východním Prusku!"

Bylo 16 hodin. Ohromeně jsme na něj hleděli. Potom se rozproudily komentáře.

„To je nehoda."

„Ne, to jsou Angličani, podařil se jim nálet na Vůdcův hlavní stan."

„A co když je to Ivanovo dalekonosné dělostřelectvo? Buď jak buď nejsou už odtamtud daleko."

Jen jediný se odvážil potichu pronést hypotézu o atentátu, ale okamžitě se mu dostalo vyplísnění od všech ostatních.

„Atentát? A kdo by ho spáchal? Jsi blázen! Věříš na duchy! V německé armádě se nikdy žádný atentát proti nejvyššímu veliteli nestal."

Byli jsme o tom přesvědčeni.

Bylo po výuce. Poslali jsme aspiranty zpátky na ubikace a spěchali do kantýny, kde byl už kolem rádia chumel důstojníků. Rádio Berlín vysílalo vojenskou hudbu. Zprávy, které byly vysílány každou půlhodinu, se o této příhodě nezmiňovaly. Diskuse se stávaly živějšími. Nebyla to povídačka? Ne, několik důstojníků slyšelo rádio v 15.30. Mluvilo se v něm o výbuchu ve Vůdcově hlavním stanu, ale nic víc.

17 hodin pozor! Byl vyhlášen plán „Walkýra". Byl to plán předvídaný už dlouho. Měl uvést všechny rezervy Říše, tzn. kolem milionu mužů, do stavu pohotovosti pro případ napadení vnitřním nepřítelem.

Za školu jsem to byl já, kdo měl za úkol uvést všechno do chodu. Začal jsem tedy sestavovat obrněnou jednotku složenou z tanků a obrněných transportérů a samohybných děl, a připravoval jsem se na výjezd z tábora.

Ještě se mi nepodařilo dokončit přípravy, když mi četař doručil pověřovací

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

rozkaz. Měl jsem se odebrat do Brna a neutralizovat velitelské stanoviště nacistické strany, zajistit místo Kreisleitera (místního stranického vůdce), a očekávat další rozkazy! Musel to být omyl!

Ne, nebyl to omyl. Telefonát do kanceláře velitele školy mi to potvrdil. Ale ještě jsem se nemusel vydat na cestu. Zdálo se, že všech se zmocnil zmatek. V Berlíně, v Bendlerstrasse, v sídle vrchního velitelství Wehrmachtu a velitelství záložní armády nikdo dost dobře nevěděl, jaká je situace.

Diskutoval jsem potichu s jedním z aspirantů, hrabětem Welczecem (ve své době šéfem protokolu přiděleným do Bonnu). Jeho otec býval velvyslancem v Paříži a Madridu a udržoval dobré vztahy s vysokými politickými a diplomatickými úředníky v Berlíně. Welczec byl pesimista. Bál se, že to byl puč, a to naprosto nezdařený kvůli tomu, že byl proveden příliš brzy.

Kolem 17.30 byl poplach odvolán, pak znovu vyhlášen. Byli jsme požádáni, abychom se shromáždili v kantýně a vyslechli rádiovou zprávu.

„Ministr Goebbels vydá v nejbližší době v Berlíně komuniké," řekl hlasatel.

Už se o tom nedalo pochybovat: něco velmi vážného se muselo stát. Kuriózní bylo, že mnoho lidí věřilo, že se vzbouřili SS. Některé z rozkazů z Bendlerstrasse, doručené odpoledne, se zmiňovaly o velkých kasárnách SS v Lichterfelde na jihozápadě Berlína. Jsou snad už v Berlíně pouliční boje? SS proti Wehrmachtu? To byla hypotéza, kterou nešlo během posledních let zcela vyloučit. Ale nikdo se o tom neodvážil mluvit nahlas. Už jsme si nemohli být zcela jisti kamarády.

Dlouhá válka, zhoršování situace na frontách, stále přísnější dohled ve všech oblastech, prováděný policií a stranou, způsobovaly rozvrstvení v důstojnickém sboru. Byli zde „stoprocentní", „stopadesátiprocentní", „vlažní" a „proti". Wehrmacht už nebyl baštou svobodného vyjadřování. Ve zprávách, které jsme sepisovali na konci každého kursu, jsme museli výslovně poznamenat „nacionálně-socialistický postoj aspiranta". Vždycky jsme užívali neškodnou formulku, ale nebylo možné tuto rubriku zcela vypustit.

„Aspirant X projevuje pozitivní postoj k nacionálně-socialistickému hnutí a zaručuje tak věrnost ve všech zkouškách vůdči Vůdci a Velkému Německu."

Ještě před rokem by to bylo něco nemyslitelného!

Konečně se ozval hlas hlasatele. Žádný z nás nebyl překvapen tím, co slyšel.

„Dnes v poledne byl spáchán v generálním štábu ve Východním Prusku atentát na osobu Vůdce, vrchního velitele Wehrmachtu. Atentát se nezdařil. Vůdce vyvázl nezraněn. Policejní vyšetřování teprve probíhají."

O osobách, které „spáchaly" atentát, se nevědělo nic. Hodiny plynuly. Padla noc. Z Berlína přicházely velice protichůdné zprávy:

„Goebbelsova zpráva lhala. Hitler je mrtev. Generálplukovník Beck vzal osud Německa do svých rukou. Polní maršál von Witzleben byl jmenován vrchním velitelem Wehrmachtu."

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Ale tyto novinky byly známy jenom v úzkém kroužku kolem plukovníka Rittera, velitele školy. Většina důstojníků je ignorovala.

Seděli jsme kolem stolku v kantýně, a zatímco jsme diskutovali, kouřili jsme cigaretu za cigaretou. Kolem půlnoci nám přinesli hrachovou polévku. Všichni jsme měli hlad. Už dvanáct hodin jsme nevzali do úst. Náhle přišel plukovník Ritter. Byl to malý, ramenatý chlapík s „jezdeckýma nohama", vybočenýma do „o". Byl vážný. Vyskočili jsme do pozoru. Bylo by slyšet spadnout špendlík.

„Pánové, musím vám oznámit nejvážnější zprávu, jakou kdy musel německý důstojník v historii naší armády sdělit svým podřízeným. Právě jsem dostal z Berlína potvrzení, že někteří generálové použili proti Vůdci bombu a pokusili se obrátit armádu proti svému vrchnímu veliteli. Od tohoto okamžiku rozkazy následujících osob nejsou platné..."

Zvedl list papíru a začal číst:

„...Olbricht, Witzleben, Fellgiebel, Hoepner, Beck, Stauffenberg..."

Každé jméno na nás dopadlo jako rána palicí. Byla to jména známá všem. Jména generálů a maršálů těšících se velké popularitě, často vyznamenávaných, miláčků národa jako Hoepner, velitel obrněné armády v Rusku 1941, nebo Witzleben, jeden z vítězů roku 1940.

„Reichsführer SS Heinrich Himmler převzal velení záložní armády..."

Byli jsme velmi sklíčeni. I ti z nás, kteří neschvalovali režim, odmítali tento akt zrady v boji v okamžiku, kdy milióny německých vojáků bojovaly na smrt, aby zastavily rudou záplavu, která už se drala do země. V každém případě se dalo říci, že atentát byl zjevně velmi špatně připraven a že pučisté v Berlíně snad úplně ztratili logiku. Mezi jmény, která plukovník vyjmenoval, bylo jedno, které mě zasáhlo velmi citelně: Stauffenberg. Byl to opravdu ten Stauffenberg, kterého jsem kdysi znal v Bambergu?

Okolo jedné hodiny bylo oznámeno, že Vůdce osobně promluví. V tom okamžiku už byli někteří důstojníci v Bendlerstrasse potrestáni, jako Stauffenberg a Olbricht, zastřelení na jednom z berlínských nadvoří, nebo uvězněni. Represe začínaly. A neskončily, dokud ruiny Berlína neobsadili Rusové. Hitlerův hlas byl chraptivý a hlubší než obvykle. Mluvil pomalu a v jeho slovech byla cítit hluboká nenávist, kterou cítil k těm, kteří ho chtěli zabít.

„...Zbabělí a mocichtiví důstojníci, malá bídná klika, která nemá nic společného s německým národem, se pokusila vztáhnout na mě ruku. Ale Prozřetelnost mne opět ušetřila. Vidím v tom znamení pro své poslání, které mi bylo svěřeno: zachránit Německo..."

To byla poslední událost tohoto zdrcujícího dne.

Nazítří už bylo všude znát pevnou ruku šéfa vnitřní armády, všemocného šéfa SS Himmlera. Navrhl Vůdci zavést hitlerovský pozdrav v armádě namísto konvenčního vojenského pozdravu. Mělo to být znamení absolutní věrnosti a semknu-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

tosti všech vojáků kolem jejich velitele. Přirozeně, že Hitler přijal. Museli jsme napříště jako ta lůza od SA a od SS zdvihat pravou ruku při pozdravu nadřízeného, nebo při opětování pozdravu svého podřízeného. Bylo to nesnesitelné. Mnoho z nás pokračovalo ve stejných pozdravech jako dříve. Byli rychle udáni a plukovník, starý voják císařské armády, si je pozval, aby je přátelsky požádal o podrobení se novému řádu.

Mezi spiklenci bylo mnoho aristokratů, jejichž jména již byla známa. Ley, šéf pracovní fronty, pronesl v Kolíně proslov. Byl jako vždy pod vlivem alkoholu. Prohlásil, že lituje, „že ve třiatřicátém nepodříznul ta prasata s modrou krví". Plukovník mě upozornil, abych se zdržel jakýchkoliv provokací vůči důstojníkům oddaným režimu, kteří byli všeobecně známí.

„Musíte to spolknout, musíte, příteli," řekl mi.

Jednoho dne na střelnici do mě jeden z kapitánů ironicky rýpl: „Tak co, prasátko s modrou krví, kdy bude porážka?"

Neodpověděl jsem, věděl jsem dobře, ke kterému táboru patří. A rozdělení se stávalo hlubším a stále zřetelnějším. Už se nedalo nikomu věřit. Existovali důstojníci vyloženě určení k dohledu nad politickými postoji svých kamarádů. Říkalo se jim nationalsozialistische Führungsoffiziere (N.S.F.O.). Byli to v podstatě komisaři, politruci jako v Rudé armádě. Zašlo se skutečně příliš daleko.

Na konci srpna jsem náhle dostal příkaz dostavit se do Berlína do oddělení „organizace" pozemní armády, které mělo sídlo v Zossenu, v táboře v lesíku na jihu velkoměsta. Do Berlína jsem přijel v noci. Sotva jsem vyšel z nádraží, ozvaly se sirény. Ještě nikdy jsem nezažil bombardování a neviděl jsem Berlín od šťastných let válečné školy. Byl k nepoznání, okolí stanice Zoo, kde jsem hledal úkryt, se stalo měsíční krajinou. To bylo kdysi centrum nočního života. Navzdory temnotě jsem všude kolem sebe tušil trosky, po kterých přejížděly zářivé paže reflektorů flaku namířeného k nebi.

Konečně jsen našel úkryt, obyčejný podchod metra, který byl na dvou koncích zazděný. Nad mojí hlavou létala a hučela neuvěřitelně nízko letadla. Flak zuřivě střílel a začaly padat bomby. Těsně vedle nás se zřítil s příšerným rachotem dům. Byl jsem jako utopen v lidském moři. Lidé řvali. Nebyli to Berlíňané, kteří byli už dávno na tuto muziku zvyklí. Byli to cestující stejně jako já, kteří projížděli Berlínem na frontu nebo do pracovního tabora. Byl jsem ochromen strachem:

„Můj Bože, dej, ať odsud vyjdu."

Bylo to mnohem horší než mých třináct měsíců v Rusku. Ženy se vysokým hlasem modlily. Neviděl jsem je, jen jsem slyšel slova „Otčenáše".

Podél zdi jsem se vydal na nekonečný pochod vybombardovaným městem po kolejích rychlodráhy v mlčenlivém davu lidí, kteří stejně jako já spěchali opustit město. Za mnou se odehrávalo působivé divadlo. Celé centrum Berlína hořelo. Nebe bylo rudé a před tou stěnou z plamenů a kouře se rýsovaly zvonice a městské

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

věže, které ještě zůstaly stát. Teď jsem o nich příliš nerozjímal, byl jsem prostě šťastný, že jsem z toho vyvázl. Rozsah zkázy byl příliš velký. Byla nepředstavitelná, neskutečná. Člověk by se tomu skoro začal smát. Kde končila realita a kde začínala noční můra? Lidé kolem mě kašlali na to, že Berlín hoří. Stejně už se nevrátí. Mysleli jen na to, aby mezi nimi a tou Sodomou, kterou už nechtěli nikdy vidět, byla co nejdelší vzdálenost. Berlín, Německo, Vůdce, rudí – co to pro ně všechno znamenalo? Hlavně bylo třeba zachránit kůži. O to ostatní se budou starat později.

V Zossenu byli ještě všichni pod dojmem atentátu. I zde bylo mnoho spiklenců. Jeden generál a čtyři vyšší důstojníci byli před několika dny uvězněni. Jeden důstojník, který mě prováděl táborem, mi ukázal místo, kde si generál Wagner, šéf sekce, prohnal hlavu kulí před protileteckým krytem.

„To byl zbabělec, co?" vystřelil na prázdno.

Upřeně jsem ho pozoroval. Byl velmi mladý, nemohl být v důstojnické hodnosti déle než od roku 1943, měl velmi málo vyznamenání. Byl to ten typ mladého fanatického důstojníka, formovaného v Hitlerjugend, který ještě nepoznal frontu.

„Ano, pravděpodobně byl zbabělec," odpověděl jsem.

„Věděl, co ho čeká, nemyslíte?"

„Ale ano, musel to vědět. Stačí číst v poslední době noviny."

Šli jsme dlouhou chodbou v budově štábu. Na dveřích byly upevněny destičky ze jmény a hodnostmi. Četl jsem jméno generála Stiffa, který byl oběšen jako jeden z prvních s Witzlebenem, von Hasem, velitelem Berlína, a Hoepnerem. Ještě nebyly ani jejich jmenovky sundány ze dveří. Můj průvodce zaznamenal můj pohled.

„Víte, seběhlo se to tak rychle! A potom – máme důležitější věci na starosti."

Sekce organizace měla zaopatřovat frontu materiálem, který potřebovala stále naléhavěji. Můj průvodce mě usadil v prázdné kanceláři.

„Tady bude na chvíli vaše místo. Právě všechno reorganizujeme. Zítra se dovíte víc. Adieu!"

Rozhlédl jsem se kolem sebe. Na stěně byly frontové mapy, jak fronty jižní, tak i západní a východní. Beznadějně se zkracovaly. Rusové byli na Visle, Anglosasové v Paříži a v Římě. Rumuni, Italové a Bulhaři „přešli k nepříteli". To se rovnalo uznání naší porážky. Čemu se ještě bránit? Kvůli čemu ještě obětovat naše vojáky, naše ženy, naše děti a naše města? Na stole ležely noviny Völkische Beobachter, list nacistické strany. Na první stránce byly velké titulky podtržené tlustou červenou barvou:

„Konec čtvrtého procesu s velezrádci před lidovým tribunálem. Zrádci Bonhoeffer, Delp, von Schulenburg a Yorck von Wartenburg odsouzeni k smrti."

Využil jsem volného večera, abych navštívil jednoho z mých strýčků, který byl ve službách spojeneckých vojenských atašé. I on prodléval v Zossenu. Stačilo mi jenom obejít jezero. Strýček mě přijal v malé jídelně hezké vily, kde se ubytoval.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Bylo tam i několik cizích důstojníků: jeden Maďar, jeden Rumun, kteří raději zůstali na německé straně, jeden Fin, jeden Ital a několik neutrálů. Vypadali všichni velmi uboze. Rozprávěli jsme o situaci, o posledním náletu na Berlín, o mé škole. Ti muži věděli, že nasedli do špatného vlaku a že je příliš pozdě na to z něj vystoupit. Využil jsem okamžiku, kdy jsme byli sami, abych položil strýci otázku, která mě pálila v ústech. Položil si prst na rty a zašeptal:

„Buď zticha, pitomče!"

Potom se zvedl a prohodil:

„Co se takhle projet po jezeře? Heleno, jdete s námi?"

Helena byla jeho věrná sekretářka. Kousek od vily měli malou loďku. Helena nás zavezla, strýčka a mě, nějakých padesát metrů od břehu. Padla noc.

„Ano, je to strašné, je to strašné," řekl můj strýc. „Jsou vyřízeni a Bůh ví, kdy ta apokalypsa skončí. Udělali to špatně, jednali jako diletanti. Němci nejsou národ, který by byl ochoten porozumět revoluci. Proč ještě nikdo předtím neodpráskl tu svini? A zahájit puč, aniž bych věděl, jestli je protivník mrtev, to je šílenství, šílenství! Teď musíme pohár hořkosti vypít do dna. Uvidíš, jak Německo zajde..."

Nazítří jsem se v kanceláři sekce dozvěděl, že rozkaz, kterým jsem byl povolán, byl zrušen. Žádného vysvětlení se mi nedostalo. U východu z tábora jsem padl na toho poručíka, s nímž jsem předešlý den hovořil. Vyvalil na mě oči, potom se ke mně naklonil a napůl přátelsky, napůl ironicky mi řekl:

„Víte, vám aristokratům se už od 20. července moc nevěří."

Měl jsem pro sebe náhle jeden večer v Berlíně. Město stále hořelo, ale rychlodráha znovu fungovala. Odjel jsem do Charlottenburgu na západ města. Byla to čtvrť, která utrpěla dosud relativně málo. Šel jsem k Puppi Falkenhaynové. Puppi byla vnučka náčelníka německého štábu za první světové války. Byla zasnoubena s Erbem. Aby nějak vyplnila svůj čas a unikla pracovní službě, naučila se tančit a stala se členkou operního baletu. Její dům ještě stál, ale aby se člověk dostal do její garsoniéry, bylo třeba zvládnout náročný výstup – schodiště viselo v prázdnotě, celá jedna strana domu se zbortila. Puppi byla v depresi. Znala mnoho důstojníků a diplomatů, kteří byli zapleteni do spiknutí, a kteří byli nyní uvězněni. Bála se pozvání na gestapo. Přece však pokračovala po večerech v tanečních produkcích v domě, který už stál jen z poloviny. Měla však stále publikum. Znovu se zasnoubila s urostlým blonďákem, který pracoval ve službách Reichsgesundheitsführera Contiho, ministra zdravotnictví (doslova: vůdce Říše pro záležitosti zdraví). Achim, jak se jmenoval, mohl čas od času sehnat – velmi vzácné – lístky na soudní jednání lidového tribunálu. Zúčastnil se tak procesu s hlavními obžalovanými. Vyprávěl mi o martýriu spiklenců. Freisler, předseda soudu, je nazýval všemi možnými jmény a zahrnoval je odpornými urážkami. Všichni byli bez výjimky zcela jasně předem odsouzeni k smrti. Většina obviněných se obdivuhodně držela. Někteří se zmohli i na to, aby Freislerovi odsekávali, což ho naprosto rozzuřilo. Říkalo se, že

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

někteří vysocí funkcionáři rozhořčení jeho metodami, je ohlásili Vůdci. Jednoho dne jsem měl i já příležitost spatřit tu zlověstnou osobnost.

Rozloučil jsem se dříve, abych se vyhnul té osudové hodině, kdy přilétaly anglické bombardéry. Vojenské nákladní auto mě vzalo v Schönebergu a vysadilo mě o tři hodiny později v Jüterborgu šedesát kilometrů jihozápadně do Berlína. Tam jsem sedl na vlak do „Protektorátu" a vrátil jsem se do své tankové školy. Nad Berlínem se v dálce stále vznášela rudá mračna.

Znovu jsem spatřil Berlín o dva měsíce později. Před blížící se hrozbou fronty bylo rozhodnuto přeložit školu do Krampnitzu, blíže k Berlínu. Znovu jsem se shledal s místy, kde jsem před třemi lety absolvoval svůj aspirantský kurs. Nic se nezměnilo. Jezero, borovice, honosná kantýna, to všechno tady pořád bylo. I tady zatýkali důstojníky. Jeden z nejslavnějších předválečných jezdců Hally Momm, poslední velitel jezdecké školy, která zde kdysi sídlila, si při zprávě o Hitlerově smrti připil šampaňského. Služba z kantýny ho udala. O tři dny později ho Gestapo sebralo v jeho bytě.

Ve škole už bylo velmi málo důstojníků-instruktorů. Většina jich byla poslána na frontu. I já jsem se hlásil jako dobrovolník. Bylo mi však přikázáno dokončit započatý kurs (měl skončit o Vánocích). I moji aspiranti se změnili. Už to nebyli žádní mladíci. Byli to muži středního věku, kteří v civilu zastávali významné posty v hospodářském sektoru a ve státní službě. Advokáti, žurnalisté, soudci: poslední zálohy pluku.

Jeden z nich, mladý berlínský advokát Kurt Bley, mě vždycky večer přišel naštívit do mého pokoje a politicky jsme diskutovali. Vyjadřoval se velice opatrně a pečlivě si mě oťukával. I já jsem se před ním měl na pozoru, protože jsem nevěděl, jestli nebyl Gestapem pověřen monitorovat instruktory ve škole. Znovu jsem se s Bleyem potkal v roce 1947 v Hamburgu. Stal se šéfredaktorem časopisu Die Welt pod britským vedením. Právě tehdy mi oznámil, že byl jedním ze spolu pracovníků Adama Trotta Solze, jednoho z hlavních odsouzených za 20. červenec. Podařilo se mu skrýt se na půdě vily jeho přítele během jeho zatčení. Potom se vloudil do Wehrmachtu, kde se mu podařilo dosáhnout toho, že se na něj zapomnělo. Trott byl mezi těmi, kteří byli za dvacátý červenec zastřeleni.

Tak často, jak jsem mohl, jsem jezdil do Berlína, abych navštívil přátele a dozvěděl se zprávy, které bych se z oficiální propagandy nikdy nedozvěděl. Berlín mě fascinoval snad ještě víc než v roce 1941. Jeho tvář se změnila. Stala se šerednou a zhyzděnou. Všechny jeho křižovatky byly cítit smrtí a hnilobným rozkladem. Celé ulice byly k nepoznání, domy, které jsem kdysi znal, zmizely. Strašlivý pluh bombardování prošel těmi půvabnými místy, parky a alejemi tam a zpět. A přece morálka města zůstávala obdivuhodně dobrá. Přesto se ho však zmocnila jakási pomatenost, pochmurné kašlání na všecko, jakýsi druh odevzdanosti a poklidu duše, který dával zapomenout na bomby, zatýkání a hlad. Lidé už se považovali

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

za nezranitelné. Ve světě tvořeném pouze požáry, bombami a ruinami byli jenseits von Gut und Boese, mimo dobro a zlo, a to jak politicky, tak morálně.

Některé veřejné budovy ještě stály, jako např. slavný hotel Adlon u Brandenburské brány, nebo Eden u Zoo. Dali se tam potkat lidé tak rozdílní a extravagantní, jak si jen člověk dokázal představit.

Adlon byl stále jako v roce 1941 Teehaus vysokých stranických a státních hodnostářů. Setkávali se tam zvláště přední představitelé zahraničních fašistických hnutí: Belgičan Léon Degrelle, Nor Quisling, Francouzi z Legie francouzských dobrovolníků, Maďaři v uniformě SS. Až do jeho zničení v lednu 1945 se zachovával zvyk povečeřet ve vynikajícím restaurantu v Edenu. Majitel hotelu disponoval tajnými fondy kaviáru a šampaňského. Mít pronajatý pokoj v hotel u v křídle, které ještě stálo, bylo známkou výjimečného postavení. V restauraci se vysocí nacističtí hodnostáři míjeli se skutečnými odbojáři, kterým se podařilo zůstat v utajení. Ale existovali v tom různorodém mnohotvárném Berlíně posledních měsíců války ještě opravdoví nacisté a opravdoví odbojáři?

Jeden můj přítel mi jednoho dne tlumočil pozvání baronky Laffertové na oslavu narozenin její nejmladší dcery Gundi. Recepce se konala ve skvostné Goebbelsově vile na ostrově Schwanenwerder na jezeře Wannsee. Baronka byla jednou z prvních Hitlerových přívrženkyň v berlínských salónech před rokem 1933. Zůstala věrná svému přesvědčení, což představovalo v Německu roku 1944 něco výjimečného. Goebbels, který trávil všechen čas v generálním štábu po Hitlerově boku, přenechal svůj dům staré přítelkyni.

Schwanenwerder byl ve šťastných letech režimu proslavený nádhernými okázalými slavnostmi. Často se vzpomínalo na vodní balety, které šéf nacistické propagandy pořádal v roce 1938 na počest svého přítele Ciana, ministra zahraničních věcí Itálie. Dům byl stále bezvadně udržován. *Butlers** přijímali hosty a odváděli je do velkého salónu s výhledem na jezero. Zde ještě žádná bomba nenarušila strohou brandenburskou krajinu. Večírek byl ozvláště veselý. Alkoholu bylo nadbytek. Kdo by věřil tomu, že o pár kilometrů dál od tohoto ráje začíná území zkázy? Právě jsem byl zabrán do rozhovoru s mladým japonským diplomatem, když mě vzal pod paží starý pán v civilu. Následoval jsem ho do kouta salónu.

„Generál ve výslužbě von Schweinitz! Řekněte mi, můj mladý příteli, vy jste mladý frontový důstojník a vaše jméno mi není neznámé. Tak tedy, řekněte mi, co si myslíte o nepřijatelné obžalobě vznesené proti mužům 20. července, v které se říká, že byli vedeni výhradně vlastními ambicemi?"

Zmocnilo se mě prudké podezření. Pozorně jsem si ho prohlížel. Ta otázka byla příliš přímá na to, aby to byla léčka. Ten člověk vypadal upřímně. Ale měl jsem trochu upito a musel jsem si dávat pozor.

---

* majordomové – angl. (pozn. autora)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

„Musím vás zklamat, pane generále, ale nepřicházím z fronty. Jsem instruktorem tankistické školy v Krampnitzu."

„Co na tom. Ale řekněte mi, nezdají se vám všechna ta zatýkání skandální? Naši nejlepší důstojníci jsou ve vězení!"

„Myslím, že každá vláda by uvěznila důstojníky, kteří by se dopustili činu kvalifikovaného jako velezrada."

Pouze se na mě zadíval přes monokl a náhle se ke mně otočil zády. Chtěl jsem vědět, kdo je ten člověk. Nechtěl jsem být považován za jednoho z těch „stopadesátiprocentních"! Přistoupil jsem k jedináčkovi Gundi a nenápadně jsem jí ukázal svého člověka v hloučku.

„Kdo je to?"

„Neznám ho. Ale generál von Schweinitz to není, protože ten odřekl účast."

Později jsem o tom incidentu vyprávěl příteli Ostauovi.

„Dobře jsi udělal, kamaráde. Ten večírek byl plný agentů Stapo, mám to od samotné baronky."

Takový byl Berlín na podzim roku 1944.

Jeden z kursů, které jsem pravidelně dával svým aspirantům, se nazýval Heerwesenunterricht, úvod do struktury, úkolů a morálky armády. Kdysi se v tomto kursu pojednávalo o základních vojenských ctnostech všeobecně a o pruské tradici zvlášť: budoucí důstojníci se zde učili, jak se mají chovat před svými muži, před dámou, před manželkou svého velitele. Zkrátka jednalo se o pravidla slušného chování dobrého důstojníka. Pod tlakem nacionálně-socialistického režimu se z tohoto kursu stala jakási doktrinální instruktáž, prostředek strany k prohloubení otravy, kterou mladá elita národa už podstoupila v různých útvarech hitlerovské mládeže. Dlouho se nám dařilo zachovat kursu tento přísně vojenský charakter. Ale tehdy na podzim 1944, potom, co Himmler, a tím pádem i SS převzali velení záložní armády, už tento „pasivní odpor" nebyl déle možný.

Jednoho dne jsme dostali rozkaz, abychom se odebrali se svými aspiranty na Volksgerichtshof, lidový tribunál, do Berlína, abychom přihlíželi procesu „proti vnitřnímu nepříteli". Nacisté si zvykli označovat tímto termínem všechny, kteří nebyli podle jejich vkusu: komunisty, pacifisty, poražence, kněží, odboráře. O Židech už se nemluvilo. Německo bylo oficiálně judenrein – očištěno od Židů. Bylo však ještě přirozeně zapotřebí dalších hojných čistek, a procesy se táhly bez přestání. Podle statistiky berlínského Gestapa, odhalené po válce, bylo v Německu jen v lednu, únoru a březnu 1944 uvězněno 134 000 osob. Poté, co byl justiční palác zničen bombardováním, tribunál byl umístěn v přístavbě hotelu Esplanade. V maličkém sále bylo stěží padesát diváků. Tohoto dne, kdy my jsme přihlíželi „přelíčení," přesedal soudu Freisler. Museli jsme vyskočit do pozoru, když vstoupil hnědý Vichinsky. Byl to člověk impozantní postavy s vysokým čelem, zpod kterého se pronikavě dívaly ledové oči. Ihned byli přivedeni obžalovaní s rukama spouta-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

nýma za zády. Na každou causu mu stačilo deset minut. Byl to právě tak čas na přečtení krátké obžaloby.

„Chcete k tomu něco říci?" zeptal se Freisler.

Obviněný breptal něco, co snad mělo být ospravedlněním jeho činů nebo jejich dementi. Kdyby raději mlčel, nešťastník! Freisler se do něj pustil s řevem a živou gestikulací.

„Cože, vy si ještě dovolujete promluvit? Nejste nic než bestie, červ, který už dávno ztratil svou čest! S lidmi, jako jste vy, neděláme žádné okolky! Zde jde jen o jediné – o věrnost Vůdci. My, nacionální socialisté, nevymezujeme právo tak, jako nějací demokraté. U nás je na prvním místě především národ a pak teprve právo!"

Pak následoval rozsudek. Tribunál se odebral k poradě. Advokát ex offo se téměř vždy vzdal obhajoby: nikdy neměl „co by dodal k slovům pana předsedy". Po několika minutách „rozvažování" se Freisler vrátil:

„Jménem německého národa..."

To byla smrt.

Během hodiny, kterou jsem strávil v tom sále, byli odsouzeni k smrti tři lidé. Jeden advokát z Breslau, protože ve vlaku zpochybňoval tezi o ambicích odsouzených za 20. červenec. Jeden francouzský zajatec, protože se pochybovačně vyjadřoval o množství zničených ruských tanků, jaké publikovalo velení Wehrmachtu. Jedna dvacetiletá Němka, protože spala s ruským zajatcem, což režim považoval za „hanobení árijské rasy". Nikdy nezapomenu na zoufalství té dívky. Moji aspiranti byli hluboce rozrušeni a při odchodu se mi s tím svěřili.

„Buďte zticha, buďte zticha..." to bylo všechno, co jsem jim dokázal odpovědět.

U Bettiny Ribbentropové se naopak nemlčelo vůbec. Prvorozená dcera ministra zahraničí Říše žila v paláci svého otce na Wilhelmstrasse. Ribbentrop jí nechal zřídit malé oddělené apartmá v utajeném křídle rozlehlé budovy, která byla jako mnoho dalších zpola zničena. Poloha jejich sídla byla velmi malebná. Stálo v malé zahradě. Dalo se tam tajně vejít z postranní ulice.

Jeden z mých spolužáků, princ Jocky Fürstenberg, se s Bettinou seznámil na koktejlu. Dozvěděl se od ní, že má horoucí přání lépe poznat mladé důstojníky ze slavné školy v Krampnitzu.

„Bude to trochu změna po těch partajních bonzech a ministerských písařích," říkala.

Jocky se mě jednoho dne zeptal se záhadným úsměvem:

„Chceš, abych tě představil Bettině Ribbentropové?"

„Proč ne rovnou čínské císařovně?" opáčil jsem.

„Ne, to není žvást, já ji opravdu znám. Strašně ráda by poznala nějaké nové přátele."

Jednoho večera jsme se tam tedy vypravili, vyhýbajíce se velkým trychtýřům

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

na Berliner Platzu po pravidelném bombardování v osm hodin (podle anglických Mosquitos se daly řídit hodinky).

Bettina nás očekávala. Byla velice krásná ve své dlouhé róbě barvy slézu. Už tam bylo několik důstojníků, dva stíhací piloti, nositelé Rytířského kříže, jeden civilista z ministerstva, tři kamarádi ze školy a stejný počet slečen, dcer ministerských úředníků z okolí. A hlavně tam byl Rudi, mladý Rakušan a jeho jazzový orchestr o třech hudebnících – z nich byl jeden Francouz. Rudi byl v Německu jediný hudebník, který směl hrát anglický jazz: doprovázel vysílání Rádia Berlín v anglickém jazyce určené Britům.

Oslava byla zvláště bujará. Ani slovo nepadlo o politice, ani slovo nepadlo o situaci na frontách. Služebníci v bílých uniformách roznášeli drinky. Připadalo nám, že jsme mimo čas a prostor, daleko od bídy, která nás obklopovala. Tančili jsme na melodie, které jsme dobře znali, nedbaje na zákazy staré deset let. Goody goody, for you, goody goody for me..., There we are, out of cigarettes..., Oh my lady is a tramp..., Jeepers, creepers. I whisky tam byla, kterou jsem nikdy předtím v životě nepil, přinesl ji jeden švýcarský diplomat. Dívky pily víc než my. Malé pokojíčky pro hosty, které byly vytvořeny v podkroví, doznaly mezi tanečky svého využití. V chodbě zela ve zdi díra. Zásah bomby zničil polovinu stěny. Padaly tam odtud kamínky. Kde to vlastně jsme? Na Zemi nebo na Měsíci? V pekle nebo v očistci? Kolik času nám ještě zbývá žít? Dny, nebo jen minuty?

„Buďte zticha!" vykřikl kdosi náhle.

Hudba umlkla. Ale ano! Skutečně! Opravdu zněly sirény! Seběhli jsme ze schodů, sbírajíce cestou objímající se páry. „Rychle, rychle, jsou tady!" Motory a první hvízdání bomb. „Prásk!"

Bylo to zcela blízko, v Tiergartenu. Ministerstvo mělo vynikající kryt. Shromáždili se tam bez dechu naprosto všichni. I Rudi tam byl. Začal znovu hrát ďábelský lambeth walk.

„Ticho!" vyštěkl civilista. Nějaký člověk se objevil u vchodu do krytu. Byl velmi shrbený, měl bílé vlasy a strhané rysy. V ruce držel několik listů.

„Račte prominout, pánové," řekl s úsměvem „ale musím vás požádat o uklidnění, musím pracovat." Chvíli nám trvalo, než jsme poznali Joachima von Ribbentropa.

Bettinu jsem znovu uviděl o dvacet měsíců později v Norimberku v ubohém bistru naproti Justičnímu paláci. Příbuzní válečných zločinců si tam dávali bramborovou polévku. Očekávala s matkou rozsudek nad svým otcem.

Můj povolávací rozkaz přišel na konci prosince několik dní před Vánoci. Místo určení: západní fronta, průzkumný prapor výcvikové obrněné divize. Zmohl jsem se na úlevný povzdech. Západní fronta, pokud tam člověk rovnou nepadl, znamenala americké zajetí, a tedy i přežití. Východní fronta, která stále ustupovala, to byla jistota konce na Sibiři. K tomu jsem neměl sebemenší chuť.

Rozloučil jsem se se školou, se vzpomínkami na Berlín i se svými posledními

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

aspiranty, ze kterých už se také stali poručíci (za dva roky jsem jich vyškolil sto dvacet), a nasedl jsem do vlaku směrem k Rýnu, který jsem už tři roky nepřekročil. Wittlich momentálně ležel na ardenské frontě. Naše poslední ofenzíva uvázla před Bastogne. Válečné štěstí se od nás odvrátilo. Jak se to dalo jinak vysvětlit? Jestliže jsem ještě měl nějaké pochybnosti, stíhací bombardéry anglického a amerického letectva je rychle zapudily. Cestou z Berlína do Koblenze byl můj vlak třikrát napaden. Pokaždé bylo nutné vyměnit lokomotivu. Na druhé straně Rýna už žádná železnice neexistovala. Vzpomněl jsem si na rok 1941 v Rusku. Města, vesnice, mosty byly zničeny. Po všech silnicích se valily vojenské kolony zpět k Rýnu. Ve tvářích civilistů bylo možné vyčíst nepřátelství k vojákům.

„Táhněte! Už je konec, nechte nás na pokoji, ušetřte naše domy..."

Jeden důstojník mi nabídl místo ve svém voze. Cestoval do Trevíru.

„Ze začátku to šlo velice dobře," vyprávěl mi. „Ale mlha se kolem dvacátého zvedla, a to byl konec. Piskoři (stíhací bombardéry) se na nás vrhaly bez přestání. Hlavně pochopitelně na dopravní prostředky! A budili nás i v noci. Chyběly nám zásoby, chyběl nám benzín, museli jsme nakonec v lesích nechat tanky, naše nové Panthery..."

Přijel jsem do Blumenscheidtu dvě hodiny před štědrovečerní večeří. Moje matka právě strojila stromeček. Venku padal sníh. Bílý příkrov kryl zahradu mého dětství. V dálce znělo hřmění fronty. Nic se nezměnilo. Wittlich byl bombardován dva dny předtím. Bylo tam osmdesát mrtvých, mezi nimi dvacet francouzských zajatců. Staré domy kolem kostela byly zničeny. Ulice, ve kterých jsem jako Hitlerjugend před deseti lety pochodoval, už nevedly tamtudy, co dříve.

Ale Blumenscheidt zůstával jakýmsi ostrůvkem míru, jaký v těch šílených dobách vždycky byl. Erbo byl mrtev, Franz-Joseph byl mrtev. Jejich fotografie ozdobené černou páskou visely na stěně salónu. Moji dva další bratři se bili v různých částech malého osmiúhelníku, kterým se stala Velkoněmecká říše.

I v tomto úpadku zůstával můj otec vyrovnán sám se sebou, klidný a smutný. Měl jistotu člověka, který všechno předvídal a prorokoval a který nepociťoval nic jiného než nekonečný smutek z toho, že měl pravdu. Vždyť plakal v březnu 1935, když Hitler vyhlásil „rovnoměrnost vyzbrojení" Německa. Nebyl snad pyšný, když viděl dva ze svých synů přijímat z Hitlerových rukou nejvyšší odměnu za statečnost? Lidská slabost, slabost otce, slabost starého služebníka vlasti, kdo by ho mohl soudit?

To, čemu se ještě eufemisticky říkalo západní fronta, se nacházelo pouhý půlden pochodu od Blumenscheidtu. Nebylo to už nic jiného než pár hnízd odporu zasetých řídce podél celé lucemburské hranice. Volal jsem na ústřednu malého města Bitburgu, které bylo úplně zničeno. Chtěl jsem mluvit s velitelským stanovištěm Panzer-Lehr-Division. Jeden z jeepů praporu pro mě přijel.

„K čertu, pane, přicházíte příliš pozdě, akorát si tak dát čestnou ránu," řekl mi

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

nadporučík Warren, který velel praporu, když major a dva kapitáni byli zabiti nebo raněni.

Dobře jsme se znali z Krampnitzu od roku 1941.

Ano, přicházel jsem pozdě. Prapor byl ubytován po vsích na německých výšinách lemujících Sure, hraniční řeku Lucemburska. Roty už měly jenom polovinu svých obrněných vozidel, ale disponovaly neuvěřitelným počtem jeepů, zabavených Američanům během prvních dnů překvapivého útoku v Ardenách. Naše Panzer-Lehr se před Bastogne bila s „Amíky" velice tvrdě. Jejímu veliteli, generálu Bayerleinovi, odpověděl americký generál McAulock, který velel obklíčené jednotce, na výzvu, by se vzdal, své slavné: *Nuts**.

Naši vojáci si dělali ze svých protivníků legraci. Nepovažovali je za příliš odvážné. Byli přesvědčeni, že jestliže Američané vyhrají válku, bude to díky jejich technické převaze zvláště ve vzduchu. Naše největší ztráty byly způsobeny neustálými útoky stíhacích bombardérů, které jako vosy útočily na naše tanky svými „raketami". Ve dne byl jakýkoliv pohyb vojsk nemožný. Z druhé strany hranice střílelo jejich dělostřelectvo na každého člověka, který se odvážil na rozlehlé pláni vstoupit na zasněžené plochy. Jejich zásoby munice byly zřejmě nevyčerpatelné.

„Nevím dost dobře, co s tebou," řekl mi Warren. „Trochu jsi vyšel ze cviku za tu dobu, a důstojníci i poddůstojníci, kteří velí rotám, jsou všichni staří mazáci a znají Amíky skrz na skrz."

Souhlasil jsem. Znal jsem jenom Ivana, a to ještě moje zkušenosti byly z roku 1942! Dva roky uplynuly a ve válce se léta počítají nejméně dvojnásobně.

Šel jsem tedy s Warrenem očekávaje, kdy si mě najde americká kulka. Hráli jsme šachy, kouřili jsme poslední americké cigarety a poslouchali jsme „Radio de Calais", které vysílalo vynikající jazz a sdělovalo nám mezi dvěma swingy poslední zprávy z Berlína. Byli jsme unavení a vystřízlivělí. Věděli jsme, a s námi to věděly tři miliony německých vojáků, že bojujeme pro již ztracenou věc. Slavná smrt, smrt pro vlast, se stala hloupostí, které bylo třeba se vyhnout, aniž bychom nějak zanedbali své povinnosti. Obtížný kompromis – prakticky neproveditelný.

Naším následujícím místem určení se stala holandská hranice na pekelném Rýně. Angličané vykonávali na Porúří hrozný nátlak. Stali jsme se „divizními hasiči": posílali nás tam, kde hořelo. Jezdili jsme v noci se zhasnutými reflektory poslepu a orientovali jsme se podle plamenů z výfuků tanků, které jely před námi. Byla to hrozná noc, když jsme jeli pod blesky anglických průzkumných letadel, která fotografovala naše pohyby, přes mrtvá města: Kolín, Bonn, Porúří, Wesel. Podařilo se nám úspěšně zastavit šestidenní anglický postup. Reichswald se stal měsíční krajinou po kobercovém bombardování letounů Jejího britského Veli-

* „Polibte mi koule!" – angl. (pozn. autora)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

čenstva. Warren byl tehdy zraněn a já jsem převzal velení praporu. Přešli jsme Rýn po posledním mostě mezi Uerdingenem a Düsseldorfem pod palbou anglických „piskořů". Beznadějně jsme se sháněli po benzínu: bylo ho potřeba nabrat v rúrských továrnách.

Jednoho dne jsem s překvapením narazil na samotného Alfreda Kruppa. Ptal se, co má dělat s tisíci ruských a polských dělníků, kteří čekali na své osvobození.

Stále jsme ještě fungovali jako „hasiči" na předmostí Remagenu, kde Američané překročili Rýn jako první.

Konec se blížil. Bylo třeba účtovat. Nechtěl jsem se vzdát za žádnou cenu. Chtěl jsem se prostě vrátit domů do toho tak blízkého Blumenscheidtu. Protože jsem se sice zúčastnil toho bláznivého tažení, to se musí uznat, ale nic to neměnilo na tom, že jsem nehodlal ztratit svobodu.

„Rotor" se už točil naplno. Odstředivá síla se stávala nesnesitelnou. Bylo třeba nadlidského úsilí k pokusu doplazit se k východu v očekávání okamžiku, kdy se stroj konečně zastaví.

Zřídil jsem své velitelské stanoviště ve vile jednoho porúrského průmyslníka na jihu Essenu. Velké město na obzoru hořelo, spojenecké letecké svazy jej bez přestání bombardovaly. Roty se bily ve čtyřech směrech: jedna byla nasazena na předmostí v Remagenu, druhá před Düsseldorfem, třetí na severu Porúří proti obrněným jednotkám Angličanů, které rychle postupovaly k Brémám a Hamburgu po pláních severu. Pod mé velení spadala i jednotka flaku. Děla obsluhovali kluci od Hitlerjugend a vozidla řídila děvčata z dívčí frakce téže organizace. Každý večer si moji mladí důstojníci zvali ty nejhezčí na večeři. Sklep majitele vily byl velmi dobře zásoben. Naše přítelkyně se příliš netajily úlevou z blížícího se německého debaklu jako my, a tím se nám zdály ještě přístupnější k uhašení naší žízně po dobrodružství na poslední chvíli. Téměř každý den byly jejich pozice napadeny stíhacími bombardéry. Umíraly hrdinně jako praví vojáci. A přece se nám zdálo podivné pohřbívat je jako opravdové vojáky.

Plán nepřátel byl jasný: Američané z jihu a Angličané ze severu se chystali spojit na východě Porúří, aby tak uzavřeli poslední fázi této války: obklíčení. Nám ostatním, Němcům, zbývala hořká satisfakce, že jsme je tuto taktiku naučili. Všem jednotkám byl vydán rozkaz vyhnout se tomuto záměru, jak jen to bude možné, a dostat se k Labi, abychom podpořili, jestli to čas a naše síly dovolí, obránce hlavního města proti Rusům. Shromáždil jsem tedy všechno, co zbylo z rot, pod mým velením, a vydali jsme se na východ.

Měl jsem s sebou asi stovku mužů, několik transportérů a malý počet nákladních aut pro čistě hypotetické zásobování. Byl to pochod Německem v agónii, pochod tunelem, na jehož konci však bylo možno rozeznat paprsek světla, který ohlašoval konec. Cestou jsme potkávali trosky poražené armády, které se spojovaly ve dva přílivy uprchlíků: ti z východu se mísili s těmi ze západu. A tak dvě

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

vlny, které se valily jedna proti druhé, občas promísily svoji pěnu. Také jsme viděli zajatce Wehrmachtu, Rusy, Poláky, Francouze, Italy, dokonce i Američany. Celý kontinent byl v pohybu. Žalostná podívaná! Nedokázal jsem pochopit příslušníky ostatních evropských národů: jsa už pět let v zajetí rovnajícím se otroctví, které nemělo v moderní historii obdoby, pochodovali svorně seřazeni pod stráží hrstky starých vojáků Wehrmachtu a nad hlavami jim neustále létali poslové blízké svobody. Žádný odpor, žádná revolta, dokonce ani žádné reptání! Někdy jsme kráčeli mezi dvěma lidskými stěnami tvořenými stojícími Rusy s vyholenými lebkami: nechávali nás projít s očima vyhaslýma jako okna v městech a vesnicích, v ruinách, kterými jsme procházeli.

Ale vrcholek té pyramidy lidské bídy, to byly kolony zajatců koncentračních táborů, které SS evakuovali před nepřátelským postupem. Ženy, děti, muži, kteří nepřipomínali nic lidského ve svých pruhovaných hábitech, pod kterými byla znát strašlivá vyhublost, s propadlýma očima ve hlubokých očních důlcích: dívali se na nás, když jsme kolem nich procházeli, s nesnesitelným výrazem štvaných zvířat. Strážci od SS zmizeli, zanechávaje poslední dozor nad svými oběťmi hrstce německých vojáků a cizích vojáků sloužících ve Wehrmachtu. Proč nás nenapadlo zachránit ty ubožáky před jejich jistou smrtí? Byla naše apatie tak velká, že nás utrpení jiných už nedokázalo zasáhnout? Nechávala nás bída kolem slepými? Ale jak je osvobodit, abychom současně zajistili jejich nemožné přežití? Věděli jsme, že armády vítězů jsou nám v patách, a mysleli jsme si, že bude lepší nechat to moře umírajících za námi.

Město Paderborn bylo rozbořené a v plamenech. Jeho hořící ruiny se rozkládaly přímo před námi. Na jihu byly na silnici lemované stromy zřetelně vidět americké tanky Sherman, které střílely ze všech hlavní na proud německých vozidel prchajících poslední volnou cestou. Na severu „churchillovci" z Montgomeryho armád útočili na město v agónii. Otvor, kterým jsme ještě mohli uniknout z té beznadějné sítě, byl velmi malý. Sotva pět kilometrů dělilo americký tank od tanku anglického. V centru dění pak leželo město v ruinách pod palbou dvou nepřátelských jednotek. To vše pro nás znamenalo hranici mezi svobodou a smrtí. Pohlédl jsem do tváří svých mužů.

„Nechce se mi do zajetí, Herr Oberleutnant," nadhodil Scharbeck, svobodník, který velel čtyřem obrněným transportérům.

„Tak vyrazíme! Ať se každý snaží dostat se na východ od Paderbornu. Sraz u výjezdu z Bad Driburgu, dvacet kilometrů na východ od Paderbornu. Hodně štěstí!"

V Bad Driburgu se nás večer sešlo třicet bez náklaďáků, ale se čtyřmi obrněnými trasportéry. Rozdělil jsem své muže do vozidel a pokračovali jsme v cestě. Za námi byl Porúrský Kessel, poslední kotel druhé světové války, který se uzavíral, pohlcujíc zbytek jednotek, který kdysi na Atlantickém valu tvořily „Západní

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

frontu". Byli jsme všechno, co zbylo z Panzer-Lehr-Division, a když jsme na to pomysleli, museli jsme se smát jako šílenci. Překročili jsme Weseru a vzbudili jsme ve čtyři hodiny ráno jednu z mých sestřenic v jejím zámečku přeplněném uprchlíky. Přijala nás v pološeru v kalhotách a dlouhém svetru a mluvila na nás anglicky: považovala nás za první Američany! V oknech vesnic, kterými jsme spěšně projížděli, už bylo vidět bílé vlajky. Pro německé vojáky, kteří už tam nebyli očekáváni, neměli vesničané nic než nepřátelské nebo ustrašené pohledy. Po té, co jsme dříve byli miláčky národa, stali jsme se zatracenci. Sláva nás opustila už dávno. Dávný úděl všech poražených armád.

Poslední bitva nás čekala v Harzu. To hustě zalesněné pohoří, jehož vrcholky se tyčí mezi Weserou a Labem, tvoří nedobytné útočiště pro prchající armádu. Tam jsme se naposledy postavili smečce ženoucí se za kořistí. Během dvou týdnů urputných bojů s Američany v lesích, údolích a vesnicích na úpatí masívu jsme válku vzdali. Probíjeli jsme se tam krok za krokem a pro nic za nic, už ani pro tu čest ne!

Pro jakou čest bychom se ještě mohli bít? Pro čest vojáků SS, kteří prchali jako my do tohoto rozlehlého úkrytu a kteří likvidovali své poslední nepohodlné zajatce? Pro čest německé armády, která slepě sloužila záměrům zločineckého blázna, který už připravoval ve svém bunkru zbabělý únik sebevraždou? Pro čest režimu, kterému jsme všichni přáli, a jehož neblahé důsledky jsme ignorovali? Pro čest vlajky, ale které vlajky? Už dlouho jsme žádnou neměli.

Proč jsme se tedy ještě pokoušeli v těch obrovských lesích, které působily ohromujícím dojmem jak na obléhatele, tak na obléhané, a jejichž udržení nemělo žádný význam ani pro jedny, ani pro druhé, válčit? Snad proto, abychom uspokojili zbytek chuti k ničení, kterou se nám nepodařilo zarazit za celých pět let války... Pociťovali jsme nevysvětlitelnou radost, když jsme mohli vyprázdnit čtyři zásobníky automatické dvacítky na vesnici obsazenou Američany, jen abychom je viděli vyděšeně se rozbíhat do všech stran. „Děti, užijte si válku, mír bude strašný..."

19. dubna jsme slyšeli v rádiu poslední projev jednoho z mocných tohoto padlého režimu. Goebbels, ministr propagandy, oslavoval Vůdcovo výročí, které se mělo konat nazítří. Nevěřili jsme vlastním uším... Ďábelský ovladač německého vědomí ještě nacházel slova, aby prezentoval porážku jako vítězství. Vítězství bolševismu nad rozkladem Západu. Pro něj se německá porážka stávala vítězstvím nad anglosaskými demokraciemi, ke kterým nacisté od samého začátku chovali svou největší nenávist. Dívali jsme se na sebe zpola pobaveně, zpola znechuceně. Jako tečka za nezměrnou katastrofou to nebylo zas tak špatné! Svět, náš svět se nepochybně zbláznil, protože se bez valných potíží porážka dala přeměnit ve vítězství.

Naše zásoby munice a poslední konzervy byly spotřebovány. Skrývali jsme se s našimi posledními vozidly v houštinách. Jenom lišky nás tam mohly pronásledo-

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

vat. Když jsem se poradil se svými lidmi (bylo nás teď pět: dva poručíci, jeden četař a dva vojíni), bylo mi jasné, že už v boji pokračovat nemůžeme.

Večer jsme sèstupovali k silnicím, které protínaly pohoří, abychom věděli, co Američané dělají. Projížděli kolem v seskupení malých motorizovaných hlídek, které se skládaly z jednoho obrněného vozu a dvou jeepů přeplněných cizinci s výrazem trapperů. Bylo snadné nastražit jim léčku, zabít jich ještě několik našimi posledními panzerfausty a samopalem. Ale k čemu? Nebyli snad už našimi spojenci proti Rusům? Nebyli nám mnohem bližší než „bolševikové", kteří dokončovali ničení našeho hlavního města? Nebylo by naopak lepší ustat s odporem proti západním spojencům a umožnit jim okupovat Berlín jako první? Každý sám jsme snažili o průnik přes americké linie, abychom se dostali do svých domovů. Jeden z vojáků byl rodák ze Slezska.

„Nevím, kam jít," řekl, „vzdám se Američanům."

Jeden vojín a četař měli rodiče na západě, a chtěli se pokusit dostat se k nim. Poručík byl Berlíňan. Chtěl vyčkat na konec bojů v Berlíně. Část svých studií strávil před válkou ve Wernigerode, malém městě na severu Harzu, které Američani již tři týdny okupovali. Bydlel tehdy u jednoho lékaře.

„Bude třeba se podívat, jestli je tam ještě, vezmu tě s sebou."

Stiskli jsme si ruce. Noc byla temná a chladná.

„Na shledanou a hodně štěstí!"

Díval jsem se na ně, jak se proplétají křovím a mizí jeden za druhým v temnotě noci. Než jsme my sami odešli, uvedli jsme vozy do stavu, kdy nebyly schopné provozu tím, že jsme vymontovali *delca** a radiostanice. Potom jsme se vydali na cestu s pistolí a několika konzervami po kapsách našich uniforem. Byli jsme rozhodnuti bojovat, abychom unikli zajetí, protože jsme věděli že Američané považují všechny vojáky zajaté v lesích za příslušníky SS.

Podařilo se nám dostat na předměstí Wernigerode a nalézt lékařův dům. Vklouzli jsme do sklepa a vzbudili jsme opatrně lékařovu dceru.

Roztřásla se strachy.

„Nemůžeme vás tu nechat. Američané zastřelí ihned každého Němce, který schová vojáky Wehrmachtu. Lituju, musíte odejít."

Nechala nás vykoupat v horké vodě a sníst něco z našich konzerv.

Nazítří nás vyhledala spojka z německé vojenské nemocnice kontrolované Američany, kde její otec ošetřoval raněné. Umístili nás do pokoje s tuctem dalších mužů. Oficiálně jsme byli převezeni z nemocnice v sousedním městě. Každé ráno dělali Američané vizitu. Naší malé komedie si nikdy nevšimli. Byli jsme nyní zajatci, dvě pouhá čísla v lidském moři, kterým smýkaly vlny porážky. Američané byli vystřídány Angličany, Angličané Rusy.

---

* Bateriové zapalování značky „delco" (pozn. překl.)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Jednoho večera jsme vyslechli zprávu o „slavné smrti Vůdce, bojujícího do posledního okamžiku v čele bojových jednotek proti bolševismu". To byla poslední Goebbelsova lež. Mezi námi bylo ještě pár takových, kteří tomu věřili. Zatímco hlasatel četl zvláštní zprávu oznamující Hitlerovu smrt, vstali ze svých lůžek, postavili se do pozoru a zvedli pravou paži se slzami v očích. Nikdo nevydal ani hlásku. Ti, kteří nevstali, se odvrátili, aby neprozradili, co cítí. Třetí říši zvonil umíráček.

Před tím než Rusové začali kontrolovat stav lidské kořisti, kterou jim Angličané zanechali, podařilo se mi za všeobecné paniky dostat se do posledního vlaku odjíždějícího z Wernigerode na západ. Zapadl jsem mezi více či méně podezřele vyhlížející civilisty, a pokračoval jsem ve své cestě směrem k Rýnu. Cestou jsem měl to štěstí, že jsem mohl využít pohostinství svého příbuzného. U krbu jsem pak rozprávěl s anglickými důstojníky, kteří chtěli „vědět všchno" o „naší válce" a „těch Rusech". Jeden z nich, town-major města Bonnu, měl velmi rád moselské víno. Proto se každý víkend vypravoval do moselského údolí, aby doplnil svůj sklep. Vyprávěl mi, že Francouzi neuznávají osvědčení o propuštění, které Angličané vystavovali svým německým zajatcům při propouštění z táborů.

„Nedůvěřujte jim," říkal mi, „potřebují levnou pracovní sílu na rekonstrukci svojí země. Zajmou každého, ať má či nemá *Entlassungsschein**."

Jindy jsem zase slyšel o hrůzách v táborech ve Francii, např. v Attchy, Metách, Cherbourgu, a neměl jsem nejmenší chuť vzdát se čtvrtému vítězi poté, co se mi podařilo třem předchozím uniknout.

Rozhodl jsem se tedy se svým bratrem Clemensem, osvobozeným o pár dní dříve Angličany, přijmout nabídku anglického důstojníka, že nás ve svém trucku do Blumenscheidtu při příležitosti svých dalších „cest za vínem" vezme.

A tak mne válečná bouře vyvrhla na pevnou zemi právě na prahu domu mých rodičů 8. srpna 1945. Bylo krásně a teplo. Maminka stála za plotem zahrady a bázlivě pokukovala po vozidle okupantů, které právě vjíždělo do dvora statku. Vedle ní stál Fritz-Leo, jehož Američané propustili několik týdnů předtím. Válka na ni nebyla příliš zlá. Nechala jí tři syny...

* Potvrzení o propuštění – něm. (pozn. překl.)

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Výkřik do prázdna

Od té doby uplynulo téměř padesát let. Téměř dvě generace. Kdybych měl na konci války syna, musel bych velmi brzy čelit jeho otázkám. Těm strašným otázkám, na které narážejí všichni Němci mé generace a na které budou narážet ještě ti, kteří následují generaci po nás. Jak se to mohlo stát? Naštěstí moji dva synové se narodili v roce 1960 francouzské matce. Čas, odstup, nezaujatost...

Teď už je daleko ten poválečný čas hladu, hanby, beznaděje i nadějí. Sešlo se nás toho roku 1945 doma hodně. Už na jaře přicestovala na Blumenscheidt celá rodina ženy mého bratra Clemense, pocházející z horního Slezska. Podstoupili ten treck, ten velký exodus, se čtyřmi koňmi, dvěma kárami a jedním autem. O jeden vůz přišli někde v Československu. Auto jim zabavili Francouzi, noví páni země od července. Lilly, manželka mého bratra, přivedla na svět jejich první dítě mezi opilými Rusy a Poláky osvobozenými před několika dny spojenci postupujícími Německem. Bylo to v malé vesnici Dolního Saska ztracené v lidském moři uprchlíků, které se vzdouvalo v celé zemi. Její úlohu nastávající matky jí nikdo daleko od manžela, který ještě bojoval s Angličany někde na severu, neulehčil. Jeden starý Rus ji nakonec zachránil před nechutnostmi jeho kumpánů. Pokud jde o Fritze-Lea, padl několik kilometrů od Dinantu do rukou Američanům. Byl součástí čelní hlídky své 2. obrněné divize, která tvořila hrot kopí bleskové ofenzívy v Ardenách. Když ho dopravili do jednoho z obrovských zajateckých táborů, které Američané zřídili ve Francii, nějaký dobrý duch ho zachránil od pracovního nasazení ve Francii, a tak se jednoho krásného dne dostal pěšky domů, jen s tlumokem na zádech.

Tak nás žilo dvanáct v jediné místnosti, která byla vytápěna, a naše ledová lůžka jsme si na noc vyhřívali cihlami, které jsme přes den nechávali v kamnech. Uhlí nebylo vůbec, a dřevo se muselo hledat po lesích, ale bylo mokré, a špatně hořelo. Všichni, i ženy, jsme museli obdělávat půdu. Čas od času přijela na statek francouzská komise, spočítala krávy a prasata, a nejlepší odvezla. Jednoho dne zabavili rodinné stříbro i prádlo nakoupené v Paříži v roce 1914 mojí babičkou pod záminkou, že to bylo během okupace ukradeno. Na tržním náměstí ve Wittlichu opět vlála bílo-modro-červená vlajka jako před patnácti lety, a opět bylo nařízeno smekat cestou kolem. Přijímali jsme to v klidu, bez reptání jako v roce 1920. Tentokrát se nedalo diskutovat o Kriegsschuldfrage, tedy o odpovědnosti za způsobení války. Ovšem francouzská okupační zóna patřila mezi nejtvrdší ze všech okupačních zón, které dělily v roce 1945 Německo. Dokonce platila za tvrdší, než ruská.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

U nás nikdo nevnucoval obyvatelstvu ideje nebo ideály. U nás se okupanti snažili, abychom pykali, byli potrestáni a vynahradilil jim čtyři roky okupace Francie.

Jak pykat? Vrhl jsem se po práci na polích na novou literaturu, která se vyrojila ze všech stran. Jako vodní masy z přehrady, která náhle padla, zaplavila tato literatura německé domácnosti. Ještě to nebyly knihy, jen časopisy. Detailně popisovaly události minulosti, na kterých jsme se podíleli: koncentrační tábory, masakry, Hitlerův konec v Berlíně, stalingradské drama, smrt důstojníků 20. července. Nekomentovali jsne to. Nebyl na to čas. Zabývali jsme se všedními starostmi o každodenní obživu a každodeními problémy s okupanty. Pociťovali jsme ostatně takový pocit hanby, že se to nedalo ani slovy vyjádřit.

Přijal jsem téměř s úlevou iniciativu mladého starosty Wittlichu, který vyzval všechny občany k dobrovolné odklízecí akci, aby bylo město zbaveno rozvalin. V předvečer Vánoc 1944 byl Wittlich zasažen těžkým americkým bombardováním zaměřeným na zničení jednoho z komunikačních uzlů ardenské ofenzívy. Třetina města byla v rozvalinách. Dvakrát týdně jsme se vydávali do práce s lopatami a kolečky a probíjeli jsme si kámen za kamenem cestu malým pohořím toho, co před pouhými několika měsíci bylo centrem našeho města. Bylo to dobré dílo, vykonávané bok po boku s advokátem, s pekařem, dělníkem, truhlářem, staří s mladými. Byli jsme všichni na jedné lodi, všichni jsme byli tak trochu zodpovědní za neštěstí vlasti a mohli jsme – ó jak nepatrně! – přispět k jejímu pozvednutí z ruin. Jaká bude tato vlast, toto Německo, zítra? Nekladli jsme si otázky. Bylo třeba především nastolit pořádek, pak se uvidí. Kromě toho jsme nebyli pány svého osudu. Jiní o nás rozhodovali a my jsme neměli žádný vliv na jejich rozhodnutí. Obsadili krásné domy, které přestály válku, procházeli se v krásných uniformách a hovořili jazykem, kterému jen velmi málo z nás rozumělo a kterým jen velmi málo z nás chtělo hovořit. Stali se z nás páriové a vědomí tohoto našeho stavu způsobilo, že jsme se k sobě mnohem více semkli.

Můj otec byl příliš starý na to, aby rozbíjel kameny. Vedl dál svůj každodenní život, jako by žádné války nebylo. Ještě neopustil svou „vnitřní emigraci", do které se uzavřel v prvních letech nacismu. Jistě, sledoval všechny válečné peripetie bojů Wehrmachtu, ale jen z vojenského hlediska. Krátký okamžik po porážce Francie v roce 1940 uvěřil, že snad Angličané ustoupí. Od té doby, co začala válka na Balkáně, byl přesvědčen o tom, že Německo už válku nemůže vyhrát. Pro starého generála to byla nekonečně smutná a hořká jistota. Přihlížel každý den, sledujíce zprávy Wehrmachtu, agónii armády, při jejímž obnovení salutoval se slzami pohnutí v očích. Když byli zabiti dva z jeho synů v rozmezí patnácti dnů, jeden před Moskvou, druhý nad Tobrukem, zjistil, že položili svůj život na vrcholku slávy a že to německé barvy už nikam dál nedotáhnou. Nijak zvlášť tím netrpěl. Byl příliš znechucen dočasnými pány Německa na to, aby nepřijal porážku. Ale uvědomoval si, že tito pánové strhli s sebou ve svém pádu i celé Německo?

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Protože jen zřídkakdy překročil hranice svého statku, rozhodně si toho všimnout nemohl. Jen jednou jsem ho viděl v konfrontaci s realitou. Bylo to v roce 1948. Moje sestra provdaná v Holštýnsku měla své první dítě, a všichni jsme jeli na křtiny. Tři roky po válce bylo Německo stále ještě polem rozvalin. Jeli jsme z Koblenze nákladním vlakem, jak bylo tehdy obvyklé, a v okamžiku, kdy jsme se vydali na cestu, se začalo stmívat. Když se rozednívalo, vlak právě do sáhl okraje Hamburku a pomaličku projížděl předměstími tohoto velkého města. Můj otec se právě probouzel a otevřenými dveřmi vyhlédl ven. Kam jen oko dohlédlo - nic než ruiny, jenom ruiny. To už ani nebyly zříceniny domů, ale jen poušť plná kamenů, úlomků tašek, suti, měsíční krajina, ve které jen křivolaké cesty nebo jen obyčejné terénní nerovnosti naznačovaly, kde kdysi vedla ulice, kde kdysi bylo náměstí. Bylo vidět muže a ženy s vědry, jak chodí do studen pro vodu. Můj otec se ani nepohnul, občas jen potřásl hlavou. Před devětadvaceti lety v listopadu 1919 se vracel ze zajetí v Anglii a projížděl Německem od severu k jihu, stoje ve vlaku v uličce v generálské uniformě, protože rebelové zabrali oddělení první třídy. Často mi o té ponižující cestě vyprávěl. Tehdy však Německo stálo i přes svojí porážku, a města přežila ten velký masakr. Život pokračoval téměř jako by se nic nestalo. Tentokrát s tím byl konec. Jak by se mohla země někdy ještě z této katastrofy vzpamatovat? Z nebe sestoupily plameny a zasáhly Sodomu a Gomoru. Nikdy jsem neviděl svého otce tak rozrušeného. Ještě že ho ušetřila noc pohledu na Kolín, Porúří, Brémy a tamní lidské hemžení při prohrabávání dobytčích vagónů ve snaze nalézt alespoň nějaké brambory.

A pak přišel Norimberk. Postupně jsme se dovídali o tom, co se dělo v našem jménu a bez našeho vědomí. Přijímali jsme ten proces bez komentářů. Přihlíželi jsme bez reakcí rozsudkům a potom popravám viníkům. Papen, „strýček Franz", byl osvobozen, ale my už jsme tehdy věděli, co „dělal". Můj otec se s ním později setkal na tribuně závodiště, aniž by ho pozdravil. Jednou jsem strýčka Franze navštívil krátký čas po jeho osvobození v Norimberku. Očekával v ubohém pokojíku městské nemocnice svůj proces před německým soudem. Choval se živě až agresivně a nevypadal nějak sklíčeně nad svým osudem nebo nad odhaleními v jeho procesu, a připravoval svoji obhajobu před rozhodčí komisí, která byla daleko méně obávaná než soud, který už měl za sebou. Ukazoval mi vítězně první listy svého rukopisu. „Vidíš, nemohli mě odsoudit," vykřikl. „Všude jsem mohl dokázat svoji dobrou víru." Tato dobrá víra poskytla dodneška mnoha Němcům beztrestnost přes stíny minulosti, která na ně padají.

Jediné, co mě s mým bratrem pobuřovalo, bylo vidět, jak popotahují naše vojenské velitele před tribunály vítězů. Jen stěží jsem v sobě dusil bolest, když jsem viděl, jak starý a téměř slepý maršál von Manstein vyslechl, aniž by hnul brvou, rozsudek k osmi letům vězení vyřknutý anglickým vojenským soudem v Hamburku za to, že týl jeho skupiny armád, který tvořily jednotky SS, v Rusku povraždil tisíce Židů.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Pokračovali jsme v živoření ze dne na den a obdělávali jsme pole, oddávajíce se té věčné satisfakci poražených. Vstoupil jsem do služby k jednomu lucemburskému sedlákovi, který přijel do francouzské zóny najímat načerno pracovní síly na svoji farmu. Bylo sice třeba riskovat přechod hranice tak, aby se o tom nedozvěděli Němci ani Francouzi, ale představa stálého platu a dostatku jídla byla neodolatelná. Každý měsíc jsem musel přebrodit malou hraniční řeku Sure a dostavit jako bývalý důstojník Wehrmachtu na oddělení francouzského četnictva ve Wittlichu. Vždycky jsem se přes ni dostával v noci a nebo v poledne, když němečtí celníci a francouzští četníci na německém břehu obědvali. Jednou jsem byl při tom zajat a odsouzen k dvaceti dnům vězení, které jsem si odpykal v Trevíru. Na stěnách mé cely jsem si mohl přečíst nápisy francouzských zajatců, kteří zde pobývali během války. Sdílel jsem celu s dvěma bývalými funkcionáři nacistické strany, kteří svůj úděl snášeli se stoickým klidem. Staleté vášně na Rýně! Kéž by už konečně skončily ty staleté rozepře mezi národy!

Ano, končily právě v té době, a dokonce rychleji, než si kdokoliv troufal pomyslet. Dva roky po válce, během kterých se odbylo vyřizování poválečných účtů, už nebylo po nenávisti ani stopy. V roce 1947 už jsme se na francouzské vojáky v ulicích nedívali nepřátelsky a už ani ne s lhostejností. Moje matka využívala každou příležitost, aby si oživila svoji francouzštinu, a těšila se, že bude jednou dělat tlumočnici, až na naši farmu přijde nějaká „navštěva". Jednoho dne se objevil ve dveřích francouzský voják s balíčkem v ruce: obsahoval rodinné stříbro a prádlo před dvěma lety zabavené. Nechybělo vůbec nic. Ty příbory sloužily v důstojnické jídelně místní posádky. Od toho dne jsme všem mužům v uniformě vyhlásili mír. Wittlich má stále francouzskou posádku. Drží rekord v přátelských kontaktech s jednotkami Bundeswehru, nové německé armády.

Mnoho lidí nás v Blumenscheidtu navštěvovalo. Přicházeli jako ve dvacátých letech „z druhého břehu Rýna". Ale už nepřijížděli ve velkých vozech. Téměř všichni to byli trosečníci a oběti velké vlny, která se vzedmula na Visle a zastavila se na Rýně. Byli to příbuzní ze Slezska a Pomořanska, kteří se usídlili, jak se dalo někde na jihu nebo severu Německa. Najednou si na nás vzpomněli a vydali se na cestu. Byl to riskantní podnik. Všechny mosty přes Moselu byly na konci války vyhozeny do povětří. Mezi Koblenzí a Trevírem ještě nejezdily vlaky a bylo třeba podstoupit dlouhé pěší pochody podél říčních zákrutů. Jednoho večera jsem se vracel k farmě s dvěma koňmi, které jsem vedl od kováře. V položeru jsem předešel muže, který kráčel po okraji cesty. Byl vysoké postavy a oblečený byl dosti podivným způsobem. Hubené nohy mu trčely z jakýchsi breeches, krátkých anglických kalhot, které se hodně nosily v Evropě na začátku století. Dlouhá blůza Wehrmachtu šedozelené barvy mu sahala téměř ke kolenům. Veškerá jeho zavazadla byl jeden malý batoh, který nesl na zádech. Zavolal na mě přes hluk, který dělala kára, aby se mě zeptal, jestli jedu do Blumenscheidtu. Právě v tom okamžiku

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

jsem ho poznal. Byl to princ Oskar Pruský. Neviděl jsem ho od té doby, co jsem ho navštívil v jeho domě v Postupimi na jaře 1941. Stal se z něho stařec.

Přijel si pro nějaké své drobnosti, které poslal mé matce, když se blížili Rusové, mezi jiným si vzpomínám na malý kousek holícího mýdla. I on přišel o všechno kromě toho holícího mýdla, které moje matka pečlivě uschovávala po celé měsíce v malé schránce skryté ve zdi za jejím lůžkem. Strýček našel útočiště v Bonnu, kdy rytíři Svatého Jana, jejichž býval činovníkem, měli nemocnici. Tam také před několika lety zemřel daleko od svého milovaného Berlína. Byl pro mě zobrazením „pruského ducha" v tom nejlepším slova smyslu. Byl prostý, střídmý, plný smyslu pro povinnost, a politicky neúplatný. Nikdy se nesmířil s nacismem. Vždycky cestoval třetí třídou a nedával najevo, kdo je. Když jsem se ho jednou zeptal na důvod, odpověděl mi: „Nechci žít lépe než vojáci." Když mi to řekl, bylo to už hodně dávno, co jim naposledy velel. Ale stále žil jako voják, přesto že ho nacisté zbavili velení v roce 1939. Žít jako voják, to znamenalo zůstat čistý, neohrožený, nezávislý bez ohledu na dobu a její zvraty. To byla ta pravá myšlenka pro život zvláště v těch těžkých dobách, kterými Německo procházelo před padesáti lety.

Mnoho Němců, aniž by bylo Prusy, jako princ Oskar, se této myšlenky drželo. Ne každému se ovšem podařilo nesejít z cesty.

A přece! Nemohu se zbavit dojmu, že minulost měla i světlé stránky. Ta zvláštní fascinace válkou, bojem na život a na smrt, oním „ty nebo ti ostatní", což bylo naším zákonem v tehdejších nelítostných bojích v nedozírných ruských bojištích. Nemohu zapomenout na křik mého kamaráda, který mě prosil, abych ho nenechával samotného, na ruku mého svobodníka obvazující mé první zranění, na pohled ruského zajatce umírajícího na kraji cesty, pro kterého už jsem nemohl nic udělat, na bizarně ztuhlé mrtvoly v ledu, na usměvavé ukrajinské chaloupky během zářivého ruského jara, na úsměv ošetřovatelky, na poslední chroptění poručíka Hundta vedle jeho Paku, na Berlín v plamenech, na svého otce potřásajícího hlavou nad ruinami Hamburku.

Při jedné ze svých dlouhých cest po Africe, které jsem prodělal jako reportér německé televize, jsem jednoho dne narazil na katolického kněze, pobývajícího v malé misii v jednom zapadlém severním koutě Pobřeží slonoviny. Byl to Alsasan. Po nějakém čase začal mluvit německy a zničeho nic mi řekl, že jsme jistě bývalí spolubojovníci. Vyprávěl mi tedy svůj příběh. Jako Alsasan byl odveden násilím do Wehrmachtu, rychle vycvičen v Německu a zařazen do různorodé jednotky určené k bojům proti polsko-ruským partyzánům na polském území. Byl to strašlivý boj, bez slitování na obou stranách. Zajatci se nebrali a na zraněné se nebraly ohledy. Zuřivost bojů rychle dosáhla nepředstavitelného stupně. Otec si vzpomínal na každý detail a každý detail mi také sdělil bez přehnaných emocí. Pak mi řekl: ‚Potom, co jsem tam prožil, jsem se rozhodl, že se stanu knězem.

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Musel jsem dělat tak hrozné věci, že se bojím, že zbytek života nebude stačit k nápravě." – „A to jste se těm věcem nemohl nějak vyhnout?" zeptal jsem se. – „Ne, nebylo to možné," řekl mi, „nás Alsasany hlídali ve dne v noci. Dvakrát jsem se pokusil utéct a pokaždé mě chytili. A pak už se z toho stala rutina." – „Mám tedy ještě velké štěstí, že jsem nebyl vystaven takové situaci jako vy," řekl jsem po dlouhém přemýšlení. „Zajisté," odpověděl kněz. Zdvihl se a zamířil do rohu místnosti, kde stál malý gramofon. „Ještě to znáte?" nadhodil. A já jsem uslyšel Lily Marléne, kterou zpívala Lale Andersen a kterou jsem tolikrát slýchal za nocí v Rusku. Při druhé sloce už jsme si mumlali slova písně: „Tvé kroky znám, tvou zvláštní chůzi, kterou, když slyším, chvěji se."

Poslouchali jsme v tichosti konec melodie, která končila za zvuku trubky, ohlašující tehdy večerku miliónům německých vojáků v poslední válce. „Je to směšné, byla to vlastně sentimentální armáda, skoro by se řeklo citlivá," řekl jsem v zamyšlení. „A přece." – „Ano to byla, ale to byla právě její slabá stránka. Byla příliš citlivá ne tváří v tvář nepříteli, ale k svým vlastním vůdcům. Napadlo nás všechno možné kromě jednoho: říkat *ne* na svinstvo." Ten alsaský páter měl pravdu. Dotkl se bolavého místa. „Vidíte," řekl jsem mu, „přesto jsem měl často chuť vykřičet svou nevinu. Ale k čemu? Byl by to jenom výkřik do prázdna."

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

Obsah

Předmluva 7
1. Americký domeček 11
2. Deutschlandlied 16
3. Kdo je to Hitler? 22
4. Učíme se pochodovat 28
5. Opojný tanec 36
6. Čas netrpělivosti 46
7. Postup do nekonečna 62
8. Pochod k jistému konci 82
Výkřik do prázdna 101

This document is created with trial version of Image2PDF Pilot 2.16.97.

August von Kageneck

PORUČÍK TANKISTŮ

Vyprávění jednoho z největších 'es' německého tankového vojska. V sedmnácti letech vstoupil do jízdního pluku v Bambergu. Potomkovi starého německého šlechtického rodu bylo osmnáct let, když se jako dobrovolník dostal na východní frontu. August von Kageneck prožil bitvu pod Moskvou, u Stalingradu byl raněn, v roce 1944 se ocitl na západní frontě. Dva jeho bratři padli, jeden před Moskvou, druhý nad Tobrúkem, on sám byl třikrát raněn...

Kniha je upřímným svědectvím o dvanácti letech třetí říše od opojení vítězstvím až k pokořující porážce.

MILITARY

Cena 109 Kč

ISBN 80-7191-131-3